

Ἔτος Δ'.

ΕΝ ΣΜΥΡΝῃ 1876.

Φυλ. Ε'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ.

*Λόγος ἐκφωνηθεὶς τὴν 14 Μαρτίου 1876
ἐν τῷ ἐνταῦθα Φιλολογικῷ Συλλόγῳ
ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ
τῆς Εἰσαγγελικῆς Σχολῆς*

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΠΛΑΝΙΔΟΥ.

Μετὰ σιγὴν πολυχρόνιον παριστάμενος σήμερον ἐνώπιον τοιοῦτου ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου, ἵνα ποιήσω συνέχειαν τοῦ πέρυσι διδασθέντος ἱστορικοῦ μου μαθήματος, πρότιστα πάντων ἀπονέμω, ὡς πρέπει, πρὸς τὰς φιλομούσους Κυρίας καὶ τοὺς ἐντίμους Κυρίους τὰς εὐχαριστίας μου ἐπὶ τῇ τιμῇ, ἧς με ἠξίωσαν ἤδη διὰ τῆς εὐγενεοῦς αὐτῶν παρουσίας καὶ ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ, μεθ' ἧς συνῆλθον ἐνταῦθα, ὅπως μετ' ἄκρας περιεργίας καὶ τῆς δεούσης φιλομαθείας ἀκροῶνται τοὺς ἀγῶνας, τὰ ἀμαρτήματα καὶ

τὰ ἄθλα καὶ ἐν γένει περὶ τοῦ βίου τῶν ἡμετέρων Προγόνων.

Πόσω δὲ συμβάλλεται πρὸς τοὺς ἄλλαις διδασμασι καὶ ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ τὸν λυσιτελέστατον, εἰς τὴν διάδοσιν τῶν Γραμμάτων κατὰ τὴν κλεινὴν τοῦ Ὁμήρου πατρίδα, οὐδεὶς ἐστίν, ὅστις καὶ ἐπ' ἐλάχιστον ἀμφιβάλλει. Ἐπειδὴ, ὅπως ἐκ τοῦ μαθήματος τῆς Ἀστρονομίας διδασκόμεθα τὴν οὐσίαν, τὸν σκοπὸν καὶ τὴν φύσιν τῶν οὐρανίων σωμάτων, τὴν ἀφ' ἡμῶν καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν τῶν ἀστέρων, τὰ μέσα τοῦ διαστελλεῖν τὰς νεφελώδεις σφαιρὰς εἰς διακεκριμένους κόσμους, ἐξ ὧν συνίσταται ὁ λεγόμενος Γαλαξίας, ὡς καὶ τὰ διάφορα στρώματα, ἐξ ὧν ὁ ἡμέτερος ἀποτελεῖται πλανήτης, οὕτω διὰ τῆς ἀφηγήσεως τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς ἱστορίας, μανθάνομεν τὰ μέσα τοῦ ἀναλύειν τὴν οὐσίαν τῆς προαιωνίου παραδόσεως εἰς τὰ διάφορα στοιχεῖα, ἐξ ὧν αὐτὴ συνεκροτήθη ἡρέμα, τὸν τρόπον

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Ε'.)

τοῦ διακρίνειν τὰς ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις τῶν ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ ἐπιγεῖων ἀστέρων, καὶ κατὰ πόσον ἀστερισμὸς τις ἐκ τούτων ὑπάρχει καθ' ἕλας τὰς ὄψεις λαμπρότερος τοῦ ἑτέρου.

Καὶ εἰ ἐκ τοῦ μαθήματος τῆς Ἀστρονομίας ἐξάγομεν ὅτι ἡ τάξις, ἡ ἁρμονία καὶ ἡ πρόοδος τῶν οὐρανίων σωμάτων ἀποκαλύπτουσι τρανῶς τὸν Θεὸν ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων, διὰ τῆς ἱστορίας πειθόμεθα ὅτι αὐτὴ ἡ συνέχεια τοῦ σκοποῦ, αὐτὴ ἡ πρόοδος τῶν αἰώνων, αὐτὴ ἡ συνάφεια τῆς πράξεως καὶ τῆς διανοίας τῶν οἰχομένων ἀνθρώπων πρὸς τὴν διάνοιαν καὶ τὴν πράξιν τῶν νῦν ἐπὶ γῆς ζώντων ἀποκαλύπτουσι ἐναργέστατα τὴν ὑπαρξίν τοῦ ὑψίστου ἐν τῇ φύσει, ἐν τῇ συνειδήσει καὶ ἐν τῇ πορείᾳ τῶν ἀνθρωπίνων γεγονότων, καὶ διὰ τῆς ἱστορίας σαφέστατα βλέπομεν ἐπὶ μὲν τῆς μεγάλης κλίμακος τῶν τοῦ κόσμου κινήσεων ἐγκεχαραγμένην τὴν ἀδιάλειπτον διάνοιαν τοῦ Δημιουργοῦ, ἐπὶ δὲ τῆς μικροτέρας κλίμακος τῆς ζωῆς τῶν ἡρώων, τῶν σοφῶν, τῶν ἁγίων, τοὺς ὑψηλοτάτους ἀγῶνας τῶν δημιουργηθέντων πλασμάτων.

Παρ' ἡμῖν δὲ ἰδίως τοῖς Ἕλλησι λίαν συντελεῖ πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου πολυκυδίστου ἔθνους, οὐχὶ βεβαίως πρὸς ἀπλὴν ἐξιστόρησιν τῶν πράξεων αὐτοῦ τῶν ἐνδόξων, ἵνα ἡμεῖς, οἱ ἐκείνων ἀπόγονοι, καυχώμεθα κενοφρόνως ἐπὶ μόνῃ πατραγαθίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπ' ἐναντίου πρὸς ἐποικοδόμησιν ἀναγκαίαν καὶ εἰς ἀναζωπύρησιν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἔθνικοῦ αἰσθήματος πάντων, ὡς παραθήγουσα προσκρόντως τὴν ἡμετέραν φιλοτιμίαν καὶ τὴν εἰς τὰ καλὰ προθυμίαν, προβάλλουσα ἡμῖν παράδειγμα τοῦς Πατέρας, οἵτινες ἀνέγραψαν τὴν μνήμην αὐτῶν εἰς τὰ ὕψη, καὶ τῶν ὁποίων τὰ μνημεῖα τῆς δόξης καὶ τῶν κινδύνων οἱ φάροι ἴστανται παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ παρελθόντος, ἵνα διευθύνωσιν ἡμᾶς εἰς τοῦ μέλλοντος τὰ ἀχανῆ πελάγη.

Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τούτου τὸν καλὸν καὶ ὠφέλιμον συνεπεῖξαι τιμητικῆς ἐν-

τολής καὶ εὐγενεστάτης προσκλήσεως τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ τούτου Συλλόγου ἀναδειχόμενος εὐχαρίστως κατὰ τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος τὴν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας τῇ πατρικῇ προτροπῇ τοῦ σεβαστοῦ μοι Γυμνασιάρχου, διεξῆλθον ἐνταῦθα, ὡς ἡδυνάμην, συντόμως τὸ μέγα ἱστορικὸν στάδιον, ὑπερ ἑδολιχοδρόμησε θαυμασίως τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὰς παντοίας μεταβολὰς καὶ τὰς φάσεις, αἱ ὑπέστη ὁ Ἕλλητισμὸς κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην πορείαν, καὶ τὰς ποικίλας περιπετείας, εἰς αἷς ὁ ἑλληνικὸς χριστιανισμὸς περιέστη κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας. Ὡστε ἐφέτος δὲν δύναμαι ἢ νὰ συμπληρώσω κατὰ καθῆκον τὸ ἱστορικὸν μάθημά μου. Πρὶν ἢ ὅμως ἐπιχειρήσω τὴν συνέχειαν τούτου, τὴν ἐξιστόρησιν δηλονότι τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν γεγονότων, κατ' ἀνάγκην ὀφείλω σήμερον νὰ ἀναδράμω εἰς τὰ ὀπίσω πρὸς τὴν ὁδὸν, ἣν διήνυσα, ἵνα ὑπομνήσω ὑμῖν συντομώτατα ὅσα μελεῖσθαι ἀνέπτυξα πέρυσι, καὶ ἵνα δώσω τοῖς πᾶσι γενικὴν ἰδέαν περὶ τοῦ ὅλου, προστιθεὶς ἐπὶ τέλους καὶ κρίσεις τινὰς ἐπὶ τούτου.

Μεταξὺ τῶν ἔθνων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, Κύριοι, Εὐγενεῖς μου Κυρίαί, δύο καὶ μόνον ἐξέχουσι κατὰ πάντα τὴν σπουδαιότητα καὶ τὰ ἔργα, τὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων. διότι ταῦτα πεπρωκισμένα διὰ πασῶν τῶν ἀπαιτουμένων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πρόοδον σωματικῶν καὶ πνευματικῶν προτερημάτων, βοηθούμενα δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ὠραίας φύσεως τῆς χώρας αὐτῶν τῆς ποικίλης, εὐθὺς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἤρξαντο, ἐκάτερον μὲν κατ' ἰδίαν, ἀλλὰ πάντοτε κατὰ λόγον νὰ καταρτίζωσι βίον κρείττονα ὁσημέραι καὶ τελειότερον ἀνθρωπίνως, νὰ προάγωνται κατ' ὀλίγον, τὸ μὲν μᾶλλον ἐν θεωρίᾳ, τὸ δὲ πρακτικῶς ὡς τὸ πλεῖστον καὶ νὰ προσεγγίξωσιν ἔτι μᾶλλον πρὸς τὸν τελικὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν κατὰ τὸ δυνατόν

δηλονότι ἀνάπτυξιν, θεραπείαν καὶ ἐπικράτησιν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων.

Ἀλλὰ καὶ τοι διὰ τῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἔθνων ἡ ἀρχαιότης ἐπέτυχεν παντὸς ὅ,τι ὑψηλὸν ἐστὶ καὶ σχετικῶς τέλειον ἐν τῷ κόσμῳ, οὐχ ἤττον ὅμως καὶ μεθ' ὅλην τὴν στενὴν πρὸς ἀλλήλους συγγένειαν, καὶ μεθ' ὅλην τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν ἐνότητα, οἱ Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι διαφέρουσι μεταξὺ τῶν τὴν τε θρησκείαν καὶ πολιτείαν, τὰς τε τέχνας καὶ ἐπιστήμας καὶ δὴ καὶ τὰ ἔθνη καὶ κοινωνίαν. Ἡ δὲ παγκόσμιος ἱστορία παριστῶσα ἐν γένει τὸ ἡμέτερον ἔθνος τυρβαζόμενον ὑπὸ παθῶν νεανικῶν, τὴν δὲ ἑλληνικὴν κοινωνίαν ὀργῶσαν, σφειγῶσαν καὶ πρὸς τι τέρμα ὀργῶσαν προσεχὲς καὶ τοι ἄγνωστον ἐξαιρεῖ αὐτὸ ὑπὲρ πάντα τὰ ἔθνη, ἀλλὰ δὴ καὶ ὑπὲρ τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ δικαίως διότι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐφάνη ἀριστεῦον παραγαγὼν παραδόξως καὶ ἐν τῇ νηπιακῇ αὐτοῦ καταστάσει καρποὺς ἀξίους τε καὶ ἀφθότους, ὡς μαρτυροῦσι τὰ δίδυμα ἔργα τοῦ ἀθανάτου Ὁμήρου. Παράδειγματα δ' εὐφύας, γενναϊότητος καὶ ἀνδρείας καὶ ἄλλων ἀρετῶν ἔδειξεν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω. Ἀσία, Λιβύη, Ἰταλία, Γαλλία, πάντα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου καὶ ἄλλα μακρὰν τῆς θαλάσσης μέρη ὑπὸ Ἑλλήνων ἀποικισθέντα ἔδειξαν ὅτι εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων οὐδὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἰσοφαρίσῃ. Τὸ ὑγιεινὸν καὶ μαγευτικὸν τοῦ κλίματος, τὸ ἐμπορικὸν τῆς θέσεως, ἡ ἀπαραδειγματίστος εὐημερία τοσούτων μεγαλοπόλεων, μαρτυροῦσι τὴν περὶ ἐκλογὴν τοῦ τόπου μεγαλοφυΐαν, τὴν περινοίαν τῶν ἀποίκων, τὴν ὑπὲρ τοὺς ἐγχωρίους ὑπεροχὴν τούτων καὶ τὴν διαφορὰν αὐτῶν ἐκ τῶν μετέπειτα κρατησάντων.

Ὁ μικρὸς ἐν Ἑλλάδι καὶ καθειργμένος κόσμος εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ πάντα τῶν ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς φυλαῖς λειψάνων τοῦ αὐτομάτου βίου. Ὁ τύπος ἐκεῖνος, καθ' ὃν οἱ Πελασγοὶ ἐμιμήθησαν τὴν Ἀσίαν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἐξηλείφθη ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ προβάσει τοῦ χρό-

νου. Ὁ νοῦς ἐστράτευσε κατὰ πάντων, ἵνα δαμάσῃ τὴν ὕλην. Ὁ δεσποτισμὸς ὄφειλε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίαν. Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ πάλῃ τρανῶς διεκρίθησαν αἱ τρεῖς ἐποχαὶ τῆς Ἑλλάδος. Αὕτη προσέβαλε τὴν Ἀσίαν κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ἀπέκρουσεν αὐτὴν ἐν Σαλαμίῃ καὶ καθυπέταξεν ἐπὶ Ἀλεξάνδρου. Ἡ δὲ πρόοδος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ μικρὸν ἀναπτυσσομένη συνετέλεσθη καθόλου ἐπὶ Περικλέους τοῦ πάνυ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ αἰὼν τῆς Ἑλλάδος παρίσται ἐπὶ τούτου ἀσυγκρίτως λαμπρότερος ὑπὲρ πάντας, ἀξιολογώτερος κατὰ πάντα ἐν τῇ γενικῇ ἱστορίᾳ, ὡς θρίαμβος τῆς ἀνθρωπότητος· τὰ δὲ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας, τελειότερα, ἰδεωδέστερα καὶ διδακτικώτερα, χρησιμεύοντα πάντοτε, ὡς πρωτότυπα ἀριστοτεχνήματα, ὡς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀξιωμακίματα, καὶ ὡς τὸ πλεῖστον ἀμίμητα παραδείγματα. Τὸ ἑλληνικὸν λοιπὸν ἔθνος διαίωσεν ἑαυτὸ διὰ τῶν μεγάλων τῆς διανοίας ἔργων, διὰ τῆς Ποιήσεως, τῆς Μυθολογίας, τῆς Φιλοσοφίας, τῆς Ἰστορίας, τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς Γλυπτικῆς, τῆς Ζωγραφικῆς, τῆς Μουσικῆς, καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν, οὐδένα ἄλλον ἡδύνατο ἔχειν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ἐνάμιλλον κατὰ πάντα, παρὰ τὸν δαιμόνιον ἄνδρα, τὸν ὁποῖον αὐτὸ πάλιν διέπλασε μετ' ὀλίγον, τὸν υἱὸν τοῦ Φιλίππου, τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον, τοῦ ὁποῖου ὁ βίος δι' ἑτῶν μὲν μετρούμενος ἦτο βραχύς, μακρότατος δὲ διὰ συμβεβηκότων, καὶ ὅς τις Ἀλέξανδρος κατὰ τοῦτο μάλιστα ὑπερτερεῖ τοὺς λοιποὺς πάντας πρωταγωνιστὰς τῆς ἱστορίας ἐν γένει ὅτι ἐκ παιδῶν ἤρξατο μεγαλοεργῶν.

Ἡ ἀρχὴ ὅμως δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ ἔθνους διὰ τὴν ὑπερπλεονάσασαν, ὡς μὴ ὄφειλε, πνευματικὴν καὶ πολιτικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν, ὡς καὶ δι' ἄλλας πολλὰς καὶ διαφόρους αἰτίας, παύεται πλέον ἅμα τῇ ἐντελεῖ Ἑλληνικῇ αὐτονομίᾳ καὶ μάλιστα, ὅτε ἡ δεσποτεία τῆς Ῥώμης ἐπέβαλεν ἀθαιρέτως εἰς τοὺς δου-

λωθέντας γραικύλους τὸ φοβερόν ἔνομα τοῦ Λατίου. Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς ἀπολέσασα τὴν αὐτονομίαν ἀφῆκε τὴν μεγαλοργίαν, ἀποθεμένη δὲ τὰς ὁμηρικὰς αὐτῆς δάφνας εἰς πόδας Ῥωμαίων δεσποτῶν καὶ θεσηκομανῶν ἱερέων ἀπεσῶρη τῆς σκηνῆς, ἀπόλωλε διανοητικῶς, κοινωνικῶς τε καὶ ἐθνικῶς καὶ κατέδυσεν εἰς τὴν τῶν ἀναμνήσεων βασιλείαν καταλιπούσα τοῖς ἐπιγιγνομένοις σωρὸν τινα ἐρείπιων καὶ μέγα πλῆθος βιβλίων! Εὐτυχῶς ὅμως καὶ οὕτως ἡ Ἑλλάς οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθύδει· αὕτη δὲ ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ἵνα δοξασθῆ δι' αὐτῆς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Καὶ τῷ ὄντι· πᾶν ὅ,τι ἀπέβαλον αἱ κυριότητες, αἱ ἀρχαί, οἱ πλοῦσιοι, οἱ σοφοὶ καὶ οἱ πάσης τάξεως ὀλιγάρχαι, τοῦτο πρὸς κοινὸν ὄφελος τῆς ἀνθρωπότητος ἀποβαίνει. Ὁ λόγος τοῦ Ἡρακλείτου βαθμικῶν καὶ ἡμέρα εἰς τὸν κόσμον ἀνακοινοῦται· ὁ δὲ Νόος τοῦ Ἀναξαγόρου ἐπὶ μᾶλλον ἀναπτυσσόμενος γίνεται κοινότερος κατ' ὀλίγον· τὸ δὲ *Δαιμότιον τοῦ Σωκράτους*, μύχιον προανάκρουσμα ἐθνικῆς συνειδήσεως, πρόδρομος φανερός ἐθνικῆς ἀρμονίας ἐνσαρκούμενον εἰς ὅλην τῆς κοινωνίαν προαγγέλλει τὴν μέλλουσαν ἐπανόρθωσιν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Καὶ ἰδοῦ, ὃ τοῦ θαύματος, ἐνῶ καθόλου ἡ ἀνθρωπότης πάσης πίστεως ἐστερημένη καὶ ἠθικῶς πλανωμένη ἐν ἐρήμῳ ἀυχημροτάτῃ ἐπεζήτει ὁσὶν τινα ψυχικῆς παραμυθίας, καὶ ἀπόλυτον εἶχεν ἀνάγκην διανοητικῆς, ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναμορφώσεως, ἰδοῦ, λέγω, αἴφνης καὶ κατὰ προσδοκίαν, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἀναφαίνεται ἐν Γαλιλαίᾳ νέον τι κήρυγμα, οὐράνιον Ὁρθόσκευμα, ἐπὶ τῆς ἰσότητος στηριζόμενον καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀπάντων καὶ ἐντελλόμενον πᾶσι τὴν ἀδελφικὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, διαδίδεται πανταχόσε, ἐξορκίζει τὴν πολυμορφίαν, τὰ κόμματα καὶ τὰς διχονοίας, ἀεὶ ἐπήνεγκε πρότερον τὸ πολυπρόσωπον τῆς θεότητος καὶ ἀνακαινίζει, ὡς ἔπρεπε, τὴν ἐκ τοῦ παγκοσμίου κατακλισμοῦ περιωθεῖ-

σαν ἑλληνικὴν κοινωνίαν διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς διδασκαλίας.

Ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος, ὡς ἄλλη περιστερὰ ἐκ τῆς κιβωτοῦ περιπτᾶσα, ἔρχεται εἰς Μακεδονίαν, ὁμολογεῖ χάριτας ὄσας πλείστας εἰς τοὺς περὶ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον διὰ τὴν εἰς τὸν κόσμον σκοπίμον μετὰδωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, σπεύδει δὲ ἔπειτα εἰς Ἀθήνας, τὴν πατρίδα Θεῶν τε σοφῶν τε, καὶ ἐκεῖ ἀγορεύει ὑπὲρ ἐνόητος Θεοῦ καὶ Χριστοῦ θεότητος καὶ περὶ προεδοκίας μελλούσης ἀναστάσεως. Ἐκαστος φθόγγος τοῦ ρήτορος κλονεῖ τὰς βάσεις τῆς πολιτείας καὶ καταδαφίζει ἓνα βωμόν. Ἡ ἀκρόπολις ἀνοίγει τὰς πόδας τῆς. Ὁ Ἄρειος Πάγος ὑποχωρεῖ καὶ ἡ ἠχώ τῆς Πυκνὸς μεταδίδωσι τὸ εὐαγγέλιον ἀπ' Ἀθηνῶν καὶ Κορίνθου καὶ ἀπὸ ἄκρης Ἑλλάδος μέχρι περάτων τοῦ ἀπεράντου Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Ὁ χριστιανισμὸς λοιπὸν ὁ ὑπὸ μίαν ἐποψίν ὦν ὁ τῶν Ἑβραίων Ἑβραϊσμός, ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν καὶ σπουδαίαν κατέστη πρὸς Ἑλληνας Ἑλληνας. Ἡ τῶν ἱερέων αὐτοῦ βίβλων γλῶσσα εἶναι οὐχὶ ἡ γλῶσσα τοῦ Σινᾶ ἢ τῶν Ἱεροσολύμων, ἀλλ' ἡ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἄνευ δὲ τοῦ Πλάτωνος, ἄνευ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἄνευ τοῦ Ἀλεξάνδρου πᾶσα ἢ εἰς τὸν χριστιανισμὸν προπαρασκευῆ καὶ πᾶσα ἡ ἀνάπτυξις τούτου θὰ ἀπέβαινε πάντως πολὺ διάφορος ἐκείνης, ἣτις πραγματικῶς ἀπέβη ἐν τῇ προβάσει τοῦ χρόνου καὶ ἐν τηλικούτῳ πλούτῳ τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου.

Ὡστε ὁ ἀπὸ πολλοῦ Ἐπιμενίδειον ὕπνον καθεύδων ἑλληνισμὸς, ὡς μύχης ἀναπηδήσας χαμῶθεν περιπτύσσεται εὐχαρίστως τὴν νέαν ὠραίαν πίστιν καὶ μνηστεύεται ταύτην. Συνθήκη δὲ παραχρῆμα μεταξὺ τῆς νεαρᾶς συζυγίας, τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ Ἑλλάδος, ἐξασφαλίζει τὸ μέλλον. Καὶ ἡ μὲν Ἑλλάς δωρεῖται προθύμως τῷ χριστιανισμῷ εὐφυῆς, παιδείαν, τύπους πολιτευμάτων καὶ ἀκλόνητον καρτερίαν εἰς αἰκισμοὺς καὶ βασάνους, εἰς προκαταβολὴν δὲ προσφέρει καὶ αἱματηρὰν θυσίαν, τηλικούτον μαρτύρων

θεσπίσιον νέφος. Οὗτος δὲ τὸνναντίον τίθησιν ἀσπασίως εἰς τὸν δάκτυλον τῆς μνηστής του τὸν ἀρραβῶνα τῆς σωτηρίας. Κατ' ἀκολουθίαν δὲ ταύτης τῆς ἀμοιβαίας συνθήκης κνοφορεῖται ἡ ἰδέα τῆς ἐθνικῆς ἀφομοιώσεως καὶ συγχωνεύσεως καὶ προετοιμάζεται ἡ μεγάλη περίοδος, καθ' ἣν ὅλον τὸ ἔθνος μέλλει νὰ ἐπαισθανθῆ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος εἰς πάντα τὰ μέλη. Διὸ οἱ χυμοὶ οἱ ζωοποιήσαντες καὶ δόντες κίνησιν εἰς τὸ ἄτομον μετοχτετεύονται βαθμικῶν εἰς τὰς φλέβας τῆς κοινωνίας.

Καὶ ἰδοῦ, ἐνῶ ἡ μοναρχία τῆς Ῥώμης διήκουσεν ὁδὸν ἀμαρτίας συνεπισύρουσα εἰς τὸν θλαθρόν της καὶ τὸν ὕψ' ἐαυτὴν ὑπάρχοντα κόσμον, ὁ εὐγενὴς υἱὸς τοῦ Χλωροῦ Κωνσταντίου ἀκατόρθωτον κρίνας τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς ἐπιθανάτως ἐχούσης Ῥωμαϊκῆς πολιτείας διὰ μέσου τῆς πολυθείας, στρέφει τὸ βλέμμα του πρὸς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐκτελεῖ τὸ ἀποφασισθὲν τολμηρότατον σχέδιόν του. Ἀποκεφαλίζει τὴν Ῥώμην, ἀπομακρύνει τὸν Αὐτοκράτορα ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου βασιλευσύνης, παραδίδωσι ταύτην εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Θεᾶς Τύχης της καὶ ἀπέρχεται εἰς τὴν χώραν τοῦ πρὶν μὲν ἀγνώστου, νῦν δὲ ἀποκεκαλυμμένου Θεοῦ, εἰς τὴν ὠραίαν Ἑλλάδα. Τὸ Βυζάντιον τότε ὀρίζεται τόπος συνοχῆς τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ δυτικοῦ κόσμου, καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκλέγεται, καὶ δικαίως, ἡ πρωτεύουσα καὶ ἐστία τοῦ Χριστιανικοῦ Πανελληνίου. Τὸ ἑλληνικὸν τέλος πάντων ἔθνος εἰς ἀμοιβὴν τῆς καινότητος ταύτης ἀπολαμβάνει ὅ,τι ἀπὸ πολλοῦ ἐστερεῖτο. Γίνεται ἐνδοξον ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ μὴ δὴ μὴδὲ ἔθνος, γίνεται κύριος ὁ πρότερον δοῦλος καὶ λαν ἐχέφρων ὁ πρῶην γραικύλος! Μέγας, εἰ, Κύριε, καὶ θαυμαστά τὰ ἔργα σου καὶ οὐδεὶς λόγος ἐξαρκέσει πρὸς ὕμνον τῶν θαυμασίων σου!

Ἄλλ' ὁ ἑλληνικὸς κόσμος συνεπῆς πάντοτε εἰς τὸν φυλετικὸν χαρακτήρα ἦτο τότε διηρημένος εἰς δύο στρατόπεδα καὶ σπουδαία καὶ εἰς δύο κόμματα ἢ διάνοιά του. Διὸ συγκαλεῖται ἡ πρώτη τῶν μεγάλων οἰ-

κουμενικῶν Συνόδων, καὶ ἐν αὐτῇ ἐκδηλοῦνται αἱ δύο μεγάλαι ἰδέαι αἱ διαφιλονεικούσαι τὴν κυριαρχίαν τοῦ κόσμου, ἡ μὲν διὰ τοῦ Ἀρείου, τοῦ ὑπερμάχου τοῦ παρελθόντος, ἡ δὲ διὰ τοῦ διακόνου Ἀθανασίου, τοῦ νομοθέτου τοῦ μέλλοντος. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἀμφιπερυγίζει ὁ ἐκδημῶς Ῥωμαϊκὸς αἰετὸς, ὁ διατάκτης τοῦ ἐνεστώτος, Κωνσταντῖνος ὁ μέγας. Ἐνταῦθα νικᾷ ἡ εὐγλωττία τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, ὑπερτερεῖ τὸ τῆς ἐναρκώσεως δόγμα καὶ θριαμβεύει ἡ Ὁρθοδοξία· ἐνῶ ἀπ' ἐτέρου καταδικάζεται ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου, τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς ἢ φιλοσοφίας, καὶ ὑπεράνω τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος ὁ Σταυρὸς κυματίζει. Τὸ τῆς πίστεως Σύμβολον ἑλληνικοῦς γράμματα γεγραμμένον διατυποῖ, σαφηνίζει καὶ δογματοποιεῖ τὴν μεταξὺ ἐνανθρωπίσεως καὶ πανελληνίου συναφθεῖσαν συνθήκην. Τὸ πιστεύω ἐν ἄλλοις λόγοις γίνεται κέντρον, περὶ ὃ θέλει στρέφονται πᾶς ὁ μετέπειτα αἰὼν, γίνεται κρίκος συνδέων τοῦ Πλάτωνος τὴν Ἑλλάδα πρὸς τὴν τοῦ Παύλου καὶ Χρυσοστόμου. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὑπεῖκουσα εἰς τὴν εὐφυῆν τοῦ Κλήρου ἐκδηλοῖ πάντα τὰ καινοφανῆ δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, τὸ δὲ ἀρχικὸν αὐτῆς κάλλος καὶ περὶ ὑπὸ χροιάς τινος ἀνατολικῆς ἐπιχρυσούμενον καὶ ἐπομένως ἦττον ἀττικὸν, ὥζεται ὅμως πάλιν ἀκέραιον σχεδὸν παρὰ τοῖς Πατράσι τῆς Ἐκκλησίας καὶ διατελεῖ ἐν πάντοτε ἐναρμόνιον καὶ καθαρὸν, διατηρήσαν τὸν χαρακτήρα τοῦ Πλάτωνος καὶ Λυσίου.

Πλὴν, εἰ καὶ ὁ χριστιανισμὸς ἐπαγιάθη ὑπὸ τῶν δύο μεγάλων ἑλληνικῶν συνόδων, ὁ ὑπὲρ ἐνόητος ὅμως πόλεμος τῶν δύο ἀντιθέτων κομμάτων ἄρχεται ἀνανεούμενος ἀπὸ τοῦδε. Ὁ Ἄρειος μετεμψυγούμενος εἰς τοὺς Ἀπολλιναρίους, τοὺς Μακεδονίους, τοὺς Εὐτυχίους, τοὺς Πελαγίους καὶ εἰς πλείστους τῶν Ἀθηνῶν σοφιστὰς καὶ φιλοσόφους τῆς Ἀλεξανδρείας καταπολεμεῖ τοὺς ἀσπασμένους τὸ εὐαγγέλιον. Τὸ δὲ τῆς πίστεως Σύμβολον ἐκτίθεται εἰς τὴν διττὴν ἀντιενέργειαν τοῦ ἀσυνθέτου ἑλληνισμοῦ καὶ

της Βυζαντινῆς μοναρχίας. Ἄλλ' ἡ μεγάλη αὐτὴ ἐπιπέδιστος χρόνος διατάραξασα τὰς τῶν χριστιανῶν συνειδήσεις ὀριστικῶς διελύθη διὰ τῆς στιβαρῆς χειρὸς τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου χάρις εἰς τὴν ἀκλόνητον πίστιν καὶ τοὺς μεγάλους ἀγῶνας τῶν ἀειμνήστων Πατέρων. Οὕτω δὲ καθιεροῦνται ἐφάπαξ ὁ θρίαμβος τῆς ὀρθοδοξίας, κατευνάζεται ὁ σάλος ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων, κατορθοῦται ἡ πολιτικὴ ἐνότης τοῦ κράτους καὶ κανονίζονται πάντα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου. Ἄλλὰ τὴν ποθητὴν ταύτην εἰρήνην διαδέχεται περίοδος ἄλλη, περίοδος ἔργασμοῦ, ταραχῆς καὶ δημῶδων στάσεων, αἵτινες ἐνόθευσαν πολυτρόπως καὶ ἠκρωτηρίασαν τὰς ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς δυνάμεις τοῦ κράτους. Ἡ δὲ πολιτεία ἐπαρφοτερίζουσα νῦν μὲν πρὸς τὴν ὀρθοκεντρικὴν διχνοίαν, νῦν δὲ πρὸς τὸν βασιλικὸν δεσποτισμὸν δὲν ἔκειτο ἐπὶ βάσεων στερεῶν καὶ ἐδραίων.

Ἡ οἰκτρά δὲ κατάστασις αὕτη διαρκεῖ ἐπὶ πάμπολυν χρόνον, μέχρις οὗ ἡ ἐξωθεν ἐπελθοῦσα βαρβαρότης ἐνθεν μὲν τῆς τῶν Περσῶν εἰδωλολατρείας, ἐνθεν δὲ τῆς τῶν Ἀράβων μονοθείας κατὰ τῆς Βυζαντινῆς πολιτείας, κατὰ τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ κατὰ τῆς προγονικῆς παραδόσεως καὶ παιδείας, συνῆψε τὰ δισεισώτα, προὐκάλεσε τὴν φιλίαν καὶ συμμαχίαν τῶν διαμαχομένων Ἑλλήνων καὶ ἐστερέωσε τὸν ἐθνισμὸν πάντων τῶν ὑπηκόων. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐβδόμης καὶ τελευταίας οἰκουμένης Συνόδου ὁ σύλλογος τῶν πεπαιδευμένων ἀποταξάμενος τῷ πειρασμῷ τῆς αἰρέσεως συντάσσεται τῇ ὀρθοδοξίᾳ, θεραπεύει τὴν γλῶσσαν καὶ ἑλληνικὴν ἐπιστήμην καὶ ἀποτελεῖ τὸ κυριώτατον τοῦ Ἑλληνισμοῦ στοιχεῖον. Ταύτην δὲ τὴν ζηλωτὴν ἀρμονίαν τῶν πολιτικῶν δεσμῶν, τοῦ ὀρθοκεντρικοῦ καὶ παιδείας συμπληροῦ ἡ πολυτάραχος οἰκονομαχία ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἰσαύρων. Ἡ ἐπὶ τῆς βασιλείας ὅμως Εἰρήνης ἀνασθήλωσις τῶν εἰκόνων ἐπενήργησε λίαν ἐπὶ τὴν δύσιν καὶ διήγειρε τὴν τῶν Παπῶν φιλαρχίαν.

Ἡ δυσμικὴ Εὐρώπη εὐθὺς μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ ἀχανοῦς Ρωμαϊκοῦ κράτους ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν φυλῶν ἤρξατο νὰ προαισθάνηται τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ συμπυκνώσῃ κατὰ μικρὸν τὰς διεσπασμένας δυνάμεις. Οἱ δὲ Ἱεράρχαι τῆς Ρώμης ἀπὸ πολλοῦ μὲν ἀρξάμενοι νὰ ἀποσύρῳνται κατ' ὀλίγον τῆς πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκρατορίας ὑποταγῆς τῶν, κατῴρθωσαν ἐπὶ τέλους διὰ τῆς προστασίας τῶν Φράγκων ἡγεμόνων νὰ ὑπεξαιρέσωσι τὴν μέσσην Ἰταλίαν ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ νὰ ἰδρῶσιν τὸν Παπισμὸν. Καθ' ὅν λοιπὸν χρόνον ἐν τῇ Ἀνατολῇ γίνεται συμμαχία μεταξὺ Κλήρου καὶ Βασιλείας, ἐν τῇ Δύσει ὁ θρόνος τοῦ Αὐγουστούλου ἀνορθοῦται διὰ τοῦ Μεγάλου Καρόλου, νέα δὲ φάσις πραγμάτων διαδέχεται τὴν προτέραν καὶ νέος πολιτισμὸς ἀντικαθίστησιν ἐν τῇ ἑσπερίᾳ τὴν ἐπὶ πλείστους αἰῶνας ἐπικρατοῦσαν ἐκεῖθεν ἀπαιδευσίαν καὶ ἀναρχίαν. Ὡς τε ἡ ἐννάτη μετὰ Χριστὸν ἐκατονταετηρίς εὗρε τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν ὅλως μεταμορφωμένας.

Ἐνῶ δηλονότι ὁ Ἀνατολικὸς τότε κόσμος, ὅστις ἔσωζεν ἐτι πλείστα ὅσα λείψανα τῆς ἀρχαίας παιδείας καὶ κυβερνητικῆς εὐρυθμίας, ἀμβλυωπῶν, ὡς μὴ ὤφειλε, πρὸς τὰ συμβαίνοντα ἐν Εὐρώπῃ, ἀφῆκε τὸ πολεμικὸν αὐτοῦ πνεῦμα νὰ μαραινῆται ὁσημέραι, καὶ κατὰ μικρὸν ἐστερήθη τοῦ γλυκυτάτου ἐκείνου καὶ σῶμα ἐνεργητικώτατου αἰσθήματος τῆς φιλοπατρίας, ἀντικαταστήσας αὐτὴν δι' ἄλλου ἐλαττηρίου ἐπίσης ἐνεργοῦ, ἐπίσης ἰσχυροτάτου, πολλάκις δὲ μάλιστα καὶ θαυματουργοῦ καταστάσαντος ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ, τοῦ αἰσθήματος τῆς ὀρθοκεντρίας. Ἀπεναντίου τὰ ἐν τῇ Δύσει νεαρὰ ἐκεῖνα Γερμανικὰ φύλα ὑπὸ μεγίστου μαχίμου ὀργανισμοῦ οἰσθηλατούμενα δὲν ἠδύνατο νὰ αἰσθανθῶσι πολλὴν εὐλάβειαν πρὸς ἐκείνην τὴν ἀνεμιμένην ἀνατολικὴν κοινωνίαν. Ὁ χωρισμὸς δὲ τῆς Ἰταλίας, ἡ κοσμικὴ τῶν Παπῶν ἐξουσία, ἡ ἐπανάρθωσις τῆς Λατινικῆς αὐτοκρατορίας καὶ πολλὰ ἄλλα αἴτια ὡ-

θοῦσι τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν εἰς τὸ νὰ ἐρίσωσι πρὸς ἀλλήλας περὶ ὑπεροχῆς καὶ πρωτείας ἐπὶ προσάσει μὲν δογματικῶν ζητημάτων, πράγματι δὲ διὰ κατακτητικῶν τοῦ Ποντίφικου λόγου. Ἐφ' ᾧ ἀμοιβαίαι πρεσβείαι πέμπονται πρὸς ἀλλήλας, ὕβρεις καὶ ἀνεγκλήσεις ἀποτείνονται μεταξὺ τῶν, Σύνοδοι ἐπὶ Συνόδων συγκροτοῦνται ἀλλεπαλλήλως, ἀναθεματισμοί, ἀφορισμοί, καθαιρέσεις, ἀραὶ καὶ κατάραι ἐξερέγονται κατ' ἀλλήλων καὶ τὸ πᾶν εἰς κίνησιν τίθεται. Ἀλλὰ τὰς διχονοίας κορυφοῖ, τὰς ἀμοιβαίας ἀντιζηλίας ἐξάπτει καὶ τὸν χωρισμὸν τῶν ἐκκλησιῶν συμπληροῦ ἡ ὑπὸ δυτικῶν ἱερέων ἐπινοηθεῖσα προσθήκη τεσσάρων συλλαβῶν ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς πίστεως, τὸ πολυθρύλλητον ζήτημα «περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, *filioque*». Τότε δὲ ἐκπύρηνθη τὸ σχίσμα μεταξὺ ὀρθοδόξου καὶ παπικῆς ἐκκλησίας καὶ χάσμα διὰ παντός ἐστήρικται μέγα ἐν μέσῳ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως!

Πλὴν τὸ ἀνακρουχθὲν τοῦτο σχίσμα, ἔργον ἀναποδράστου καὶ θλιβερωτάτης ἀνάγκης, ἦτο ἡ ὀρατὴ καὶ ἀμεσὸς ἀφορμὴ τῶν ἀπὸ πολλοῦ παρασκευαζομένων πόρρωθεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ μελλουσῶν ἀνατροπῶν καὶ ἀναστατώσεων. Ἐκ δὲ τοῦ ἀδιαλλάκτου πολέμου μεταξὺ τοῦ λατινίζοντος καὶ ἑλληνίζοντος χριστιανισμοῦ ἐπήγασαν πάσαι αἱ μετὰ ταῦτα παντοῖαι θύελλαι καὶ ἐθνικαὶ συμφοραὶ, αἵτινες ἐπῆλθον ὑπὸ τῶν ἀτελευτήτων ἐκείνων σταυροφορικῶν σμήνων τῶν ἀθροισθέντων ἀπὸ τῶν περάτων τῆς Ἑσπερίας. Ἡ χριστιανικὴ τότε Εὐρώπη σύμπασα ὀπλισθεῖσα ἐστράτευσε κατὰ τῆς Ἀσίας, ἵνα δῆθεν ἐλευθερώσῃ τὸν Ἅγιον Τάφον ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων. Δύο δὲ αἰῶνων περίπου ἀένας κινήσεις, ἀκατάπαυστος ῥοῆ καὶ στρατιωτικὴ παλῖρροια συνεκῆκα Εὐρώπην τε καὶ Ἀσίαν καὶ ἕνεκα τούτου μυριάδες καὶ μυριάδων ἑκατοντάδες ἀνθρώπων ἀπαλέσθησαν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ βίος τῶν ἡμετέρων πατέρων, ὡς τὸ εἶπωμεν ἐλευθέτως, οὐχ ἦκιστα συνετέλει εἰς τὴν ἀλλόκοτον παρακμὴν ἢ

μᾶλλον εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ πλείστ' ἀγαθὰ διακατέχοντος ἐτι ἑλληνικοῦ Ἀνατολικοῦ κράτους. Οἱ ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καθήμενοι ἄνδρες πλὴν ἐξαιρέσεων ὀλιγίστων δυστυχῶς οὐδεμίαν πολιτικὴν καὶ πολεμικὴν ἀρετὴν εἶχον. Ἡ πολιτεία διεξήγετο ὑπὸ ἀσελγῶν καὶ ἀσυνέτων ἀνθρώπων. Ἡ ἰδιοτέλεια ἐβασίλευεν, ἡ πολυτέλεια ἐπεκράτει ὁ δεσποτισμὸς λαοῦ καὶ ὁ ἀμαθέστατος Κληρὸς οὐδὲν δυστυχῶς ἐπαρτε πλῆρον ὑπερπίστεως καὶ πατριδος, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπεναντίου συνίστα τὴν ἀδράνειαν καὶ τὴν μοναχίαν ἐνιστάμενος, ὡς μὴ ὤφειλεν, εἰς τὰς γενναίας προτροπὰς Ἀλεξίου τοῦ ε' καὶ ἐμπαίζων τὴν φιλοπατρίαν τινῶν βασιλέων. Ἡ γεωργία, ἡ βιομηχανία, ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ἐστεροῦντο τῶν χριστιανικῶν καὶ ρωμαλεωτέρων βραχίωνων, ἐνῶ τούναντίον τὰ μοναστήρια ἐπολλαπλασιάζοντο. Διὸ τὸ Ἀνατολικὸν βυζαντινὸν κράτος κατήντησε πράγματι ἀπὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων νὰ ὁμοιάζῃ μᾶλλον πρὸς μοναχῶν ἀπραγμόνων ἐνδιαίτημα, ἢ πρὸς ἐνεργὸν πολιτικὴν κοινωνίαν. Ὁ Βυζαντινὸς Ἑλληνισμὸς ἐνὶ λόγῳ ἐνεργῶν ἄνευ ἐνόητος καὶ ἄνευ τῆς προσήκουσας ἐμπειρίας ἔπνεε προδήλως τὰ λοιθία ὡς τε κορυφωθείσης τῆς παραλυσίας ἐκείνης ἡ ἐλαχίστη πνοὴ ἀνέμου ἤρκει τῇ ἀληθείᾳ νὰ ἐπαγάγῃ τὴν πτώσιν τοῦ κράτους. Καὶ ἰδοὺ τὴν 12ην Ἀπριλίου 1204 ἔπνευσεν ἀπὸ δυσμῶν καταίγεις σφοδροτάτη, ἥτις τὸ μὲν πλοῖον ἀνέτρεψεν αὐτανδρον, τὰ φύλλα κατέβαλε, γυμνὸν δὲ τὸ δένδρον ἐδειξε καὶ ἀπὸ τῆς ρίζης αὐτῆς σαλευόμενον λοιπόν. Οὕτω δὲ ἐξεπληρώθη τὸ προαιώνιον τῆς Δύσεως ὄνειρον τοῦ νὰ κατακτεθῇ τὸ αἰρετικὸν Βυζάντιον, καὶ νὰ ὑποταγῶσιν οἱ χριστιανὶ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης!

Αὕτη δὲ ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν πιστῶν τέκνων τοῦ Πάπα κατήνεγκε πράγματι τὴν καιριωτέραν πληγὴν ἐπὶ τῆς εὐχμερίας καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐντεῦθεν δὲ χρόνον

λουγείται κυρίως ἡ πτώσις τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας καὶ ἐντεῦθεν πηγάζουσι πάντα τὰ δεινὰ, τὰ ἑποῖα ὑπέστη κατόπιν ἡ ἐρθόδοξος ἐκκλησία καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐν γένει. Διότι ἡ μετὰ ἐξηκονταετίαν ἐξωσις τῶν Λατίνων καὶ ἡ ἀνάκτησις τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Παλαιολόγων πρὸς ὅραν μόνον ἐπούλωσεν τὰ βαθύτατα τραύματα τὰ κατενεχθέντα εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἔθνους. Πᾶσαι δὲ αἱ δυνάμεις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἀγαθὰς περὶ βελτιώσεως προσπάθειάς τινων βασιλέων τοῦ Βυζαντίου ἐν τῷ μεταξὺ ἔκτοτε εἶχον μαρνανθῆ παραδόξως. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἡμαρτημένων θρησκευτικῶν δοξασμάτων ἐκορυφώθησαν. Οἱ ἀλλόφυλοι ὑπερπελόνασαν ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς μετὰ τῶν εἰσοδημάτων κατὰ τὰ τρία τέταρτα ἠλαττώθη, καὶ τὸ ἄλλοτε ἀπέραντον Βυζαντινὸν ἑλληνικὸν κράτος κολοβωθὲν πανταχόθεν καὶ περιορισθὲν ἐν μόνῃ τῇ πρωτεύουσῃ ἐκυμαίνετο ἤδη μετὰ ζῆσιν καὶ θανάτου!

Καὶ τέλος πάντων ἐνῶ ὁ Πάπας εἶχε τὴν γενναϊότητα νὰ προτείνῃ ἀδιαλείπτως τὴν θρησκευτικὴν ἑνωσιν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ἐνῶ τῆς Εὐρώπης οἱ ἡγεμόνες ἐνόμιζον ὅτι πρόκειται περὶ πραγμάτων ἐντελῶς εἰς αὐτοὺς ἀλλοτρίων, καὶ ἐνῶ πάντες οἱ ἄλλοι, οἵτινες πρότερον ἤθλησαν ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς, ἔμεινον νῦν ἀπρακτοὶ καθ' ὅλοκληρίαν, περὶ τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου ἔμελλε νὰ συγκροτηθῇ μονομαχία φοβερά καὶ κρίσιμος περὶ τῶν ὅλων μεταξὺ τοῦ παντοδυνάμου τῶν Ὁσμανιδῶν κυριάρχου καὶ τοῦ ὑπὸ πάντων ἐγκαταλειμμένου Κωνσταντίνου τοῦ ΙΒ'. Ἄλλ' οὐχ' ἦττον καὶ οὕτω τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἅπαν καὶ τοὶ ὀλιγοστὸν τὴν πληθὺν καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ ἀδύνατου, ὁμοῦ καὶ ἐν τῇ φοβερᾷ, τελευταίᾳ καὶ κρίσιμωτάτῃ στιγμῇ ἐκείνῃ ἀποφθάνεται ἀγερώχως κατὰ τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἐν Ρώμῃ καὶ, προτιμῶν μᾶλλον τὴν βαρβαρότητα τοῦ Τούρκου ἢ τοῦ Λατίνου τὸν δόλον, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἀπληγισμένη αὐτὴ ἀπό-

φασίς του εἶναι ἀπόρροια θλιβερᾶς πεπονήσεως καὶ βαθείας τῶν πραγμάτων μελέτης. Ὁ δὲ ἀείμνηστος Κωνσταντῖνος καὶ περ ἔχων ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Βυζαντίου τῶν Ἀράβων τὰ σμήνη, τῶν Σαρακηνῶν καὶ τῶν Τούρκων, ὑπὸ δὲ τὸ ἴδιον πρόσταγμα του ὀλιγοτέρους τῶν τριχιλίων, ὁμοῦ δὲν ἤθελε πάλιν νὰ παραβιάσῃ τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ του. Διὸ δὴ καὶ δὲν ἔπαυε νυκτὸς καὶ ἡμέρας καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας περιερχόμενος ἐφιππος περὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ διατάσσων τὰ δέοντα, νῦν μὲν ἀμυνόμενος, νῦν δὲ ἐπιτιθέμενος μετὰ τοσοῦτων ἡρώων Ἑλλήνων καὶ ἄλλων γενναίων ξένων. Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἔμελλον νὰ κατισχύσωσι δυστυχῶς τῆς δραστηριότητος καὶ ἀνδρείας τῶν εὐαρίθμων πολιορκουμένων!

Καὶ τῷ ὄντι. Μετὰ παρέλευσιν 53ῶν ἡμερῶν τρομερωτάτης πολιορκίας τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος, μὴ εἶχε ξημερώσει! τὴν 29ην Μαΐου 1453 αὐτὸς ὁ Σουλτάνος ὡς λέων ἐφόρμησε μετὰ τῶν γενεισάρων αὐτοῦ καὶ παντὸς τοῦ στρατοῦ του κατὰ τῆς πόλεως πανταχόθεν, κατὰ γῆν καὶ διὰ θαλάσσης, καὶ μετὰ τέσσαρας μεγάλας ἐφόδους εἰσέβαλεν εἰς τὴν πόλιν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Κωνσταντῖνον ὀλίγιστοι μὲν, ἀλλὰ καρτερώτατοι Ἕλληνες, καίπερ κεκμηκότες ἐκ τοῦ παρατεταμένου ἀγῶνος, ὁμοῦ ὑπέστησαν ἀπτοήτως τὴν φοβερωτάτην αὐτὴν καταιγίδα καὶ τετράκις ἀπέκρουσαν τοὺς πῦρ πνέοντας πολεμίους, ἕως οὗ φυσικὰ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐνδώσωσιν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν αὐξάνοντα ὄγκον καὶ τὸν χειμαρρὸν τῶν ἐχθρῶν των καὶ νὰ πέσωσι πάντες. Καὶ αὐτὸς ὁ ἅγιος ἀληθῶς βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀγωνισάμενος μόνος πρὸς ἐχθροὺς ἀναριθμούς, ὡς ὁ ἔσχατος τῶν στρατιωτῶν, ἐνῶ τὸ αἶμα ἔρρεε ποταμῶδον ἐκ τῶν χειρῶν του, καὶ τῶν ποδῶν του, καὶ τετραυματισμένος, ἔπεσεν ἐκ τοῦ ἵππου μόλις προφθάσας νὰ εἴπῃ «ἄχ, δὲν ὑπάρχει χριστιανὸς νὰ λάβῃ τὴν κεφαλὴν μου;» καὶ ἔμεινε κατὰ γῆς κείμενος μετὰξὺ ἄλλων νεκρῶν χιλιάδων,

ἀκήδεστος, ἄταφος, ἀπαρατήρητος ὄλω, καίτοι ἐφόρει ἐρυθρὰ πέδιλα, ἐφ' οἷς ἦσαν χρυσοῦ ἀστοὶ κεντημένοι!.. Ἔπεσε λοιπὸν ὁ ἀτυχῆς βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὑπὸ τὸν πέλεκυν τοῦ Μωάμεθ ἐκθύμως μαχόμενος ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, καὶ ὁ Ἕλληνισμὸς ἐξέπνευσεν ἐπὶ τέλους! Ἡλώθη δὲ ἡ μεσαιτάτη τῶν Δωριέων πόλις, ἡ μασχάλη Ἑλλάδος, τὸ Βυζάντιον, τὸ μέγα ἱδρυμα τοῦ μεγαλοφυοῦς Κωνσταντίνου, τὸ ἐφ' ἀμίλλον κατὰ πάντα πρὸς τὸ μέγα κτίσμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἡ Ἐπτάλοφος, Νέα Ρώμη, ἡ βασιλεῖς τῶν πόλεων, ἡ μητρόπολις τοῦ Ἀνατολικοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ὁ ἄσπονδος ἐγθρὸς τῶν Φράγκων, τὸ μῆλον τῆς ἐριδῆς τῶν ἐθνῶν, τὸ χρυσοῦν ἔννευρον τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὡραία Κωνσταντινούπολις! ἔπεσε, καὶ ἡ χώρα πᾶσα παρεδόθη εἰς τὴν διάκρισιν τῶν νικητῶν!.. Καὶ ταῦτα μὲν ἄλλ' ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὰ πολλὰ τῶν Ὁρηνημάτων κωφοῖς δάκρυσιν καὶ στεναγμοῖς ἀλαλήτοις τοὺς Ἕλληνας ἀφοσιωτέον..

Ὅταν τις φιλοσοφικῶς ἐξετάζῃ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἀποκαλύψῃ ἐν αὐτῇ λόγον τινὰ ἀνώτερον τῶν ἱστορικῶν ἀλλοιώσεων καὶ μεταβολῶν τοῦ κόσμου. Ὁ λόγος οὗτος δὲν εἶναι καταφανὴς ὡς τὸ πλεῖστον διότι αἱ ἱστορικαὶ περιπέτειαι συχνάκις παρουσιάζονται εἰς τὰς δραματοποιήσας αὐτὰς γενεὰς ὑπὸ τὴν δυσειδεστέραν ὄψιν. Πολλὰκις μάλιστα ὁ ἀνθρώπος ἀπελπίζεται περὶ τῆς τύχης καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ὅταν διαλογίζηται ὅτι αἱ πράξεις αὐτῆς φέρουσι μᾶλλον ἀνατροπῆς χαρακτῆρα ἢ ὄψιν τινὰ προόδου. Καὶ ὁμοῦ οὐδὲν βεβαιώτερον τοῦ ὅτι αἱ φοβερώταται περιπέτειαι τὴν αὐτὴν ἐπέχουσι τόπον ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ τῆς ἀνθρωπότητος, ὅποιον καὶ ἐν τῷ φυσικῷ αἰ λαίλαπες καὶ αἱ καταιγίδες, μετὰ μόνης αὐτῆς τῆς διαφορᾶς ὅτι τούτων μὲν τὰ ἀποτελέσματα εἶναι πρόχειρα, ταχέα καὶ ἄμεσα, ἐνῶ ἐκείνων βραδέα, πολύπλοκα καὶ δυσδιάκριτα. Καὶ τῶν μὲν φυσικῶν ἀποτελεσμάτων καὶ αἰτι-

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Ε')

ῶν τὴν ἀλληλουχίαν τὸ αὐτὸ ἄτομον βλέπει, αἰσθάνεται, ἐξηγεῖ καὶ κατανοεῖ, ἐνῶ τῶν κοινωνικῶν περιπετειῶν καὶ τῶν μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων τοὺς λόγους οὐδὲ αἰῶνες πολλάκις ν' ἀποκαλύψωσι δύναται. Καὶ ὁμοῦ ὑπάρχει ἐν πᾶσι θεῖα τις καὶ υπερτάτη διευθύνουσα Πρόνοια, ἣτις εἶναι μὲν ἀόρατος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν καὶ ἀκατάληπτος εἰς τὴν περιορισμένην χωρητικότητα τῆς ἡμετέρας διανοίας, θάττον ὁμοῦ ἢ βράδιον ἀποκαλύπτεται αὐτῇ εἰς τὰς εὐτυχεστέρας γενεὰς τῶν ἐπιγόνων, οἵτινες πάντως καρποῦνται τὸν σκληροῦς, ἀλλ' ἐντίμους τῶν Προγόνων ἀγῶνας. Οὕτω συνέβη ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις, οὕτω κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, οὕτω πάντοτε καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην.

Ὡς ἐπὶ τῶν δένδρων διὰ τῆς πτώσεως τῶν παλαιῶν προετοιμάζονται νέα φύλλα, ὅπως διὰ τοῦ ἔαρος προετοιμάζεται τὸ θέρος καὶ ὁ χειμὼν διὰ τοῦ φθινοπώρου, οὕτω καὶ διὰ τῆς πτώσεως προγενεστέρων ἐθνῶν καὶ πολιτευμάτων διοργανοῦνται ἄλλη πραγμάτων κατάστασις. Καὶ τοῦτο γίνεται πάλιν πρὸς ἐπιτυχίαν σκοπῶν, οἵτινες διαφεύγουσι τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν. Ἐπίφωμεν βλέμμα ἐταστικὸν ἐπὶ τῶν γεγονότων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ θέλομεν ἰδεῖ ὅτι καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ πραγματοποιεῖται. Τὸ ἔθνος αὐτὸ φύσει καὶ θέσει διαφέρει τῶν ἄλλων εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης γνωστῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἐδείχθη ὅτι περιεῖχε πάντα τὰ σπέρματα τῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου, ἐν δὲ τῇ προβάσει τοῦ χρόνου ἤκμασε καὶ προήχθη εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης γενόμενον διδάσκαλος καὶ φανὸς πάντων τῶν αἰώνων. Ἀλλ' ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς φαινοτάτη λάμψις, περισελας, οὕτως εἶπεῖν, δόξης περινήγαζε τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὁ ἀναπόφευκτος ὁμοῦ ἐσωτερικὸς σκώληξ εἰσδύσας ὑπέσκαπτεν ἀφ' ἑτέρου τὰ θεμέλια τοῦ οἰκοδομήματός του. Διὰ τοῦτο τὸ ἔθνος πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐφαίνετο μέλη ἔχον, οὐδαμοῦ ὁμοῦ σῶμα.

Καὶ ἀληθῶς. Παρῆλθεν ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης, παρῆλθεν ἡ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἰδοὺ

μετ' αὐτῶν ἄρχεται ἡ ἐκπτώσις τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ἀνταλκίδειος εἰρήνη ἢ τὴν κοινὴν ἐλευθερίαν σκοποῦσα ἐπήνεγκε τοσαύτην ἰσότητά, ὅση ἀπῆρτετο, ἵνα καταστρέψῃ πᾶσαν δύναμιν ἰκανὴν νὰ φέρῃ εἰς ἔνωσιν τὰ ἀπ' ἀλλήλων διεστῶτα καὶ χωρίζόμενα ἐπὶ μάλλον. Πόθεν δὲ, νομίζετε, προτάσσεται αὕτη; διαπράττεται ὑπὸ τῶν βαρβάρων, τοὺς ὁποίους τοσάκις οἱ Ἕλληνες κατετρόπωσαν, καὶ τοὺς ὁποίους πνοὴ μόνον τῆς Ἑλλάδος ἢ καὶ ἐνὸς αὐτῆς μέρους ἐξήρκει νὰ καταστρέψῃ. Εἰκοσιδύο μετέπειτα ἔτη ἐγένετο ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη, ἐξ ἧς προέκυψε τὸ ἐναντίον τοῦ παρὰ πάντων προσδοκωμένου. Ἐπεσεν ἐν τῇ μάχῃ ὁ μέγας Ἐπαμινώνδας καὶ μετ' αὐτοῦ ἐξέλιπεν ἡ ὀλιγοχρόνιος ὑπεροχὴ τῶν Θηβαίων, κατελύθη τὸ μέχρι τότε ἐπικρατήσαν δι' ἡγεμονίων πολιτικὸν σύστημα τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐπῆλθεν ἀναρχία καὶ ἀκρισία μείζων ἢ πρότερον. Διὸ ἐν οὐδεμιᾷ τῆς Ἑλλάδος πόλει μικρᾷ καὶ μεγάλῃ ἔμεινε δύναμις ἰκανὴ νὰ συντείνῃ καὶ περὶ ἑαυτὴν ἐφεκλύσῃ ἄλλην ἐλάττονα, ἵνα προκύψῃ ἢ ἐκ τῆς ἐνώσεως ἰσχύς. Ὅλος ὁ κόσμος περιέμενεν ἐκ τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ συμπαγῇ ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ἀσία εὐδαιμονήσῃ καὶ ὅμως μετὰ τὸν πρόωρον θάνατόν του καὶ τὴν ἐξαχρείωσιν μετὰ ταῦτα τῶν διαδόχων αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπιγόνων τὸ πᾶν παρεδόθη εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἵνα τυραννήσωσι καὶ γυμνώσωσι πάντα τὸν κόσμον. Ἡ ἀπάνθρωπος αὕτη ἐξουσία τῶν Ῥωμαίων, ὁ μετ' αὐτοῦ ἀγριὸς δεσποτισμὸς τῶν Πάρθων καὶ ἡ θηριώδης ἀρχὴ τῶν μετέπειτα σκυθικῶν φυλῶν, καὶ τὰς μεγάλας ἐλπίδας, ὅσας ἡ σύνεσις καὶ ἡ χρηστότης τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ τοῦ ἀρχαίου κόσμου παρεῖχεν, ὡς ἐκ συμφώνου κατέψευσαν, καὶ τὰς γενομένας βελτιώσεις ἐκ βάρων κατέστρεψαν καὶ καθ' ὅλοκληρίαν.

Καὶ ἐνῶ πολλὰ τὰ ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ συμβαίνοντα εἶναι ἢ τοῦλάχιστον φαίνονται εὐεξήγητα εἰς τὸν φιλόσοφον παρατηρητὴν, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ πάμπολλα ἄλλα, ἐν οἷς πρέπει νὰ κλίνῃ τις τὸν αὐχένα σεβό-

μενος τὰς βουλὰς τοῦ Ὑψίστου, ὁμολογῶν τὴν ἑαυτοῦ ἀμάθειαν καὶ ἀπορῶν πῶς νὰ ἐξηγήσῃ ὅτι Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς λόγου χάριν, ὅστις ἔμελλε νὰ κληρονομήσῃ Ἀντίγονον τὸν ἰσχυρότερον διάδοχον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐν λαμπρᾷ φυλακῇ τοῦ πενθεροῦ του Σελεύκου τοσοῦτον ἐλεινώδως τὸν βίον ἀπῆλλαξε πῶς Ἀννίβας ὁ τοῦ Ἀσδρούβα, ὁ νικητὴς τῶν Ῥωμαίων, ἠναγκάσθη νὰ δηλητηριασθῇ εἰς ζένην γῆν πρόσφυξ, ὅπως ἀπαλλάξῃ τοὺς Ῥωμαίους τοῦ φόβου, τὸν ὁποῖον ἐνέπνευεν εἰς αὐτούς. Πῶς ὁ Ἀντώνιος, ὅστις ἠδύνατο νὰ γείνη κοσμοκράτωρ ἀντὶ τοῦ Αὐγούστου, καταφρονήσας τιμᾶς καὶ δόξας καὶ ἐγκαταλιπὼν τοὺς περιμένοντας αὐτὸν στρατιώτας, ἵνα ἀκολουθήσῃ τὴν φυγόμενον καὶ δραπέτιν ὠραίαν Κλεοπάτραν, δὲν εὕρισκε τὸν φονεύσοντα αὐτὸν καίπερ ἰκετεύων. Καὶ πῶς ὁ μέγας Ναπολέων, ὁ ἥρωας τῆς Ἰταλίας, ὁ νικητὴς τῆς Εὐρώπης, πῶς γίνεται φυγὰς τῆς Μόσχας καὶ ἀκούσιος ἐρημίτης τῆς Ἀγίας Ἐλένης!

Τοιοῦτό τι δὴ συνέβη καὶ τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων. Τὸ Βυζαντινὸν ἀπέραντον κράτος πάντοτε εἶχε πᾶν ὅ,τι ἀπῆρτετο, ἵνα διαρκέσῃ καὶ μεγαλουργήσῃ ἔθνικὴν ἐνότητα περιέχουσαν ὡς τὸ πλεῖστον τὰ δύο συστατικά, τὴν ταυτότητα τῆς θρησκείας καὶ τὴν ταυτότητα τῆς γλώσσης. Πρωτεύουσαν ἀσφαλῆ συνάπτουσιν θαυμασίως ἔνθεν μὲν τὰς δύο μεγάλας ἑλληνικὰς χερσονήσους, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην, ἔνθεν δὲ τὰς δύο μεγάλας ἑλληνικὰς θαλάσσας, τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος καὶ τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Εὐπορίαν μεγάλην καὶ κυβέρνησιν ἐπιτηδειοτάτην ὥστε ἐκ πάντων τούτων τὸ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους στάδιον προοιωνίζετο λαμπρὸν, μέγα. Καὶ ὅμως δὲν ἐπηλήθευσαν δυστυχῶς αἱ χρησταὶ αὐταὶ ἐλπίδες· διότι ἡ δημοσία ἀρετὴ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς Ἕλλησιν ἀπὸ πολλοῦ ἤρξατο νὰ ἐκλείπῃ, ἡ ἰδιωτικὴ νὰ μὴ ὑπάρχῃ καὶ τὸ ἀτομικὸν φρόνημα νὰ ἐπικρατῇ. Ὅταν δὲ τὸ φρόνημα τοῦτο ἐκ ταπεινῶν ὀρμητῶν

καὶ ταπεινὰ ἐπιδιώκῃ, πάντως θὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἀθλιότητα, τὴν διάλυσιν καὶ φθορὰν, ἅτε οὐδὲν κοινὸν συγχωροῦν, οὐδὲν ὑψηλὸν καὶ οὐδὲν γενναῖον. Διὸ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καίπερ ἐκθύμως ἀγωνισάμενον ἐπὶ πολλάς ἑκατονταετηρίδας ὑπέκυψεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν βίβην τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, ὅστις οὔτε γῆς φείδεται, οὔτε θαλάσσης, ἀναδεικνύων νήσους, ἔνθα πρότερον ἦτο ἀπέραντον πέλαγος, ποταμοὺς ξηραίνων, βόας ὑδάτων ἀλλαχού ἀναφαίνων καὶ κατακλύζων ἡπείρους.

Ὡς τε, ἐὰν μὴ θέλωμεν νὰ πέσωμεν εἰς τὴν ἀσεβῆ καὶ ἄτοπον ἰδέαν ὅτι τὰ πάντα ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ὑπὸ τυφλῆς τινος τύχης ἄγονται καὶ φέρονται, ὡς ὑπ' ἀνέμων τὰ νέφη, πρέπει ἀδιστακτικῶς ν' ἀποδεχθῶμεν ὅτι τοῦ παγκοσμίου τούτου δράματος αἱ σκηναὶ ἐν οὐρανοῖς μὲν σχεδιάζονται, παρ' ἡμῖν δὲ ἐνταῦθα ἐπιτελοῦνται. Τὰ διάφορα ἔθνη λοιπὸν διαδέχονται ἀλλήλα, ὑψοῦνται, καὶ καταπίπτουν, καὶ πάλιν ἀνίστανται καὶ πάλιν ἀνυψοῦνται κατ' ἀνωτέραν ἀόρατον διαταγὴν. Οἱ Ἕλληνες λόγου χάριν παρέστησαν πρὸ τῶν Μακεδόνων, οὗτοι διεδέξαντο τοὺς Ἕλληνας, οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Μακεδόνας, οἱ Βυζαντινοὶ τοὺς Ῥωμαίους, τοὺς Βυζαντινοὺς οἱ Τούρκοι καὶ οὗτω καθεξῆς. Καὶ ὅμως ὁποῖα ἄκρα δυστυχῶς παραγνώρισις τῆς διευθυνούσης τὰ πάντα ἀοράτως θείας Προνοίας παρὰ τῶν ἐφημέρια φρονούντων!

Καὶ τῷ ὄντι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, Κύριοι, εὐγενεῖς μου Κυρίαί, ὁμοιάζει πρὸς ὑπερῷον δένδρον ἢ πρὸς περίβλεπτον οἰκοδόμημα, τοῦ ὁποίου οὐδὲν μέρος κρύπτεται, ἀλλὰ μάλιστα τὸναντίον εἰ τυχὴν παρ' αὐτῷ ὑπάρχῃ τι ἔλλειμμα, δὲν μένει ἀπαρτήρητον διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν γραψάντων βυζαντινὴν ἱστορίαν, καίπερ ἄλλως σοφοὶ καὶ σπουδαῖοι, παλαιὰ τε πολλὰ τε εἰδότες, ὅμως φιλόσοφοι φύσει ἐν τῷ μεταξὺ εὐρεθέντες ἐφιλοτιμήθησαν, καὶ φιλοτιμοῦνται τινες καὶ σήμερον ἔτι νὰ ἐπιδειχθῶσιν ἑλλείμματα αὐτοῦ ἐξελέγχοντες

μᾶλλον ἢ ἀγαθὸν τι παρατηροῦντες. Οἱ φιλοκατήγοροι οὗτοι ἐν ταῖς φοβεραῖς ἐκείναις ἔρισι καὶ διχονοίαις μεταξὺ αἰρέσεων καὶ ὀρθοδοξίας, ἀναμέσον Ῥώμης καὶ Βυζαντίου, μεταξὺ Πατριάρχου καὶ Πάπα οὐδένα ἄλλον διαβλέπουσι λόγον ἢ τὰ πάθη φιλοδόξων ἀνδρῶν πρὸς ἀλλήλους διαπληκτικῶν μὲνων περὶ κοσμικῶν πρωτείων. Πλὴν οὐδεὶς ἡμῶν ἐστὶν ἤδη, πιστεύω, ὅστις ἀγνοεῖ ὅτι αἰτίαι καὶ λόγοι περὶ τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου τῶν πατέρων ἡμῶν τῶν μέσων αἰώνων δὲν ἦσαν τύποι ἐξωτερικοὶ ἢ ἔθιμα καὶ λεξίδια, ὅτι δὲν προέκειτο τότε περὶ ἐνζύμων τε ἢ ἀζύμων, περὶ ἐγγάμου ἢ ἀγάμου βίου τοῦ κλήρου, ἀλλ' ἐζητεῖτο ἅπαξ διὰ παντὸς νὰ διακριθῇ ἐπὶ τέλους, ἂν τὸ πολύτιμον αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐχύθη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀπλῶς, ἵνα τὴν παγκόσμιον δουλείαν τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης διαδέξῃται ἄλλη νέα πολλῶν αἰσχροτέρα ἐκείνης Ῥωμαϊκὴ δουλεία τῶν ἀρχιερέων αὐτῆς, ἢ ἂν τὸναντίον τὸ αἷμα ἐκεῖνο τοῦ Χριστοῦ καὶ σωτήρος ἔρρευσε ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα ἐξ αὐτοῦ ἀναβλαστήσῃ τὸ ἀγλᾶν τοῦ νεωτέρου κόσμου δένδρον τῆς ἐλευθερίας, ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ ὁποίου καὶ ἄτομα καὶ ἔθνη νὰ δύνωνται ν' ἀναπνεύσῃ τὴν θεῖαν αὐραν τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας καὶ πάντες ἀνεξαιρέτως δρέπωσι τοὺς ζωοδότας καρποὺς αὐτοῦ. Δὲν ἠγωνίζοντο λοιπὸν τὰ πρόσωπα κατ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἐμάχοντο αἱ προσιόνιοι καὶ ἀντίθετοι ἀρχαὶ καὶ ἰδέαι. Ἐπάλας τὸ ἰδεῶδες πνεῦμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὸν ὕλικόν καὶ γῆινον δαίμονα, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ κατὰ τῆς βίας τοῦ κόσμου, πρὸς τὸν δεσποτισμὸν ἢ ἐλευθερία, ἡ ἔθνικὴ ἀνεξαρτησία πρὸς τὴν κατὰστάσιν τὴν κτηνώδη.

Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ὁ Πατριάρχης Φώτιος καὶ ὁ Ἐφέσου Μάρκος ὁ Εὐγενικός εἰσὶν ἐν τῷ μέσῳ τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ὀρθοδοξίας, ὅ,τι ὁ Λεωνίδας, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Κίμωνος Μιλτιάδης ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐν Μαραθῶνι, ἐν Θερμοπύλαις καὶ ἐν Σαλαμῖνι ἀθανάτων ἀθλητῶν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἄν ἐν τῷ ἱερῷ πεδίῳ τοῦ Μα-

ραθῶνος δὲν κατασυνετρίβετο τοῦ μεγάλου βασιλέως ἡ ὀρμὴ καὶ τὸ θράσος, ἐλευθερία, παιδεία, ἐπιστήμη καὶ τέχνη ἑλληνικὴ σήμερον ἤθελον εἶσθαι ἀκατανόητοι λέξεις ἢ καὶ ἀνύπαρκτοι ὄλως. Ἄν ἐπίσης ἐν τῷ μεσαιωνικῷ ἐκείνῳ τῶν πατέρων ἡμῶν ἀγῶνι ἡ ὑπεροπτικὴ ὄφρὸς τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ρώμης δὲν κατεβάλλετο, ἑλληνικὴ φιλολογία καὶ γλῶσσα, χριστιανικὴ ἐλευθερία, ἀνοχὴ καὶ ἀγάπη ἤθελον εἶσθαι σήμερον ἱστορικαί μόνον λέξεις ἐκφράζουσαι τὴν ἰδέαν γεγονότων πάλαι ποτὲ ὑπαρχάντων. Ὁ μεσαιωνικὸς δὲ ἐκεῖνος τῶν πατέρων ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀγῶν ἦν προσέτι πολὺ δυσχερέστερος καὶ δεινότερος τῶν περὶ ἀνεξαρτησίας καὶ δόξης ἀγῶνων τῶν ἀρχαιοτέρων ἡμῶν προγόνων, διότι οὗτοι μὲν ἐκ τοῦ συστάδην ἐμάχοντο ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν τούτων πρὸς ἐξωτερικοὺς πολεμικοὺς φανεροὺς καὶ κεκρυγμένους ἐνῷ οἱ πατέρες ἡμῶν τῶν μέσων αἰώνων συγχρόνως ἐπάλαιον πρὸς ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς ἐχθροὺς ἀναφανδὰ πολεμοῦντας καὶ ἰεροκρυφίως, καὶ μάλιστα οὐχὶ ὡς πολίται ἀνεξάρτητοι καὶ ἐλεύθεροι πολιτεῖων δημοκρατουμένων, ἀλλ' ὡς ὑπῆκοοι εὐπειθεῖς βασιλέων δεσποτικῶν τάτων μωρῶς πολλὰκις ἐγκυαυμένων ἐπὶ τῷ ρωμαϊσμῷ αὐτῶν.

Διὰ τοῦτο τὸν ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἀγῶνα τῶν πατέρων ἡμῶν εἰλικρινῶς θαυμάζω καὶ μείζω ἐν πολλοῖς ἀνευδοκίως κηρύσσω τῶν φονικῶν τάτων ἀγῶνων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐν τοῖς αἵματοφόροις πεδίοις· διότι τὰ ὄπλα τῶν πολεμίων τούτων ἦσαν τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος, πολὺ ὀλιγώτερον φοβερὰ τῶν ἐνταῦθα τεθέντων εἰς χρῆσιν, τῆς ψυχολογικῆς δηλονότι βίας, τοῦ ποικίλου δόλου καὶ τοῦ χρυσοῦ, τοῦ παραδίδοντος ἀναιμωτὶ τῷ ἐχθρῷ κατὰ Φίλιππον καὶ τὰ ὀχυρώτατα φρούρια καὶ ἀνερχομένου εὐθὺ ἐπὶ τῶν ἀπροσίτων ἐπάλλεων καὶ ἐπὶ τῶν ἡλιθίων. Ἀτελεύτητος λοιπὸν ἔσται ἡ δόξα πάντων ἐκείνων τῶν κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, οἵτινες ἐν ταῖς κρίσιμωτάταις στιγμαῖς ἐκεί-

ναις τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ γένους ἀπαράμιλλον ἐπεδείξαντο τόλμην ἀκμαίου νεανίου, ἀνένδοτον σταθερότητα ἀνδρός, καὶ βαθεῖαν σύνεσιν πολυπειροῦ προσηύτου, ἀνεδείχθησαν πιστοὶ καὶ ἀδιάφθοροι φύλακες τῆς ἰερᾶς παρακαταθήκης τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ οἵτινες ὑπεστήριξαν πάσῃ δυνάμει τὸν δεινὸν τοῦτον ἀγῶνα ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατρίδος.

Ἄλλ' ἴσως τινὲς τῶν ἐνταῦθα ἀπὸ ἄλλων ἰδεῶν ὀρμώμενοι καὶ μελέτης δὲν ἤθελον διστάσει νὰ ἐκφωνήσουν πρὸς ταῦτα «τὸ μῦρον ἐπὶ φακῆ». Πλὴν ἤθελον οὗτοι βεβαίως μὲ ἀδικήσει, ἐάν κάπως νομίζωσιν ὅτι παραλείπων τὰ ἐλλείμματα τῶν Βυζαντινῶν Ἑλλήνων προσποιούμαι ἀγνοίαν τούτων, ἢ ὅτι ἐκθέτων αὐτὰ προσπαθῶ νὰ δικαιολογήσω τοὺς ἡμετέρους πατέρας. Πολλοὺ γε καὶ δέω. Δὲν ἀρνοῦμαι, Κύριοι, ὅτι ὁ χριστιανικὸς Ἑλληνισμὸς τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ἐστερήθη κατὰ μικρὸν τῶν παραδόσεων, τῶν αἰσθημάτων, τῶν φρονημάτων, τῆς παιδείας καὶ τοσοῦτων ἄλλων ἀρετῶν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ. Δὲν παρασιωπῶ ὅτι ἀνυπολόγιστον εἶναι τὸ ποσὸν τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὑπὸ κακῶς νενοημένου ζήλου οἰστρολητούμενοι περιεβάλλοντο τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἐγκαταλείποντες μὲν τὰ ἀληθῆς ἰερά καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, τὰ καθήκοντα δηλονότι τοῦ πατρὸς τοῦ πολίτου, τοῦ στρατιώτου, καταναλίσκοντες δὲ τὰς ἠθικὰς, σωματικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις εἰς βίον ἄσκοπον, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἀπάδοντα εἰς τὸ σχῆμα. Ὁμολογῶ ὅτι, ὡς ἂν βασιλεῖς τινες πατριῶται ἐκ τῆς ἀτόπου αὐτῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων εἰς ἀπελπισίαν περιελθόντες ἐπεχειρήσαν τὴν βελτίωσιν τούτων, κατεπολεμοῦντο ὑπὸ τοῦ κλήρου, ἰσχυριζομένου «ὅτι ὁ βασιλεὺς ὀφείλει νὰ μὴ ἀποτρέπη τῆς διακονίας τοῦ Θεοῦ, οὗς ἀνθρώπους κῦδάρησεν ὁ Θεὸς νὰ προσεκτήσῃ εἰς τὴν διακονίαν τοῦ βασιλέως.» Δὲν ἀποκρύπτω ὅτι εἰς τὸν μαρμαρὸν τοῦ Ἀνατολικοῦ Βυζαντινοῦ κράτους συνέδραμον πρὸς πολ-

λοῖς ἄλλοις αἰτίοις καὶ ἡ πρόσληψις αἰσίων ἐξῆων ὄλως ἄλλοτρίων τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀγρίων καὶ ἀπανθρώπων, οἷον τῶν ἀποτροπαίων ποινῶν, τῆς γλωττοκοπίας, τῆς ρινοτομίας, τῆς τυφλώσεως καὶ τῶν ὁμοίων. Συμφωνῶ πληρέστατα πρὸς τοὺς κατηγόρους ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς δυναστείας τῶν Παλαιολόγων, πλὴν τοῦ τελευταίου, τοῦ αἰμνήστου Κωνσταντίνου, ἦσαν ὄλως ἀνάξιοι διάδοχοι τῶν πλείστων προκατόχων· διότι ἀμνημονοῦντες ἐθελουσίως τῶν γενομένων ὑπὸ τῶν Φράγκων πρὸ καὶ κατὰ τὰς ἀποφράδας ἡμέρας τῆς ὑπ' αὐτῶν ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, ἀντὶ νὰ καταπολεμήσωσι τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ πατρίδος, οὗτοι ἀπεναντίου παρέλυον τὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους καὶ τὸν ἐσωτερικὸν βίον τῆς ἐκκλησίας διὰ τῶν γελείων, τῶν ἐγκληματικῶν αὐτῶν τάσεων καὶ τῶν προδοτικῶν ὄντως προσπαθειῶν τοῦ νὰ ἐνώσωσι τὰ φύσει διηρημένα καὶ νὰ ὑπαγάγωσιν ὑπὸ ζυγὸν ξενικῆς δουλείας τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν στηριζόμενοι μόνον εἰς τὰς ἀπατηλὰς ὑποσχέσεις τῆς Ρώμης.

Ταῦτα πάντα καὶ εἴ τι ἄλλο δικαίως κατηγοροῦσι τῶν ἡμετέρων προγόνων, ἀδικησάντων κατὰδικάσω· διότι ταῦτά εἰσι κηλίδες, αἵτινες κατεβίβασαν τὸ ἡμέτερον ἔθνος, κατεσπίλωσαν ὄντως τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὴν μοναρχίαν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, ἐνεκλόαψαν στίγμα ἀνεξάλειπτον εἰς τὸ ὄνομα καὶ τὴν μνήμην τῶν ἀσυνέτων αὐτοκρατόρων, τοῦ πλείστου μέρους τῶν ἰεροκομανῶν ἰερέων, καὶ τοῦ δεσποτικῶν πλήθους, καὶ ἐπέσυραν μέγαν μῶμον κατὰ τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας. Οὐχ ἦττον ὅμως καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα δὲν ὑπῆρξεν ἄδοξος ὄλως καὶ ἀλυσίτελης εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἡ μακρὰ ἐκείνη τῶν περιπετειῶν Ὀδύσεια. Καὶ τῷ ὄντι, ἂν ἡ ἀπαιδευσία, αἱ θρησκευτικαὶ πλάναι καὶ ἡ πολλῶν καὶ διαφόρων ἀλλοφύλων ἐντὸς τοῦ κράτους ἐνίδρυσαι ἐματαιώσαν πράγματι τὰς χρυστὰς ἐλπίδας, ὅσας παρήχεν ἡ

Οικὴ καὶ ὕλικὴ κατάστασις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ τοὺς πρώτους πέντε αἰῶνας, ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βυζαντινῆς μοναρχίας ἀνέδειξε πάλιν ἐν γένει τὴν σύνεσιν, τὴν ἐπιτηδεϊότητα καὶ τὴν δραστηριότητα, εἰς ἣν κυρίως ὀφείλομεν ἡμεῖς, οἱ ἐκείνων ἀπόγονοι, τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, καὶ ἔδειξε μεγάλην ἀρετὰν, ἄκραν ἀφοσιώσιν, πίστιν ἀκραιφνῆ καὶ αἰσθημα ἀκμαῖον ἐλευθερίας. Αὐτὴ ἡ Βυζαντινὴ μοναρχία ἀνεζωπύρησε τὸν χριστιανικὸν ἑλληνισμὸν εἰς πολλὰς χώρας ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατακλυσθείσας καὶ αὐτὴ ἐξελλήνισε πάμπολλα ἔθνη πρότερον βάρβαρα ὄντα. Ὁ δὲ τῶν μέσων αἰώνων ἑλληνισμὸς, ὁ τοσοῦτον κατακρινόμενος ὡς ὁ τάφος τοῦ πνεύματος καὶ τὸ δεσποτικὸν τῆς ἐλευθερίας, δὲν διέψευσε πράγματι τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος τὴν ἀληθῆ σημασίαν· διότι καίτοι ἀσιαναὶ ἐξῆς καὶ ἀρκτῶα βάρβαρα ἔθνη ἐπενήργησαν, ὡς μὴ ὄφθελον, ἐπὶ τὴν τύχην τοῦ Βυζαντινοῦ βασιλείου, οὐχ ἦττον ὅμως ὁ διὰ τῆς ἐλευθερίας ταύτης ἐπιμιξίας ἀκρωτηριασθεῖς καὶ παραμορφωθεῖς ἑλληνισμὸς τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, κατάρθρωσε πάλιν νὰ διαπράξῃ πολλὰ ἀξιωματικὰ ἔργα, στηρίζας, ἐνόσω ἐξῆς, διὰ τοῦ αἵματός του τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τῶν τῆς Δύσεως λύκων.

Ναί, μετὰ βίον ἐνδοξον πλὴν πολυώδυνον καὶ πολυκίνδυνον ἐτῶν χιλίων διακοσίων ὁ ἐπ' αἰῶνας ὑπάρξας ἀκαταμάχητος προμαχὼν τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τὸ προπύργιον τῆς ἐλευθερίας ἔπεσον ὑπὸ τὴν μισάδελφον τῆς Δύσεως προδοσίαν, καὶ νέα μαρτύρων αἵματα ἔβαψαν πάλιν τὸ πορφυροῦν ἔδαφος τῆς ἰερᾶς τῶν πατέρων χώρας. Ἐπεσε πράγματι ἡ εὐγενὴς καὶ μεγάλη πόλις τοῦ ἑλληνισμοῦ ἢ ἐμπερικλείουσα εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τὸν πυρῆνα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Εὐρώπης, καὶ νέοι μαρτυρικοὶ στέφανοι ἔστειψαν πάλιν τὰς σεπτὰς κεφαλὰς τῶν ἀθλητῶν τῆς πίστεως καὶ πατρίδος. Ἀληθῶς ἡ ἀκρόπολις τῆς φιλοσοφίας καὶ τὸ ἄσυλον τῶν γραμμάτων ἔπεσε, καὶ αἱ μούσαι, αἱ ἀρεταὶ καὶ πάσα παιδεία κατέδυσαν, ὡς τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, ἀπερὸ δέξιος

μὲν εἰς ὕψος καὶ κάλλος αἴρονται, ταχέως δὲ πάλιν μαραίνονται καὶ ἐκλείπουσι. Τῷ ὄντι ἔθνος προνομιοῦχον ἐν τῇ οἰκογενεῖα τῆς ἀνθρωπότητος, λαμπρὰς φωτεινότητας τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἔπασεν, ἀλλ' ἔπασεν, ἀφοῦ τὴν Ρώμην ἐξεπολίτισεν, ἀφοῦ τὸν χριστιανισμόν προπαρεσκεύασε καὶ ἀφοῦ τὰ δόγματα τοῦ ἐσυστηματοποίησε. Σύμφημι ὅτι ἔπασε τὸ βυζαντινὸν ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς ἱστορικὴν ἀνυπαρξίαν καὶ ὑπέκυψεν, ὡς μὴ ὄφελεν, ὑπὸ τοὺς τοῦ χριστιανισμοῦ πολεμίους, πλὴν ἔπασεν, ἀφοῦ πρῶτον ἀνεχαίτισε καὶ ἐκράττησεν αὐτοὺς ἐπὶ ὀκτὼ δολοκλήρους αἰῶνας καὶ ἔσωσε τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τοῦ κατακλισμοῦ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν διὰ τῆς βραδείας αὐτοῦ καὶ ἡρωϊκῆς ἀγωνίας. Πάντες λοιπὸν ὀφείλομεν τούτῳ τῷ ἔθνει ζωνοτάτην εὐγνωμοσύνην καὶ μέχρι τῶν ἐρεπίων αὐτοῦ καὶ μέχρι τοῦ τάφου ἔνθεν μὲν, διότι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ μεγαθύμου βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου ἑλληνοπρεπῶς ἔπασεν ὑπὸ τὸ φάσγανον τοῦ πορθητοῦ, ἄνευ παραδόσεως, ἄνευ συνθήκης, καὶ οὐχὶ καθὼς ἐν Ἰταλίᾳ ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης Ρωμύλος ὁ Αὐγουστύλος παρέδωκεν ἑαυτὸν καὶ τὸ σέμμα Ὀδοάκῳ τῷ βασιλεῖ τῶν Ἑρούλων ἐπὶ ἰσοβίῳ συντάξει ἐξακισχιλίων λιτρῶν χρυσοῦ ἔνθεν δὲ, διότι καὶ ἀφοῦ κατέπεσεν ὑπὸ τὰ τραύματα τοσοῦτων αἰῶνων, ἐκληροδότησεν ἡμῖν τοὺς χρυσοὺς ἀετούς του, τὴν ἀθάνατον γλῶσσάν του καὶ τοὺς πνευματικούς ἠσαυρούς του!

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν ἐρωτῶ, ἂν μὴ ὑπῆρξέ ποτε ἐποχὴ ἐν τῷ μακρῷ καὶ ἐνδόξῳ αὐτῆς βίῳ, ὅτε ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀκτίων μόνης αὐτῆς ἄπας ὁ χριστιανικὸς τῆς Εὐρώπης κόσμος ἐφωτίζετο, ἐθερμαίνετο, ἐδιδάσκετο ἂν μὴ ὑπῆρξέ ποτε μακρὰ σειρὰ αἰῶνων, καθ' ἣν μόνη ἡ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος ἐκκλησία κατεπολέμει διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν φῶτων αὐτῆς τὴν παχυλοτάτην ἀμάθειαν καὶ τὴν ἀνθρωποφθόρον δεισιδαιμονίαν τῆς ἐκκλησίας τῆς Δύσεως, καὶ ἂν ἀπὸ τῆς πνευματικῆς ἀδ-

τῆς ἐστίας δὲν ἀνάπτουσι ἔτι αἰ σήμερον πεπαιδευμέναι καὶ σοφαὶ ἐκκλησίαι τῆς Ἑσπερίας τὰς θεολογικὰς αὐτῶν φωτεινότητας δῆδας; Ἄλλ', ἐὰν παραλείψω τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους κλασικοὺς χρόνους τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καθ' οὓς αὕτη καὶ μόνη ἐξεπροσώπει τὸν χριστιανισμόν ἐν τῇ Οἰκουμένῃ, μὴ καὶ κατὰ τὴν παραμονὴν αὐτῆς τῆς δουλείας τῆς δὲν ἀνέφλεξεν αὕτη ἐν τῇ Εὐρώπῃ διὰ τῶν δυστυχῶν αὐτῆς προσφύγων τὸν ἱερὸν ἐκείνον τῆς νεολαίας τῆς Δύσεως πρὸς τὴν ἑλληνομάθειαν ἐνθουσιασμόν; Τίς ἄλλη ἐκκλησία παρὰ τὴν Ἀνατολικὴν ἐκείνην, τὴν Βυζαντινὴν, ἐξέπεμψε τοὺς ἀποστόλους αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου μέχρι τῶν ἀπωτάτων θαλασσῶν τῆς Κίνας καὶ Ἰαπωνίας καὶ διεσάλπισε τὰς ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τῶν πάγων τοῦ Βορρᾶ μέχρι τῶν διακεκαυμένων ἐρήμων τῆς Λιβυοπίας; Τίς ἄλλη παρὰ τὴν ἡμετέραν Ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν παραβολώτερον καὶ ἐπιτυχέστερον ἐκήρυξέ ποτε τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον; Οὐδένα δὲ λανθάνει σήμερον ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος αὕτη Ἀνατολικὴ ἐκκλησία μετὰ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ κατὰ πιν τεραστίων ἀγῶνων καὶ ἄθλων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐν γένει, ὑπὸ πάντων ἐγκραταίῳ φθίσει ὑπέκυψεν εἰς ζυγόν, στερηθεῖσα τῆς πολιτικῆς ἐκείνης ἐλευθερίας καὶ ἐσωτερικῆς ἀνεξαρτησίας, ἐν ἣ ἐντροφῶσιν ἀνέκαθεν πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῆς Δύσεως. Καὶ ὅμως κατ' ἐξαιρέσιν, ἴσως μοναδικὴν, ἡ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος ἐκκλησία καὶ ἐν τῇ ὑποταγῇ αὐτῆς οὔτε τὴν φιλομάθειαν τῆς ἀπέβαλεν, οὔτε τῶν πατρῶων αὐτῆς ἀρετῶν ἐπελάθετο, οὔτε τὸ φρόνημα αὐτῆς ἐντελῶς ὑπεδούλωσεν. Αὕτη ἐξεπαίδευσεν ἑλληνικῶς τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἐν ταῖς θλιβεραῖς ἡμέραις, αὕτη καὶ μόνη ὑπάρχει καὶ σήμερον ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν παιδαγωγός, ὁ ἐπιεικὴς διδάσκαλος, ὁ γλυκὺς ἐν ταῖς συμφοραῖς παρηγόρος, ὁ ἄγρυπνος τῶν πατρῶων φύλαξ, ὁ πιστὸς τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος φρουρός καὶ πάσης τῆς προγονικῆς ἡμῶν πνευματικῆς παρακαταθήκης ὁ ἀκριβὴς καὶ ἀνελλιπὴς θεματοφύλαξ.

Καὶ ταῦτα μὲν σήμερον περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐν γένει ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄπαντες δὲ γνωρίζομεν ὅτι μετὰ τὸν πρῶτον πολιτισμὸν τοῦ κόσμου, τὸν καθαρὸν ἑλληνικόν, ἐπῆλθεν ὁ δι' Ἀλεξάνδρου, ἑλληνικὸς τε καὶ Μακεδονικὸς, εὐρύτερος τοῦ πρῶτου. Μετ' αὐτὸν ἦλθεν ὁ Ρωμαϊκὸς καὶ ἔπειτα ὁ Βυζαντινός, ὅστις ἦν εὐρύτερος βεβαίως καὶ συνέχεια τοῦ δευτέρου καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Εὐρωπαϊκός, εὐρύτερος πάντων τῶν προγεγεστέρων. Εἰς τούτους δὲ πάντας τί συνετέλεσεν ἄρα γε ἡ Ἑλλάς; Ἡ Ἑλλάς, Κύριοι, εὐγενεῖς μου Κυρίαί, ἐδοξάσθη μόνη καὶ καθ' ἑαυτὴν πολιτικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς ἐν τῷ πρώτῳ, ὄλου τοῦ λοιποῦ κόσμου ὑπὸ βαρβαρότητος καλυπτομένου. Ἐδοξάσθη κατ' ἄμφω ἐν τῷ δευτέρῳ διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἐξύπνισε τὴν Ἀσίαν. Ἐδοξάσθη ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ ἐπιστημονικῶς ὑπόδουλος μὲν, ἀλλὰ διδάσκαλος γενομένη τῶν κρατούντων Ρωμαίων. Ἐδοξάσθη ἐν τῷ Βυζαντινῷ θρησκευτικῶς. δὲν ἔμεινε δ' ἄδοξος ἐν τῷ Εὐρωπαϊκῷ φωτίζουσα τὴν Εὐρώπην, ὡς πολιτικὸς ἀστὴρ, διὰ τῶν ἀθανάτων συγγραμμάτων τῶν ἐνδόξων υἱῶν αὐτῆς. Τέλος δ' ἐπῆλθεν ὁ σκυθικὸς ζυγός, καὶ ἐν τούτῳ ἡ Ἑλλάς ἡ δόξησεν, ἐταπεινώθη, περιεφρονήθη, ἠκρωτηριάσθη, ἦλθεν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, ἐλησμονήθη, ἐνομίσθη νεκρὰ καὶ ὡς μὴ ὑπάρχουσα ὁ καιρὸς διεξοδικός, ἡ πάλη μακρὰ, βαρύτατος ὁ ἀγὼν, ἀσθενὲς τὸ σῶμα, μώλωπας ἔτι ἔχον, πανταχόθεν καταδρομὴ, οὐδαμόθεν βοήθεια ὁ κόσμος ὅλος σχεδὸν ἐκώφευεν εἰς τὰ δάκρυα τῶν πασχόντων. Τὸ ἑλληνικὸν λοιπὸν ἔθνος ἐκινδύνευσεν τὸν ἔσχατον κίνδυνον, γνωρίζον μὲν πόθεν νὰ φύγῃ, ἀλλ' ἀγῶν ποῦ νὰ καταφύγῃ! Εἰς τὴν γῆνιν διπλωματίαν ἡ καταστροφή αὐτῆς ἐφαίνετο βεβαία, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν ταῖς δέλτοις ταῖς οὐρανίαις, ἐν αἷς ἀποφασίζονται τὰ ἐνταῦθα. Καὶ ἰδοὺ, ὦ τοῦ θαύματος! τὴν τρίτην δεκαετίαν τῆς δεκάτης ἐνάτης ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετη-

ρίδος εὐαγγελιζομένη ἡ γῆ χαρὰν μεγάλην διὰ τὴν ἑορταζομένην ἄμωμον σύλληψιν τοῦ υἱοῦ τῆς Παρθένου καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασιν τῆς νεκροφανοῦς Ἑλλάδος. Καὶ ταύτης μὲν ἀπόμωρα μόνον ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν τῆς, καὶ προάγεται ὁσημέραι, δλόκληρον δὲ τὸ ἔθνος εὐελπίζεται τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ αἰσιώτερον μέλλον!

ΤΟ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΝ.

Ὀλίγιστοι ἠσχολήθησαν εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ὀρεινῆς ἐκείνης χώρας, ἣν μόλις ἐνθυμοῦνται ὅταν ἀναφύῃ πολιτικὴ τις περιπλοκή, ὅπως προσφάτως συνέβη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἐρζεγοβίνης. Ἡ γερμανικὴ *Διπλωματικὴ ἐπετηρίς*, ἡ ἀναφέρουσα μετ' ἄκρας εὐλαθείας ἀπάσας τὰς ἡγεμονίας τοῦ Ρέου, τῆς Λίππης, τοῦ Σιγμάρικεν καὶ ἄλλων μικροσκοπικῶν καὶ ἀνεξαρτήτων δῆθεν κρατῶν, οὐδ' ἀναφέρει τὸν ἡγεμόνα τοῦ Μαυροβουνίου, ἐν δὲ τῇ πολλοῦ λόγου ἀξίᾳ Γεωγραφίᾳ τοῦ ὁ Γάλλος Ἐλισαῖος Ρεκλού ἀποφαίνεται λίαν αὐστηρῶς περὶ τῆς ἡγεμονίας, λέγων ὅτι τὰ ὄρη συνέχουσιν αὐτὴν εἰς τὴν ἀρχαίτυπον βαρβαρότητα. Ἐπιεικέστερον ἔκρινεν ὁ Γερμανὸς Κ. Γουσταῦος Ρὰς, ὅστις δις ἐντὸς τριετίας (1871—1874) ἐπεσκέφθη τὸ Μαυροβούνιον καὶ περιέγραψε λεπτομερῶς τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους, τὸ πολίτευμα, τὰ πάντα. Αἱ πληροφορίες αὐτοῦ συμφωνοῦσι καθ' ὅλα πρὸς ὅσα ἀναφέρουσιν οἱ Σλαῦοι συγγραφεῖς.

Κατὰ τὸν Κ. Ρὰς μόλις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἐγένετο γνωστὸν ἐν Εὐρώπῃ τὸ ὄνομα τοῦ Μαυροβουνίου, πολλοὶ δὲ Εὐρωπαῖοι καὶ νῦν ἔτι φρονοῦσιν ὅτι ὁ τόπος κατοικεῖται ἀπὸ βαρβάρους ληστὰς μαχομένους πρὸς ἀλλήλους. Εἰς τοῦτο δ' ἴσως ὀρμῶνται ἐκ τῆς ἀγρίας ὕψεως τῆς χώρας ἅμα ἐκ Καττάρου μεταβαίνη τις εἰς τὸ Μαυροβούνιον. Μετα-

ξὺ Καττάρου καὶ Κετίνης μόλις πρὸ μικροῦ κατεσκευάσθη ἑδδὸς ἀμαξιτῆ δαπάνῃ τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἡγεμόνου Νικολάου, ὃ δὲ Κ. Ῥὰς περιγράφει ὡς ἐξῆς τὴν πορείαν του διὰ τῶν ἀτραπῶν (κατὰ τὴν τελευταίαν ὁδοιοποιίαν του ἀμαξιτῆ ἑδδὸς δὲν ὑπῆρχε).

« Μεταξὺ Νιεγκὸς καὶ Κετίνης ὑφούται μακρὰ σειρά τιτανωδῶν βράχων, ἄνευ χλόης—ἀληθῆς ἐκ βράχων ἔρημος. Μεταξὺ τῶν βράχων αὐτῶν ὑπάρχουσι χεῖμαρροι, οὐδὲν δὲ βλέπει τις ἢ βράχους, ἀνὰ μέσον τῶν ὁποίων ὑπάρχει ἀτραπὸς ἐν εἶδει κλίμακος μᾶλλον. Πολλάκις οἱ ὄδηγοὶ μ' ἐκράτουν ἐπὶ τοῦ ἵππου, φόβῳ μὴ οὗτος ὀλισθήσας μὲ ῥίψη εἰς τὴν ἄβυσσον, πολλαχούδ' ὤφειλον ν' ἀφιππέυσω καὶ ν' ἀναρριχώμαι εἰς τ' ἀνωφερῆ μέρη. Μετὰ τριῶν ὥρῶν πορείαν ἀδύνατον ἀποβαίνει νὰ σταθῇ τις ἐπὶ τοῦ ἵππου· τέλος δὲ βλέπω πρὸς τὰ κάτω θαλαρὰν πεδιάδα καὶ ὄγκυς λευκὴ φαίνεται ἐν αὐτῇ. Ἴδού ὁ σιδηρόδρομος, λέγει μοι γελῶν ὁ ὄδηγός μου.—Ἡ λευκὴ ὄγκυς εἶναι τὸ προσφάτως τελειωθὲν μέρος τῆς νέας ἑδδοῦ, αἱ δὲ λευκαὶ οἰκίαι, εἰς ἃς ἀπολήγει, εἶναι αἱ τῆς πρωτεύουσας. Ἐπὶ ἀποκρήνου βράχου προέχει λιθινὴ οἰκοδομὴ, εἶδος μωσαλείου—αὕτη δὲ εἶναι ἡ πυριτιδοαποθήκη τῆς Κετίνης. Ἴππεύω καὶ προχωροῦμεν. Ἡ πεδιάς ἐκτείνεται· δεξιόθεν τὸ Λόφτσεν, ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ Μέλανος Ὄρους, δεσπόζει ὄλων τῶν περὶ βράχων, μεθ' ἧ φαίνεται ἡ πυριτιδοαποθήκη καὶ τὸ σφαιροχυτήριον τῆς Κετίνης. Εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς κοιλάδος ὑπάρχει τὸ περίφημον μοναστήριον, ἐν ᾧ ἔζησεν ὁ μέγας βλαδίκας τοῦ Μαυροβουνίου καὶ οὐ ὑπέγκειται πύργος μὲ ἐπάλλξεις, χρησιμεύων ἄλλοτε ὡς σκοπιά. Ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς σὺρ Γάρνδερ Οὐέλκινσον, ὅστις ἐπεσκέφθη τὸ Μαυροβούνιον κατὰ τὸ 1840, εἶδε τὰς ἐπάλλξεις κακαλυμμένας ἀπὸ κεφαλὰς Τούρκων... »

Ὁ Γερμανὸς συγγραφεὺς περιγράφει λεπτομερῶς τὴν πρωτεύουσαν, ἀλλ' ἵνα ἀποδείξῃ τὰς γενομένας προόδους παραβάλλει

τὴν νῦν τῶν πραγμάτων κατάστασιν πρὸς τὴν πρὸ τινῶν ἐτῶν.

Ὁ Κυπριανὸς Ῥοβέρτος, ἐν τῷ βιβλίῳ του περὶ τῶν *Σλαβῶν τῆς Τουρκίας* περιέγραψεν οὕτω τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὴν ἀλλήν τοῦ Μαυροβουνίου ἐν ἔτει 1840.

« Ἡ αὐτὴ ἑδρεῖται εἰς τὸ νέον μοναστήριον, ὅπερ ὁ νῦν βλαδίκας ὠκοδόμησεν ἰδίαις δαπάναις... Τέσσαρα κανόνικ ὑπερσπίζουσι τὴν εἰσοδὸν τοῦ ἐνδαιτήματος αὐτοῦ, τοῦ ἐνταυτῷ πολεμικοῦ καὶ μοναστικοῦ πλησίον τοῦ κωδωνοστασίου ἡγερται ἡ πυριτιδοαποθήκη, τὸ δὲ τυπογραφεῖον κεῖται πλησίον τῆς ὀπλοθήκης. Ἡ εὐρεῖα αἰθουσα, ἐν ᾗ γίνονται αἱ συνδιασκέψεις, ἀντὶ παντὸς ἐπίπλου ἔχει τάπητα καὶ βάρβα λίθινα περὶ ἐστίας, ἢ τὸν χειμῶνα ἄπτουσι. Ἐκεῖ κάθηνται οἱ ἀρχηγοὶ, ἀφοῦ κρεμάσωσιν εἰς τὸν τοίχον τὰ ὄπλα των, καὶ πίνουσι τὸ τσιμπούκι. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν συνδιασκέσεων ἐγγράφεται ὑπὸ τοῦ γραμματέως τοῦ συμβουλίου, ὅστις γράφει κατὰ τὸν τουρκικὸν τρόπον, ἐπὶ τῶν γονάτων... »

« Τὸ ἑσπέρας, μετὰ τὸ δεῖπνον, οἱ ἐκ τῶν μεθωρίων ὀπλαρχηγοὶ (προσερχόμενοι ὅπως ἐκθέσσω τὰ διατρέχοντα), οἱ *σερδάραι*, οἱ γηραιοὶ *κνιέζοι* καὶ αὐτοὶ οἱ τυφλοὶ ποιηταὶ κάθηνται περὶ τοῦ ὀσποδάρου, ὅστις συνδιαλέγεται πρὸς αὐτοὺς, συγκαίρει τοῖς ἀξιοτέροις ἢ διατάσσει νὰ τῷ ψάλωσι ραψωδίας ἡρωϊκᾶς. Τὰ ἄριστα τῶν ἀσμάτων τούτων δημοσιεύονται ἀκολουθῶς εἰς τὴν *Τηρλίτσα*. Οὕτω διέρχονται τὰς νύκτας εἰς τὸ φρούριον τῶν Μελανῶν Ὄρεων. »

Ὁ Κ. Ῥὰς, ἀφοῦ ἀνέφερε τὰς ἀναμνήσεις ταύτας τοῦ παρελθόντος, ἐκθέτει τὴν νῦν φυσιογνωμίαν τῆς Κετίνης.

« Τὸ ὠραιότερον οἰκοδόμημα τῆς πρωτεύουσας, λέγει ὁ Γερμανὸς συγγραφεὺς, εἶναι τὸ νέον παλάτιον, εἰς ᾧ διαμένει ὁ ἡγεμὼν μετὰ τῆς οἰκογενείας του· εἶναι δὲ ἀρκεῖντως μέγα καὶ κεῖται ἐπὶ τῆς κυριωτέρας ἑδδοῦ.—Εἰς τὸ κατώγειον ὑπάρχουσι πρὸς τοὺς ἄλλοις δωματίους ἡ αἰθουσα τῆς ὑποδοχῆς καὶ ἡ αἰθουσα ἐν ᾗ συνεδριάζει ἡ γερουσία, ἡ διέπυσα τὰ τοῦ κράτους. Ἡ

τῆς γερουσίας αἰθουσα εἶναι κομψῶς ἡδ-
περπισμένη. Τὸ ἀνώγειον περιέχει πολλὰ
δωμάτια καὶ αἰθούσας κάλλιστα κεκοσμη-
μένας· ὁ βλέπων τὰς εἰκόνας καὶ τὴν δια-
σκευὴν τῶν δωματίων καὶ αἰθουσῶν καὶ
τοὺς μαλθακοὺς τάπητας οὐδόλως πιστεύει
ὅτι εὐρίσκεται παρὰ *λαφ' ἰηστρικῶ*, ὡς εὐ-
αρεστοῦνται ν' ἀποκαλῶσι τοὺς Μαυροβου-
νίους γερμανικαὶ τινες ἐφημερίδες. Αἱ ὠραι-
ότεραι τοῦ παλατίου αἰθουσαι εἶναι ἡ τοῦ
χοροῦ καὶ ἡ τῆς ὑποδοχῆς...

« Δύο μεγάλαι ἑδοὶ τέμνουσι τὴν πόλιν
ὑπάρχουσι δὲ πολλὰ ἄλλα μικρὰ. Αἱ οἰ-
κίαι γενικῶς ἔχουσι δύο ὀροφάς, εἰς λιθό-
κτιστοι καὶ σκέπονται ἀπὸ κεράμου. Οὐδε-
μίαν ἀπῆντησα ἀχυροσκεπῆ... Ἀξιοσημει-
ώτεροι τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν εἰσὶ τὸ
νεόδμητον νοσοκομεῖον καὶ τὸ παρθεναγω-
γεῖον... Εἰς τὸ ἀρχαῖον παλάτιον ὑπάρχει
τὸ τυπογραφεῖον τοῦ κράτους, εἰς ᾧ ἐκτυ-
ποῦνται ἡ ἐπιτόπιος ἐφημερίς *Γκλάς Τσερ-
νογκόρτσα* (ἡ Φωνὴ τοῦ Μαυροβουνίου) καὶ
παιδαγωγικὰ τινὰ βιβλία. »

Ἄλλαχού ὁ Κ. Ῥὰς διηγεῖται τὴν ἐπί-
σκεψίν του εἰς τὸν διευθυντὴν τῶν ταχυδρο-
μείων καὶ τηλεγράφων.

« Ἀπὸ τῆς 214 Ματίου 1874 τὸ Μαυ-
ροβούνιον ἐκοινῶναι ταχυδρομικῶς καὶ τη-
λεγραφικῶς πρὸς τὸν ἀρχαῖον καὶ τὸν νέον
κόσμον· ἔκτοτε δὲ ὁ Κ. Πέτρος Σούμποτιτς
Ἰδρυσε ταχυδρομεῖα εἰς δεκαεὶς διάφορα μέ-
ρη καὶ ἐσύστησε συγκοινωνίαν ταχυδρομι-
κὴν μεταξὺ τῆς πρωτεύουσας καὶ τοῦ Κατ-
τάρου· κατεσκευάσε δὲ γραμματόσημα ἄ-
τινα εἰς δεκτὰ εἰς κυκλοφορίαν ἐν Αὐστρίᾳ
καὶ Οὐγγαρίᾳ. Ἐν τηλεγράφημα στοιχίζει
30 κράντες. Ἐύρον τὸν Κ. Σούμποτιτς
λίαν ἡσχολημένον ἵνα εἰσαγάγῃ τὰ ἐμπο-
ρικὰ δελτία καὶ νὰ συνομολογήσῃ συμβά-
σει ταχυδρομικᾶς πρὸς τὰ Εὐρωπαϊκὰ κρά-
τη. Ὅτε κατὰ πρόωτον ἐπεσκέφθη αὐτὸν
μοὶ ἔδειξε μὲ ὕψος θριαμβευτικῶν τὸν πρόωτον
ἐπίσημον γράμμα ὅπερ πρὸ μικροῦ εἶχε λά-
βει ἐκ Παρισίων ἐκ μέρους τοῦ ὑπουργοῦ
τῶν ἐσωτερικῶν· ἔφερε δὲ τὴν ἐξῆς ἐπιγρα-
φὴν: Τῷ Κ. γενικῷ Διευθυντῇ τῶν μαυρο-

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Ε')

βουνιωτικῶν ταχυδρομείων.—Εἰς Κετίνην.

« Πλησίον τοῦ ταχυδρομείου ὑπῆρχε με-
γάλη οἰκοδομὴ, ἣν δὲν εἶχον ἰδεῖ κατὰ τὴν
πρώτην μου περιήγησιν. Αὐτοῦ πρὸ ἐνός
καὶ ἡμίσεος ἔτους συνέστη τὸ ἀνώτατον
παρθεναγωγεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς δε-
σποινίδος Ναρέτζα Πάτζεβιτς. »

Τὴν προσοχὴν τοῦ Κ. Γουσταύου Ῥὰς
φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐφέλκυσε τὸ κατὰστημα
αὐτό. Ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις τῶν γυναι-
κῶν οὐδόλως συμβιβάζεται πρὸς τὴν βάρ-
βαρον κατάστασιν, ἣν τινες ἀποδίδουσιν
εἰς τὸ Μαυροβούνιον· ἀξιεπαινοῦ δὲ λίαν εἶ-
ναι ὁ ἡγεμὼν Νικόλαος, ὅστις προσπαθεῖ
νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς ὑπηκόους του τοῦ ζυ-
γοῦ τῆς ἀμαθείας, καὶ ὁ Γερμανὸς συγγρα-
φεὺς ὁμολογεῖ ἀσμένως ὅτι ὁ κληρὸς τοῦ
Μαυροβουνίου οὐδὲν εἰς τοῦτο παρενέβαλε
πρόσκομμα. Περὶ τὰ 40 σχολεῖα ἀρρένων
συνέστησεν ἤδη εἰς διάφορα μέρη, Ἰδρυσε
δὲ καὶ διδασκαλεῖον. Τὸ παρθεναγωγεῖον
τῆς Κετίνης ἰδρύθη τῷ 1869, δαπανᾷ δὲ
ἡ κυβέρνησις πρὸς συντήρησίν του 20,000
φράγκων ἐτησίως. Διδάσκουσι δὲ μία δι-
ευθύντρια (Ῥωσίσ τὴν καταγωγὴν), δύο δι-
δασκάλισσαι, εἰς ἱεροδιδάσκαλος, εἰς καθη-
γητῆς τῆς ὀδικῆς καὶ ἕτερος ἱερωμένος. Τὸ
κατὰστημα ἔχει θέσεις διὰ 30 μαθητρίδας,
ὧν 20 μὲν ἐκπαιδεύονται δαπάναις τοῦ
κράτους, 10 δὲ εἰσὶν ὑπότροφοι, πληρόνου-
σαι ἐτησίως ἀνὰ 200 φιορίνια. Αἱ ὑπότρο-
φοι εἰσὶ δεκταὶ εἰς ἡλικίαν 12 ἐτῶν καὶ
εἰσερχόμεναι εἰς τὸ παρθεναγωγεῖον ὀφεί-
λουσι νὰ ἡξεύρωσιν ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ
ἀριθμητικὴν μέχρι τῶν 100. Ἡ διδασκα-
λία διαρκεῖ ἐξ ἔτη καὶ περιλαμβάνει τρεῖς
τάξεις. Εἰς τὴν τρίτην τάξιν εἰσὶ δεκταὶ αἱ
μᾶλλον τῶν ἄλλων διαπρέπουσαι νεάνιδες
ἢ αἱ προωρισμένα νὰ γίνωσι διδασκάλισ-
σαι. Αἱ τῆς τάξεως ταύτης μαθήτριά, ἀ-
σχολοῦνται, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν διδασκαλι-
σῶν, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν δύο κατω-
τέρων τάξεων· διδάσκονται δὲ συγχρόνως
οἰκιακὴν οἰκονομίαν καὶ χειροτεχνήματα. »

Ὁ Κ. Ῥὰς ἐπαινεῖ πολὺ τὴν διευθύντρι-
αν, ἥτις ὁμιλεῖ καλῶς τὴν γαλλικὴν, τὴν

ρωσικήν καὶ τὴν σεβικήν· ἐπίσης δὲ μετ' ἐπαίνων ἀναφέρει καὶ περὶ τῶν διδασκαλισσῶν δεσποινίδων Μίλαν Στανόγεβιτς καὶ Μιλοσλαύας Σπάνιτς. Οἱ ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὰς παιδαγωγικὰς λεπτομερείας θέλουσιν εὖρει ἐν τῷ Ζ'. κεφαλαίῳ τοῦ βιβλίου τοῦ Κ. Ράς ἀπάσας τὰς ποθητὰς πληροφορίας. Τὰ σχολεῖα τῶν ἀρρένων ἤρσαν αὐτῷ πολὺ, ὡς καὶ τὸ διδασκαλεῖον, ἐν ᾧ μορφοῦνται οἱ διδασκαλοὶ τῆς ἡγεμονίας. «Ἐπεσκέφθην, λέγει, πολλὰ σχολεῖα ἐν τοῖς χωρίοις καὶ ἀσμένως βεβαίῳ ὅτι δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς πρότυπα εἰς τὰ πρωσικὰ καὶ αὐστριακὰ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς μαθητὰς τοῦ διδασκαλείου, οὗτοι ἐκπαιδεύονται ἐπιστημονικῶς καὶ στρατιωτικῶς. Τὴν πρῶτην ἀσχολοῦνται εἰς τὴν λογικὴν, τὴν ἱστορίαν, τὰ θρησκευτικὰ, τὴν φυσικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν γεωγραφίαν, μετὰ μεσημέριαν δὲ εἰς γραφὴν καὶ γυμναστικήν. Ἡ Κυριακὴ εἶναι προωρισμένη διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν. Ἄνωθεν τῆς κλίνης ἐκάστου μαθητοῦ κρέμανται τὰ ὄπλα του, ἤτοι τουφέκιον ὀπισθογεμὲς, γιαταγάνιον καὶ ζεύγος πολυκρότων. . . Τὸ διδασκαλεῖον συντηρεῖται δημοσίᾳ δαπάνῃ, οἱ δὲ μαθηταὶ ἅμ' ἀποφοιτήτωςιν, ὀφείλουσι νὰ ὑπηρετήσωσιν ἐπὶ ὄρισμένον χρόνον ὡς διδάσκαλοι.»

Πολλοὺς ἐπαίνοους δαψιλεύει ὁ δημοκράτης Ράς τῷ ἡγεμόνι Νικολάῳ, ἐκπαιδευθέντι, ὡς γνωστὸν, ἐν Παρισίοις καὶ ὁμιλοῦντι διαφόρους ξένας γλώσσας, ἤτοι τὴν ῥωσικὴν, τὴν γαλλικὴν, τὴν ἰταλικὴν καὶ τὴν γερμανικὴν. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος δικαίως θεωρεῖται ὁ μεταρρυθμιστὴς τῆς χώρας, ὁ μολογουμένως δὲ ὁ τόπος πολλὰ ὀφείλει εἰς τὸν βέλτην τοῦτον ἄνδρα, ὅστις καὶ ὀδοῦς ἐσύστησε καὶ τὸν στρατὸν μετερρύθμισε καὶ ἄλλας ἀπείρους εἰσήγαγε βελτιώσεις, ἐν αἷς καὶ κώδικα ποινικόν, κτλ., κτλ.

Γ. Ο. Α.

ΤΟ ΖΩΙΚΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΕΙΣ ΤΑ ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ.

Καὶ τοι δριμύτατον ψυχὸς ἐπικρατεῖ, ὡς γνωστὸν, εἰς τὰς ἀρκτικὰς χώρας, οὐχ' ἦτον ἱκανὰ σχετικῶς ζῶα εὐρηναί· ἀπόδειξις δὲ τοῦτου τὸ μέγα τῶν γουναρικῶν ἐμπόριον, ὅπερ ἐνεργεῖ ἐν τῇ Νέᾳ Ἀγγλίᾳ ἢ λεγομένη Ἑταιρεία τοῦ κόλπου τοῦ Οὐδσωνος. Ἡ ἑταιρεία αὕτη ἔχει εἰς τὰ διάφορα γραφεῖά της, ἅτινα ὑπάρχουσιν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, πλήθος ἀπειρον σισυρῶν.

Ἡ λευκὴ ἄρκτος φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ πρόσκοπος τῶν ζῶων εἰς τὰς πολικὰς χώρας, ἐνθα καὶ μόνον ζῆ' τὸ πλεῖστον δὲ τοῦ χρόνου διάκειται νεναρκωμένη. Τὸ ζῶον τοῦτο ἐνίοτε ἔχει μῆκος μέχρι τριῶν μέτρων καὶ κέκτηται θαυμασίαν δύναμιν, ἔνεκεν δὲ τῆς ἀγριότητός της καταντᾷ λίαν ἐπιφοβός. Ἡ τροφή της συνίσταται ἀπὸ ἰχθύος, διὸ τὸ κρέας της εἶναι ἀνούσιον. Ἡ μέλαινα ἄρκτος εἶναι ἥττον κακὴ καὶ φεύγει ἅμα ἀκούσῃ τὸν ἐλάχιστον θόρυβον. Ἡ σισύρα αὐτῆς εἶναι περιζήτητος ἔνεκεν τῆς μακρᾶς καὶ μεταξωτῆς τριχῆς.

Ἡ λαίμαργος λεγομένη ἄρκτος κατὰ τὸν χειμῶνα ἐκτακτὸν ἀποδεικνύει ἐνέργειαν, ἐνῶ αἱ ὁμογενεῖς της διατελοῦσι βεδυθισμέναι εἰς λήθαργον· ἔχουσα δὲ μέγεθος κυνός καὶ ἀνάστημα μέτριον ἐπιφέρει μεγάλας καταστροφὰς, ἀπαιτούσας ἰσχὺν καὶ δεξιότητα ἀμυθῆτους. Κλέπτει καὶ κρύπτει ἐν τῇ χιόνι ἢ ἀλλαγῷ οὐ μόνον τροφίμα, ἀλλὰ καὶ ἐργαλεῖα. Οἱ περιηγηταὶ ἀναφέρουσι περὶ αὐτῶν πράγματα, ἅτινα ἀποδεικνύουσι πρόθεσιν λελογισμένην καὶ ἅτινα ἐδύνατό τις ν' ἀποδώσῃ μᾶλλον εἰς ἀνθρώπους ἢ εἰς ζῶα.

Τὰ *ψιλὰ γουναρικά*, ἤτοι ἡ μυγαλῆ, ἡ λευκοκίτις, κτλ., δὲν ἐπισύρουσι πολὺ τὴν προσοχὴν τῶν κυνηγῶν, ἀφ' οὗ μάλιστα καταργήθη τὸ προνόμιον τὸ ὁποῖον εἶχον οἱ ἀνώτατοι τοῦ κράτους λειτουργοὶ τοῦ φέρειν διφθέραν ἐκ λευκοκίτιδος. Τῶν λοιπῶν ζῶων προτιμᾶται τὸ σαρθέριον, ὅπερ εὐρηται

εἰς μέρη ἄδενδρα καὶ ξηρά. Ἡ σισύρα αὐτοῦ εἶναι πολύτιμος καὶ χεῖρει μεγάλην ζήτησιν. Περισσότερον ζητεῖται ἡ σισύρα τοῦ μεγάλου λεγομένου σαρθερίου ἢ *σαμουριου*, ἀλλὰ δὲν εἶναι τόσον ἀφθονός. Μετ' αὐτὰ ἐπέρχεται ἡ ἐνυδρίς, ἧς ἡ σισύρα εἶναι μεταξωτὴ καὶ τυγχάνει στερεωτέρα τῆς τῶν προμνησθέντων ζῶων. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν χειμῶνα ἡ ἐνυδρίς βυθίζεται εἰς βαθεῖς καὶ ὀρυκτικούς ποταμοὺς πρὸς εὐρεσιν τροφῆς καὶ ἀπέρχεται ὑπὸ τοῦς πάγους εἰς μακρὰς ἀποστάσεις, ἐξέρχεται δὲ αὐτὴ εἰς τὴν ξηρὰν ἐξ ὁπῆς τῶν πάγων.

Εἰς τὰ βόρεια μέρη ὁ κύων μετέχει τῶν ἐργασιῶν, τῶν πόνων καὶ ἐνίοτε τῆς εὐτυχίας τοῦ κυρίου του· οὐ μόνον θηρεύει μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἔλκει ἢ φέρει τὸ φορτίον τούτου. Οἱ κατοικίδιοι κύνες, οἵτινες κατάγονται ὑπὸ ἀγρίων κυνῶν ἢ καὶ λύκων, ἀνήκουσιν εἰς διαφόρους τύπους. Ὁ ἐσκιμῶς λεγόμενος κύων διατηρεῖ καλλίτερον τὸν ἰδιάζοντα αὐτῷ χαρακτήρα, διὰ τὸν φυσικὸν λόγον ὅτι ὁ κύριός του ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρον λαόν, μηδεμίαν ἔχοντα συνάφειαν πρὸς τοὺς λευκοὺς, μηδὲ πρὸς τὰς λοιπὰς ἀγρίας φυλάς. Οἱ κύνες οὗτοι, προικισμένοι ὄντες μετὰ μεγάλην μυώδη δύναμιν, διανύουσι χιλιάδας μιλίων, μόνον τὴν νύκτα ἀναπαύομενοι ἐπὶ τῆς χιόνος, ἐζευγμένοι εἰς ἑλληκθρα φορτωμένα οὐκ ὀλίγον (ἐκαστος κύων δύναται νὰ σῆρῃ βάρος 40 ὀκάδων). Οἱ ἄγριοι κύνες ὑπερτεροῦσι τῶν λοιπῶν καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι τρώγουσιν ὀλιγώτερον καὶ εἰς τὰς χειμερινὰς ἐκδρομὰς τῶν οἱ πόδες τῶν δὲν τρέχουσι κίνδυνον νὰ πληγωθῶσιν, ὅπερ ἐξάντλει τὰς δυνάμεις τῶν λοιπῶν κυνῶν, καὶ ἀναγκάζει τὸν ὀδηγὸν νὰ ὑποδένῃ τοὺς πόδας τῶν καὶ νὰ θερμαίνῃ αὐτοὺς τὴν νύκτα. Οἱ τῶν Ἑσκιμῶν δύνανται νὰ διανύσωσι τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν πορείαν ἄνευ τροφῆς.

Ποικιλία ἀλωπέκων ὑπάρχει ἐν τῷ Ἄνω Καναδᾷ· τινὲς καθίστανται λευκότεραι τὸν χειμῶνα, ἄλλαι δὲ κυανόλευκοι· οὐχ' ἦτον τὸ δῆγμα ὄλων δὲν εἶναι ἐπίσης ζητημέ-

νον πολὺ. Ἡ Ἀμερικανικὴ ἀλώπηξ εἶναι τριῶν εἰδῶν· ἐρυθρὰ, ἀργυρόχρους καὶ μέλαινα. Τῆς ἐρυθροχρούου ἡ σισύρα εἶναι ἡ ἥττον πολύτιμος, ἀλλ' ἡ τῆς βραδωτῆς καὶ ἀργυροχρούου καταντᾷ εἰς ὑπέρογκον τιμὴν. Τινὰ τῶν δερμάτων αὐτῶν ἐπωλήθησαν μέχρι 4700 φράγκων.

Τὰ ἐν ταῖς ἀρκτικαῖς χώραις ἀπαντώμενα ἀμφίβια εἰσὶν ἡ φώκη καὶ ὁ θαλάσσιος ἐλέφας (α). Τὸ ἔλαιον καὶ τὸ λίπος τῆς φώκης ἀποδεικνύονται πολύτιμοι τῶν Ἑσκιμῶν τροφή, ἐκ δὲ τῶν νεύρων σχημα-

(α) Ὁ Θαλάσσιος Ἐλέφας, κατ' ἄλλου· Ἀλιελέφας, ὀνομάζεται γαλλιστὶ (ἢ λέξις εἶναι μᾶλλον ῥωσικὴ) morse καὶ λατινιστὶ Trichechus, ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ τρίχας ἔχει· εἶναι δὲ εἶδος μαστοφόρων τῆς οἰκογενείας τῶν σαρκοφάγων, ἀποτελοῦν μετὰ τῶν φωκῶν τὸ γένος τῶν ἀμφίβιων. Τὸ κυριώτερον τῶν μαστοφόρων τούτων εἶναι ἡ Ἀρκτικὴ Τριχοῦχος, ἄλλως Θαλάσσιος Βοῦς, Θαλάσσιος Ἴππος, Ζῶον μὲ μεγάλους ὀδόντας, Θαλάσσιος Ἐλέφας, διότι ἐκ τῆς αἰωγνάθου ἐξέχουσι δύο πελώριους ὀδόντας, κατερχόμενοι πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔχοντες ἐνίοτε μῆκος μέχρι 70 ἑκατομῆτρων. Οἱ ὀδόντες οὗτοι ἀφίνοσιν ἀνοικτὸν ὄλον τὸ μέρος τῆς γνάθου καὶ παρέχουσιν αὐτῇ σχῆμα χονδρῶν ἐξωθηκότος βάρους. Τὰ ἔμπροσθεν μέλη τοῦ Θαλάσσιου Ἐλέφαντος, ὄντα βραχυτάτα καὶ διατεταγμένα ὡς τὰ τῶν φωκῶν, ἀπολήγουσιν εἰς ὅδακτύλους φέροντας ἰσχυροὺς ὄνυχας καὶ συνηγμένους ἐν εἴδει πτερυγίων διὰ πυκνῆς μεμβράνης. Τὸ ἐπίμηκες καὶ κωνοειδὲς σῶμά του ἀπολήγει εἰς βραχυτάτην οὐρὰν καὶ κλιπύπεται ὑπὸ βραχειῶν καὶ ὑποφαίων τριχῶν. Ἡ κεφαλὴ εἶναι στρογγύλη καὶ οὐδὲν παρέχει ἔχνος ὤτων· λέγεται δὲ ὅτι τὸ ζῶον τοῦτο ὑπερβαίνει κατὰ τὸν ὄγκον τοὺς ἰσχυροτέρους ταύρους καὶ δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι ὅ ποδῶν μήκους. Οἱ Θαλάσσιοι Ἐλέφαντες ἔχουσι τὰ ἦθη τῶν φωκῶν· ἐν γένει μὲν εἰσὶν ἀβλαβεῖς, ἀλλ' ἅμα προσβληθῶσιν, ὑπερασπίζουσιν ἑαυτοὺς λυσσῶδως· γεννῶσι δ' αἱ θήλειαι ἐν ἡ δύο συγχρόνως. Πολὺ καταδιώκονται τὰ ζῶα ταῦτα διὰ τὸ λίπος καὶ τοὺς ὀδόντας. Τὸ ἐκ τοῦ λίπους παραγόμενον ἔλαιον τιμᾶται ὅσον καὶ τῆς φαλαίνης, οἱ δὲ ὀδόντες εἰσὶ προτιμώτεροι τῶν γυνῶν ἐλεφαντοδόντων.

Τὰ ζῶα ταῦτα, ἐπειδὴ καταδιώκονται συντόμως ὑπὸ τῶν ἀλλίων, ὀσημέραι σπανίζουσιν. Ἀκριβέστατα δὲ περιέγραψεν αὐτὰ περὶ τὰ τέ-

τίζουσι νῆμα δι' οὗ βράπτουσι τὰ δέρματα. Τὸ σκύτος χρησιμεύει ἵνα κατασκευάζωσιν ἐνδύματα, σκηνὰς θερινὰς καὶ περικαλύμματα τῶν μονοξύλων. Ὁ θαλάσσιος ἐλέφας ὅστις εἶναι μεγαλύτερος τῆς φώκης, ἔχει στόμα πλατὺ ὡς τοῦ βοῦς, δι' ὃ τὸ ἀμφίβιον ἐκλήθη καὶ θαλάσσιος βοῦς. Ἐκ τῶν ἀμφιβίων τούτων λαμβάνουσιν ἐδόντας πολυτιμότερους τοῦ ἐλέφαντος καὶ λευκοτάτους. Εἰς τὰς πολικὰς χώρας οἱ θαλάσσιοι ἐλέφαντες κοιτάζονται κατ' ἀγέλας, ἐνῶ εἰς γρηγορεῖ ἅμα δὲ τοῦ ἐλαχίστου φανέντος κινδύνου, βρυχηθὺς παρατεταμένος τοῦ σκοποῦ εἰδοποιεῖ τοὺς πάντας, οἵτινες σπεύδουσιν εὐθὺς ν' ἀναχωρήσωσι μετὰ θορύβου μεγάλου, πλήσσοντες τοὺς πάγους διὰ τῶν χαυλιοδόντων.

Ὁ κάστωρ ἀποδεικνύεται ἀληθὴς πηγὴ πόρων διὰ τὸν Καναδᾶν. Τὸ μὲν κρέας χρησιμεύει πρὸς τροφήν, τὸ δὲ δέρμα παρέχει λαμπρὰν σισύραν. Καί τοι ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐταιρείας τοῦ κόλπου τοῦ Οὐδ-σωνος ἀμείλικτον ἐκήρυξαν κατ' αὐτοῦ πρόλεμον οἱ κυνήγοι, οὐχ' ἦττον δὲ ἐδυνήθησαν νὰ ἐξοντώσωσιν αὐτὸν καὶ ἀπὸ τοῦ 1865 μέχρι τοῦ 1868 ἐφονεύθησαν 78,374 κάστορες. Ἡ ὀξύτης τοῦ ζώου τούτου εἶναι μεγάλη καὶ ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι φροντίζει νὰ προβλέψῃ τὰς ἀναγκαίαις τροφὰς καὶ νὰ κατασκευάσῃ ἐν τῇ φωλεᾷ του ὑπόγεια, δι' ὧν νὰ δυνήθῃ νὰ φύγῃ ἂν

λη τῆς ΙΣΤ'. ἑκατονταετηρίδος ὁ Ὁλλανδὸς Γεράρδος Βόερ. «Οἱ Θαλάσσιοι Ἐλέφαντες (Walrus) εἶναι, λέγει, τέρατα θαλάσσια παραδόξου σχήματος, μεγαλύτερα βοῦς, ζῶντα ἐν τῇ θαλάσσει. Τὸ δέρμα αὐτῶν ὁμοιάζει πρὸς τὸ τοῦ θαλάσσιου κυνός (gulbe) καὶ ἔχει δυνατὰς τρίχας, τὰ δὲ βύχχος παρεμφέρει πρὸς τὸ τοῦ λέοντος· κἀθῆναι δὲ πολλάκις ἐπὶ τῶν πάγων. Ὁ Θαλάσσιος Ἐλέφας φονεύεται δυσκόλως, ἂν δὲν κυπηθῇ εἰς τοὺς κροτάρους· ἔχει δὲ πόδας τέσσαρας καὶ ὑπερέχει αὐτῶν... Ὁ σῆκις οἱ ἀλείει ἀπαντῶσι τὰ ζῶα ἐπὶ τῶν πάγων, πρῶτον αὐτὰ βίπτουσι τὰ μικρὰ τῶν ἐν τῷ ὕδατι, ἔπειτα δὲ πίπτουσι καὶ οἱ ἄνομοι· καὶ λαμβάνοντες τὰ μικρὰ εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἀποδύουσι μετ' αὐτῶν ἐναλλάξ καὶ καταδύουσιν.»

τυχὸν προσβληθῇ ἀλλὰ τὸ γιγάντιον ἀληθῶς ἔργον τῶν συνίσταται εἰς τὴν κατασκευὴν προχωμάτων ἐν τοῖς ποταμοῖς καὶ ταῖς λίμναις ἀπορεῖ τις δὲ πῶς ἡ ἰλὺς αὐτῆ, ἡ τεθεῖσα διὰ τῶν ποδῶν τῶν ζῶων καὶ ἀπολιθωθείσα, κατέστη ὑδραυλικὸς πηλός, ὃν τὰ ἔτη ἐσκλήρουναν ἀντὶ νὰ διαλύσωσι. Μεγάλαι τεχνῆται λίμναι ὀφείλουσι τὴν ὑπαρξίν των εἰς τὰ προχώματα αὐτὰ, ἅτινα, διατηροῦντα τὴν ὑγρασίαν ἐν τῷ ἐδάφει, συντέλεσαν εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν δένδρων. Ἐνεκεν τῆς καταστροφῆς τῶν καστῶρων, ἐκλείπουσι βαθμηδὸν τὰ προχώματα αὐτὰ, ὅπερ οὐ μικρὰ διὰ τὸν τόπον ζῆμια, διότι ὁ ῥοῦς ποταμῶν τινῶν ἐτρέπη πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν καὶ ἡ γονιμότης τοῦ ἐδάφους δὲν εἶναι οἷα ἦν πρὶν.

Ὁ μωσχοφόρος μὺς ὁμοιάζει κατὰ τὸ χρῶμα πρὸς τὸν κάστορα, ἀλλὰ τὸ δέρμα του δὲν εἶναι τόσο πολυτίμον. Ἐν τούτοις πλείστοι ὄσοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν θήραν αὐτοῦ καὶ ὑπολογίζεται ὅτι κατ' ἔτος ἐξάγονται ὑπὲρ τὰς 150 χιλιάδας δερμάτων. Τὸ κρέας τοῦ μωσχοφόρου μὺς δὲν εἶναι ἀνούσιον, ἀλλὰ δὲν δύναται τις νὰ τρώγῃ αὐτὸ ἐπὶ πολὺν χρόνον. Τὴν φωλεάν του κατασκευάζει εἰς τὰ ἔλη, ἂνω τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων· ἔχει δὲ ἡ φωλεάσχημα σφαιρικὸν καὶ ἵνα μὴ εἰσέρχεται τὸ ψῦχος, κλείει τὰς ὀπὰς μὲ χόρτον ἢ βρύον. Τὸ θέρος σκάπτει εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐκεῖ γεννᾷ τρεῖς καθ' ὄλην ἐκείνην τοῦ ἔτους ὥραν.

Τρεῖς εἶδη ὀρείων μυῶν ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Καναδᾷ· καταφεύγουσι δὲ τὸν χειμῶνα ἢ καὶ δσάνις ὑφίσταται κίνδυνός τις εἰς ὀπὰς, ἃς πρὸς τοῦτο σκάπτουσι. Μεγάλη ἐξαγωγή τῶν δερμάτων τῶν τετραπόδων αὐτῶν γίνεται.

Ἡ *καριμποῦ* (εἶδος ἐλάφου), ὁμοιάζουσα πρὸς τὸν τάρανδον τῆς Λαπωνίας, εὐρηθῆται συνήθως πλησίον τῶν λιμνῶν· χιλιάδας δ' αὐτῆς φονεύουσι κατ' ἔτος. Ἡ διφθέρα εἶναι μὲν καλῆ, ἀλλ' αἱ τρίχες πίπτουσι εὐκόλως. Σ. Ε. Ν.

ΟΙ ΠΥΡΓΟΙ ΤΗΣ ΣΙΓΗΣ.

Ὀλίγιστοι παρ' ἡμῖν γινώσκουσι τὰ ἔθνη καὶ ἔθιμα τῶν πλείστων ἀσιατικῶν ἐθνῶν· διὸ νομίζομεν καλὸν νὰ μεταφέρωμεν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ *Χρόνου* τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν περὶ τῶν λεγομένων Πύργων τῆς Σιγῆς, ἧτοι περὶ τῶν ἐπικηδεῶν τελετῶν καὶ περὶ ταφῆς παρὰ τοῖς Πάρσαις ἢ Γκέμπρ (α).

(α) Γκέμπρ, λέξις περσικῆ, σημαίνουσα ἄπιστον· οὕτω δ' ἐν γένει ἀπεκάλεσαν οἱ Μουσουλμάνοι τοὺς λαοὺς τοὺς μὴ ὄντας μὲν Ἰουδαίους ἢ Χριστιανούς, μὴ προσεβύοντες δὲ τὸν Ἰσλαμισμόν· κυρίως ὅμως ἀποκαλοῦσι τοὺς πυρολάτραις, οἵτινες ἀκολουθοῦσι τὰ δόγματα τοῦ Ζωροάστρου. Οἱ Γκέμπραι λέγονται καὶ Πάρσαι, ὅτι κατάγονται ἐκ τοῦ Φάρς ἢ Φαρσιστάν (Περσίας) καὶ Μαρτζοῦ, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν μάγων, ἧτοι τῶν ἱερέων τῆς θρησκείας τοῦ Ζωροάστρου. Λατρεύουσι δὲ τὸν ἥλιον ὡς εἰκόνα τῆς θεότητος καὶ τύπον τοῦ ἀγνωτάτου πυρός καὶ εἰδονται καὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας. Οὐδέποτε σβύνουσιν ἐκουσίως τὸ πῦρ, ἀλλ' ἀφίνουσι νὰ σβεσθῇ μόνον, μὴ βίπτοντες ἐξ ἁπλῆς ἐκπραγῆ ἐν τῇ οἰκίᾳ των πῦρ, οὐδόλως προσπαθοῦσι νὰ σβέσωσιν αὐτό. Ἰδιάζουσαν ἀφοσίωσιν δεικνύουσι πρὸς τὴν ζώνη των, ἣν οὐδέποτε καταλείπουσι καὶ διατηροῦσι θρησκευτικῶς τὰ ἱερὰ βιβλία τοῦ Ζωροάστρου. Οἱ πυρολάτραι οὗτοι ἐν γένει εἰσὶ πρᾶοι, καλοκάγαθοι, πιστοὶ καὶ οὐδόλως εἰσὶν ἄξιοι περιφρονησεως. Ἡ πυρολατρεία, ἐπικρατήσασα ἐν Αἰγύπτῳ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἔπαυεν ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν Σελευκιδῶν καὶ Ἀρακιδῶν Παρθῶν τῷ 225 Μ. Χ. εἰσῆχθη καὶ αὖθις ὑπὸ Ἀρδασίρ Βαδσῆν, τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς ἐν Περσίᾳ δυναστείας τῶν Σασανιδῶν· ἀλλὰ τῷ 658, εἰσβαλόντων τῶν Ἀράβων ἐν Περσίᾳ καὶ εἰσαχθέντος τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, καθργήθη ἡ πυρολατρεία καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς ὤφειλον νὰ καταλίπωσι τὴν χώραν, διότι αὐστηρῶς κατεδιώκοντο. Οἱ μὲν κατέφυγον εἰς τὰ νότια τῆς Κασπίας θαλάσσης, οἱ δὲ μετέβησαν εἰς Γκιουζεράτ. Αἱ διάφοροι μουσουλμανικαὶ δυναστεῖαι, αἱ διαδεχθεῖσαι αἱ μὲν τὰς δὲ ἐν Ἀσίᾳ, ἐπιμῶνως κατεδίωξαν τοὺς πυρολάτραις καὶ προσεβέβησαν νὰ καταστρέψωσι τὸ θρησκειακὸν αὐτῶν· οὐχ ἦττον ὅμως πολλοὶ ὀπαδοὶ εὐρηθῆναι εἰσὶ ἐν Περσίᾳ, εἰς Τεχεράν καὶ Ἰσπαχάν καὶ μάλιστα εἰς τὸ

Χάρς, λέγει ὁ ἐπιστέλλον πρὸς τὸν *Χρόνον*, εἰς τὴν καλοκαγαθίαν τοῦ σιρ Τζαμσετζή Τζετζιμπόη (*Jamsetjee Jejeebhoy*), ἔσχον τὸ προνόμιον νὰ ἐπισκεφθῶ, μετὰ τὸν πρίγκιπα τῆς Οὐαλλίας, τὰ παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις σχεδὸν ἄγνωστα μέρη ταῦτα (τοὺς Πύργους τῆς Σιγῆς.)

Ἐπενθυμίζομεν ἐν πρώτοις ὅτι οἱ Πάρσαι κατάγονται ἐκ τῶν ἀρχαίων Περσῶν, τῶν ἐκδιωχθέντων τῆς πατρίδος των ὑπὸ τῶν μωαμεθανῶν κατακτητῶν καὶ ἀποκατασταθέντων πρὸ ἑνδεκα ἑκατονταετηρίδων εἰς Σουράτην. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν ὑπάρχουσιν 70,000 Περσῶν, ὧν 50,000 εἰς Βομβεὴν καὶ οἱ λοιποὶ εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἰνδικῆς, κυρίως ὅμως εἰς Γκιουζεράτ καὶ εἰς τὸ προεδρεῖον τῆς Βομβεῆς. Καί τοι ἐν τῷ πληθυσμῷ τῆς Ἰνδικῆς (240 ἑκατομμύρια) εἰσὶν ὡς σταγὼν ὕδατος, οὐχ' ἦττον οἱ Πάρσαι ἀποτελοῦσι λαὸν σημαίνοντα· οὗτοι ἀμιλλῶνται κατὰ τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν πρωτοβουλίαν πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους, ἐξισοῦνται αὐτοῖς κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ μιμοῦνται πολυλὰ ἔθιμα εὐρωπαϊκά. Ἡ γλῶσσά των εἶναι ἡ γκιουζερατικῆ, ἀλλ' ὅλοι σχεδὸν ὁμιλοῦσι τὴν ἀγγλικὴν, ἧτις διδάσκεται εἰς ἅπαντα τὰ σχολεῖά των. Τὸ ἐν Βομβεῆ σχολεῖόν των, εἰς ὃ δωρεὰν ἐκπαιδεύονται περὶ τὰ χίλια ἄρρενα καὶ θήλαια, διατηρεῖται ἄριστα.

Ἡ θρησκεία τῶν Περσῶν, ἡ μεταβιβασθεῖσα αὐτοῖς ἐν τῇ ἀρχαιτύπῳ ἀγνόητι τῆς ὑπὸ τοῦ προφήτου Ζωροάστρου, οἷαν διδάσκει αὐτὴν ἡ Ζένδ-Ἀβέστα, εἶναι μονοθεῖα, ἢ μάλλον πολυθεῖα, ἐναντίον τοῦ φιλοσοφικοῦ περὶ δύο ἀρχῶν δόγματός τῆς

Κερμαί. Πολυαριθμότεροι εἰσὶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ καὶ πρὸ πάντων ἐν Βομβεῆ, ζῶντες ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ἀγγλων καὶ φημιζόμενοι ἐπὶ ἐμπορικῇ τιμῆτητι. Κατὰ διαφόρους περιηγητὰς ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς 75 χιλιάδας ψυχάς.

Περὶ Ζωροάστρου (περσιστὶ Ζερδούστ) ἴδε Ἡ-οικὴν Βλάδα, διαφόρους ἱστορίας, κτλ. — Σημ. Ὁμήρου.

καὶ τῆς κατὰ τὸ φαινόμενον λατρείας τοῦ πυρὸς καὶ τῶν στοιχείων τῶν θεωρουμένων ὡς προφανὲς ἀπεικόνισμα τῆς Θεότητος. Ἡ ἠθικὴ τῆς θρησκείας αὐτῆς συγκεφαλαιούται εἰς τρία δόγματα, ἐκ δύο λέξεων ἑκαστον: «καλοὶ λογισμοί», «καλοὶ λόγοι», «καλαὶ πράξεις», τὰ δὲ δόγματα ταῦτα καθ' ἑκάστην ὑπενομιζοῦσι τοῖς Πάρσαις τὰ τρία μικρὰ σειράδια ἢ σχοινία τῆς λευκῆς ζώνης των. Τὸ παρσικὸν σύστημα κατ' ἀρχὴν μὲν προσεγγίζει πρὸς τὸ τῶν ἀρειανῶν Ἰνδῶν, οἷον παριστώσιν ἡμῖν αὐτὸ αἱ ἱσραὶ δέλτοι Βέδαι, ἐν πολλοῖς δὲ πρὸς τὸν μεταγενέστερον βραχμανισμόν.

Οὐδετέρω τῶν θρησκευτῶν τούτων δύναται νὰ ποιήσῃ προσηλύτους. Πᾶς ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ γεννηθῇ Βραχμὰν ἢ Πάρσις, οὐδέμια δύναμις δὲ δύναται νὰ μεταποιήσῃ τὸν μὲν ἢ τὸν δέ. Ἄξιον σημειώσω; ὅμως περιστατικῶν διακρίνει τὴν αἴρεσιν τῶν Πάρσων οὐδὲν δηλονότι ἀκριβῶς ὅμοιον πρὸς τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς τῶν εὐρηται παρὰ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν, ἐξαίρεσει τοῦ ἐθίμου τοῦ ἐκθέτειν τὰ σώματα εἰς τὰς κορυφὰς τῶν βράχων, ἐθίμου ἀπαντῶντος, καὶ τοι ὅχι τὸσον κοινῶς, παρὰ τοῖς βουδδισταῖς τοῦ Βοτάν.

Οἱ Δάκμας ἢ Πύργοι τῆς Σιγῆς τῶν Πάρσων εὐρηται ἐντὸς κήπου, ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ μέρους τοῦ λόφου τοῦ Μαλαθάρ—τερπνοῦ γηλόφου κειμένου ἐπὶ μιᾶς τῶν παραλιῶν τοῦ Μέλανος Ὀρμου, ὅπου ὑπάρχει πληθὺς εὐρωπαϊκῶν ἐξοχικῶν οἰκιῶν καὶ ἐπαύλειων, ὡς καὶ τῶν πλουσίων τῆς Βομβάης κατοίκων.

Εἰς τὸν κήπον τῶν Δάκμας ἄγει ὁδὸς καλῶς διατηρημένη, ἧς ἡ εἴσοδος ἀπαγορεύεται εἰς πάντας, ἐκτὸς εἰς τοὺς Πάρσας, ὑπὸ στερεῶν σιδηρῶν κιγκλίδων. Χάρις εἰς τὸν πανίσχυρον σὶρ Γζαμσετζή, αἱ κιγκλίδες ἠνοίχθησαν, ἅμα ἐμπανισθείσης τῆς ἀμάξης μου, ὡς ἐκ μαγείας ἐδυνήθη δὲ νὰ διέλθω ταχέως δι' ἀληθοῦς δεινροφύτου ὁδοῦ καὶ εὐρον τὸν ἀξίεραστον γραμματέα τοῦ Πάρσου Πούντσαγιάλ, Κ. Νουσεσουαντζή Μπαϊραντζή (Nusserwanjee By-

ranjee), ὅστις μὲ περιέμενεν εἰς τοῦ κήπου τὴν εἴσοδον. Εὐθὺς μ' ὠδήγησεν εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῶν καθιερωμένων γαιῶν καὶ ἔστημεν ἐπὶ τοῦ δώματος τοῦ μεγίστου τῶν τριῶν σαργῶν ἢ εὐκτηρίων οἴκων, οἵτινες ἐπίκεινται τῶν πέντε Πύργων τῆς Σιγῆς. Ἐν τῷ κυριωτέρῳ σαργῶν καίει πάντοτε τὸ ἱερὸν πῦρ, ὑπερ, ἀπτόμενον μετὰ πανδήμων τελετῶν, διατηρεῖται νυχθημερὸν διὰ θυμιαμάτων καὶ ἐρυθροζύλου (σανδάλου). Λαμπρὰ εἶναι ἡ ἀποψις ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου. Κάτωθεν ἡμῶν ἐφαίνοντο ἡ Βομβάη, κεκαλυμμένη ἐν μέρει ὑπὸ δασῶν κοκοφοινίκων, ὁ μεγαλοπρεπὴς λιμὴν καὶ ὁ μεγαλοπρεπὴς ὄρος τῆς ἀκτινοβολοῦντες· πέριξ ἡμῶν ἐξετείνετο κήπος, οἷον μόνον ὑπὸ τὸν ἥλιον τῶν τροπικῶν βλέπει τις, πέραν δὲ παρετείνοντο λαμπροὶ διάδρομοι ἐκ γιγαντιαίων δένδρων. Οὐδεὶς ἀγγλικὸς παράδεισος (parc) διατηρεῖται καλλίτερον τοῦ κήπου τούτου, ἢ ποιητικώτερα δὲ γραφίς ἀδύνατον νὰ παραστήσῃ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἀνθούτων θάμνων, τῶν κυπαρίσσιων, τῶν φοινίκων—ιδεώδους ἐντελοῦς οὐ μόνον τῆς θρησκευτικῆς σιγῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς αἰωνίου ἀναπαύσεως.

Ἄλλὰ τίνες εἰσὶν ἄρα γε αἱ πέντε οἰκοδομαὶ αἵτινες μυστηριωδῶς ἀναδύονται ἐκ τῶν δασέων δένδρων; Εἰσὶν ἐπαχθῆ κτίρια ἐκ μαύρου γρανίτου, στερεώτατα, ὡστε ἐπι αἰῶνας νὰ διατηρηθῶσιν, ἐπικεχρισμένα διὰ λευκῆς βαφῆς, ἧς τὴν καθαριότητα καὶ τὴν λάμψιν διαστρέφουσιν ἐμβλήματα μέλανα, ὁμοιάζοντά πως πρὸς μύκητας. Δὲν δύναται τις ν' ἀποκαλέσῃ τὰ κτίρια ταῦτα πύργους, διότι τὸ ὕψος των εἶναι δυσανάλογον πρὸς τὴν διάμετρόν των. Ὁ μέγιστος τῶν πέντε πύργων, ὁ τὸσον στερεῶς κτισθείς, ὡστε ἡ δαπάνη συνεποσώθη εἰς τρεῖς λάκκας βουπιπῶν (10 χιλιάδας λίρας στεργίνας), πρέπει νὰ ἔχη διάμετρον μὲν περίπου 40 ποδῶν, ὕψος δὲ 25. Ὁ ἀρχαιότερος, ὁ καὶ μικρότερος, ὠκοδομήθη πρὸ δύο αἰῶνων, ὅτε οἱ Πάρσαι ἐγκατέστησαν εἰς τὴν Βομβάην, σήμερον δὲ

χρησιν αὐτοῦ ποιεῖ ἡ οἰκογένεια Μόδα, ἧς οἱ πρόγονοι ἤγειραν αὐτὸν, ὥστε τὰ ὄστα πολλῶν γενεῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας εὐρηγνται ἐκεῖ. Ὁ δεύτερος πύργος ὠκοδομήθη τῷ 1756 καὶ οἱ τρεῖς κατὰ τὸν νῦν αἰῶνα. Ἐκτος πύργος ὑπάρχει μεμονωμένος· εἶναι δὲ τετράγωνος καὶ προώρισται διὰ τοῦς ὑποστάντας θάνατον ἄτιμον. Τὰ ὄστα τῶν κακούργων οὐδέποτε μινύονται τοῖς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων.

Ἄλλὰ δὲν περιεγράψαμεν τὸ παραδοξότερον τῶν ἀλλοκότων αὐτῶν οἰκοδομῶν. Οἱ Πύργοι τῆς Σιγῆς, καὶ τοι δὲν φέρουσι κοσμήματα ἢ τύπους, ἐπιστεγάζονται ὑπὸ σκέπης ἐκτάκτου, ἀμέσως ἐλκυσούσης τὸ βλέμμα, ὑπὸ σκέπης οὐχὶ ἐκ λίθων ἀργῶν καὶ ἀκινήτων, ἀλλ' ἐκ ζώντων γυπῶν. Τὰ πτηνὰ ταῦτα, κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου, ἦσαν παρατεταγμένα τὰ μὲν παρὰ τὰ δὲ ἐν πληρεστάτῃ τάξει, ἀποτελοῦντα κανονικὸν κύκλον περὶ τὸ θωρακεῖον τοῦ πύργου, ἔρχοντα τὰς κεφαλὰς ἐστραμμένας πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ καὶ διατελοῦντα τὸσον ἀκίνητα, ὡστε, ἂν δὲν ὑπῆρχε τὸ χεῖμα τῶν πετρῶν των, ἤθελεν ἐκλάθει τις αὐτὰ ὡς ἀνάγλυφα. Τοιαύτη ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις τῶν Πύργων τῆς Σιγῆς· ἀφοῦ δὲ καθιερώθησαν ὡς ἱερά ἐξ ἀρχῆς, οὐδεὶς, ἐκτὸς τῶν νεκροθαπτῶν, δύναται νὰ εἰσδύσῃ ἐν αὐτοῖς· οὐδ' αὐτὸς ὁ μέγας τῶν Πάρσων ἱερεὺς δύναται νὰ προχωρήσῃ πέραν ἀποστάσεως τριάκοντα ποδῶν. Ἐντούτοις ἔθηκαν ὑπ' ὄψιν μου ἐντελὲς πρότυπον τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Φαντασθῆτε στήλην στρογγύλην ἢ παχὺν κύλινδρον ὕψους 12 μέχρι 14 ποδῶν καὶ διαμέτρου τοῦλάχιστον 40 ποδῶν, ὠκοδομημένον καθ' ὀλοκληρίαν ἐκ στερεῶν λίθων, ἐκτὸς τοῦ κέντρου, ὅπου φρέαρ ἢ ἢ 6 ποδῶν πλάτους φέρεται εἰς κοίλωμα κείμενον ὑπὸ τὸ ξύλινον μέρος τῆς οἰκοδομῆς καὶ περιέχον τέσσαρας ὑδραγωγοὺς ἀποτελοῦντας τὰς δεξιὰς ἀψίδας καὶ ἀποληγοῦσας εἰς ὑπογείους αὐλάκας πεπληρωμένους ἀνθράκων. Λίθινον προτείχισμα ὕψους 10 μέχρι 12 ποδῶν περιβάλλει τὸ

ἀνώτατον ἐπίπεδον τοῦ κυλίνδρου τούτου καὶ ὀλοτελῶς ἀποκρύπτει τὴν ἐσωτερικὴν ὄψιν. Τὸ προτείχισμα τοῦτο, φαινόμενον ἐξωθεν, ἐκλαμβάνεται ὡς ἀποτελοῦν ἐν καὶ μόνον σύνολον μὲ αὐτὴν τὴν οἰκοδομήν, καὶ ἐπειδὴ, ὡς καὶ τὸ ὑπόλοιπον, εἶναι κεχρωματισμένον λευκὸν, παρέχει εἰς τὸ ὄλον ὄψιν χαμηλοῦ πύργου. Τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ πύργου αὐτοῦ διαιρεῖται εἰς ἑβδομήκοντα δύο μέρη ἢ ἀνοικτὰ ἀποδοχεῖα, προέγοντα ἐκ τοῦ κεντρικοῦ φρέατος ὡς σάστρα ἐνηρμοσμένοι ῥάβδοι καὶ διατεταγμένα ἐν τρισὶν ὁμοκέντροις κύκλοις, κεχωρισμένοις τοῖς μὲν ἀπὸ τῶν δὲ διὰ στενῶν ἐκ λίθων ὀχετῶν, προωρισμένων νὰ φέρωσιν εἰς τὸ φρέαρ ἅπασαν τῶν ἀποδοχείων τὴν ὑγρασίαν καὶ ἐκείθεν εἰς τοὺς ὑπογείους αὐλάκας. Σημειώτεον ἐν παρόδῳ ὅτι ὁ ἀριθμὸς 3 εἶναι σύμβολον τῶν τριῶν δογμάτων τοῦ Ζωροάστρου καὶ ὅτι ὁ ἀριθμὸς 72 ἀνάγεται εἰς τὰ κεφάλαια τῆς Γιάσνας, ἐν τῇ Ζενδ-Ἀβέστα.

Ἐκαστος κύκλος τῶν λιθίνων καὶ ἄνευ ἐπικαλύμματος σορῶν ἢ νεοικῶν θηκῶν χωρίζεται τοῦ ἄλλου διὰ στενῆς ὁδοῦ, ὡστε ὑπάρχουσι τρεῖς κυκλοτερεῖς ὁδοὶ (τῆς τελευταίας περιεχοῦσης τὸ κεντρικὸν φρέαρ), ἅπασαι διασταυρούμεναι ὑπ' ἐτέρας ὁδοῦ ἀγούσης εἰς τὴν μόνην θύραν, ἐξ ἧς εἰσέρχονται ἐξωθεν οἱ νεκροφόροι. Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κύκλῳ τῶν σορῶν εἰσὶ τεθειμένα τὰ σώματα τῶν ἀνδρῶν, ἐν δὲ τῷ μεσαίῳ τῶν γυναικῶν καὶ ἐν τῷ τρίτῳ καὶ μικροτέρῳ τῶν παιδῶν. Ταῦτα δ' ἐξετάζοντος ἐμοῦ μετὰ τοῦ γραμματέως αἰφνίδιος τῶν γυπῶν κίνησις μᾶς ἠνάγκασε νὰ ἐγείρωμεν τὴν κεφαλὴν. Ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ὄρνεα ἐκ τῶν συνηγμένων ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐνός τῶν πύργων ἤρχιζον νὰ παρέχωσι σημεῖα ἀνησυχίας, ἐνῶ ἄλλα προσήρχοντο ἕλασι δυνάμειν ἐκ τῶν πέριξ δένδρων· τὸ αἴτιον ταύτης τῆς κινήσεως, τῆς αἰφνης ἐπελθούσης, εὐθὺς ἐμάθομεν—εἶχον ἰδεῖ πλησιάζουσαν νεκρικὴν πομπήν. Ὅσον καὶ ἂν ἀπέχη ἡ οἰκία τοῦ τεθνεῶτος, εἴτε πλούσιος τυγχάνει αὐτός,

εἴτε πτωχός, εἴτε σημαίνων, εἴτε ἄσημος, τὸ σῶμά του πρέπει νὰ μεταφερθῆ εἰς τοὺς Πύργους τῆς Σιγῆς ὑπὸ τῶν ἐπισήμων νεκροφόρων, οὓς καλοῦσι ναζαζαλάρ καὶ οἷτινες ἀποτελοῦσιν ἰδιαιτέραν τάξιν, τῆς νεκρικῆς συνοδίας βαδίζουσας μετ' αὐτούς.

Ἐπειδὴ οἱ ναζαζαλάρ θεωροῦνται ὡς μιανθέντες ἅμα ἐντελέσωσι τὴν λειτουργίαν των, ὀφείλουσι νὰ ζῶσιν ὅλως μακρὰν τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς κοινότητος, κατ' ἀκολουθίαν δὲ λαμβάνουσι μισθὸν μέγαν.

Πρὶν ὁ νεκρὸς ἀπαχθῆ ἐκ τῆς οἰκίας του, εἰς ἣν εἶναι συνηγμένοι οἱ συγγενεῖς, ἀπαγγέλλουσι προσευχὰς νεκρωσίμου, τὸ δὲ πῶμα ἐκτίθεται πρὸ κυνός — ζώου θεωρουμένου ἱεροῦ παρὰ τοῖς Πάρσις.

Μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην τελετὴν, ἣν καλοῦσι σαγδῆδ, τὸ σῶμα, περιτυλιχθὲν εἰς σάβανον λευκόν, τίθεται εἰς μεταλλίνην λεκάνην, ἀνοικτὴν εἰς τὰ δύο ἄκρα, οἱ δὲ ὑπάλληλοι τῶν ἐπικηδείων πομπῶν, φέροντες κατάλευκα ἱμάτια, διευθύνονται πρὸς τὰ Δάκμας. Εἰς ἀπόστασιν τοῦλάχιστον τριάκοντα ποδῶν ἀκολουθοῦσιν αὐτοὺς οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀποδιώσαντος, βαδίζοντες ἀνά δύο καὶ ἐνδεδυμένοι ἐπίσης λευκά ἕκαστον ζευγὸς κρατεῖ ἐν τῶν ἄκρων λευκοῦ μανδηλίου, γρησμεύοντες ὡς ἐνωτικὸν σημεῖον. Ἡ κηδεία, εἰς ἣν παρευρέθη, ἦν παιδός. Ὅτε δὲ οἱ νεκροφόροι ἐφθασαν εἰς τὴν ἀτραπὸν ἥτις διὰ κλιτύος ἀποκρήμνου ἄγει εἰς τὴν θύραν τοῦ πύργου, αἱ συγγενεῖς, ὁκτῶ τὸν ἀριθμὸν, ἐστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ εἰσῆλθον εἰς ἕνα τῶν εὐκτηρίων οἴκων.

Ἐκεῖ, μὲ εἶπεν ὁ γραμματεὺς, ἐπαναλαμβάνουσι γάθας τινὰς (προσευχὰς) καὶ δέονται ἴν' ἀκωλύτως τὸ πνεῦμα τοῦ θανόντος ἐπανέλθῃ, τὴν τετάρτην μετὰ τὸν θάνατον ἡμέραν, εἰς τὸν τελευταῖον τῆς ἀναπαύσεως τόπον. »

Ἡ κηδεία αὕτη ἐγένετο ἐν τῷ αὐτῷ πύργῳ, ἐν ᾧ ἀνεπαύοντο ἤδη ἄλλα μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Οἱ δύο νεκροφόροι ἤνοιξαν ἀμέσως τὴν θύραν, μετέφε-

ραν εὐσεβάστως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τὸ σῶμα τοῦ παιδός, καὶ, οὐδενὸς θεωροῦντος, κατέθηκαν εἰς μίαν τῶν θηκῶν τῶν πλησιαιστέρων τοῦ κεντρικοῦ φρέατος. Μετὰ δέκα λεπτά ἐφάνησαν φέροντες κενὸν τὸ φέρετρον καὶ τὸ λευκὸν σάβανον· μόλις δὲ κλεισθείσης τῆς θύρας, δωδεκάς γυπῶν ἐπέπεσαν εἰς τὸ σῶμα καὶ τούτους ἀμέσως ἠκολούθησαν ἄλλοι. Μετὰ πέντε λεπτά εἶδομεν τοὺς κορεσθέντας γυπᾶς νὰ ἐπανέλθωσι νοχελῶς εἰς τὴν θέσιν των ἐν τῇ στέγῃ τοῦ πύργου, ἀφήσαντες ὀπισθέν των σκελετὸν μόνον. Ἐντούτοις οἱ νεκροθάπται εἰσῆλθον εἰς κτίριον ὁμοιάζον πρὸς πλώριον βαρέλιον, ὃ δὲ σύντροφός μου ἐπληροφόρησέ με ὅτι ἤλλαζον ἐνδύματα καὶ ἐνίπτοντο. Μετ' ὀλίγα λεπτά ἐξῆλθον καὶ ἔθηκαν τὰ ἐπίσημα ἐνδύματά των εἰς μέρος κείμενον οὐ μακρὰν. Ἐκτὸς τοῦ κήπου οὐδὲν τῶν ἐνδυμάτων τούτων φέρουσι φόβῳ μὴ μιάνωσι τὴν πόλιν δι' ἐκάστην δὲ τελετὴν ποιοῦσι χρῆσιν ὅλως νέων ἐνδυμάτων. Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας ἢ τὸ πολὺ τέσσαρας ἐβδομάδας οἱ αὐτοὶ νεκροθάπται ἐπανῆλθον εἰς τὸν πύργον καὶ, φέροντες χειρόκτια, μετεκόμισαν δι' ἐργαλείου ἀρκούντως ὁμοιάζοντος πρὸς πυράγραν τὸν ἀποξηραθέντα σκελετὸν ἐντὸς τοῦ κεντρικοῦ φρέατος. Ἐκεῖ δὲ εἶναι τὸ ὀριστικὸν δοχεῖον τῶν ὀστέων.

Ἡ ἀηδὴς ὄψις τῶν γυπῶν αὐτῶν μὲ ἠνάγκασε ν' ἀποστρέψω τὸ πρόσωπον μετὰ βδελυγμίας, ἣν δὲν ἐδυνήθην ν' ἀποκρύψω. Ἡρώτησα τὸν γραμματέα πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐξοικειωθῶσι πρὸς τοιοῦτο ἔθιμον καὶ ἰδοὺ ὡς ἐγγιστα ἢ ἀπάντησίς του.

« Ὁ ἡμέτερος προφήτης, ὅς ἐξ ἡ πρὸ ἐξακισχιλίων ἐτῶν, μᾶς ἐδίδαξε νὰ θεωρῶμεν τὰ στοιχεῖα ὡς σύμβολα τῆς θεότητος. Ἡ γῆ, τὸ πῦρ, τὸ ὕδωρ, ἔλεγεν ὁ Ζωροάστρης, οὐδέποτε καὶ ἐν οὐδεμίᾳ περιστάσει πρέπει νὰ μιανθῶσι διὰ τῆς ἐπαφῆς τῶν ἐν σῆψει σωμάτων. Γυμνοὶ, ἔλεγε προσέτι, ἤλθομεν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ γυμνοὶ ἀπελευσόμεθα. Ὅλα τὰ φθαρτὰ μέρη τοῦ ἀτόμου ἡμῶν ὀφείλουσι νὰ ἐξα-

λειθῶσιν ὅσον ἐνεστι ταχέως καὶ τοιοῦτοτρόπως, ὥστε ἡ μήτηρ ἡμῶν γῆ, ἢ τι τῶν ὑπ' αὐτῆς τρεφόμενων ὄντων, μὴ μιανθῶσιν εἰς οἰονδήποτε βαθμὸν. Κατὰ βᾶθος, ὁ προφήτης ἡμῶν ἦν ὁ μέγιστος τῶν περὶ ὑγιεινῆς ἀσχοληθέντων καὶ ἡμεῖς σύμφωνα πρὸς τοὺς περὶ ὑγιεινῆς νόμους τούτους οἰκοδομοῦμεν τοὺς ἡμετέρους πύργους εἰς τὰς κορυφὰς τῶν λόφων, ἄνωθεν πάσης ἀνθρωπίνου κατοικίας. Οὐδεμιᾶς φειδόμεθα δαπάνης οἰκοδομοῦντες αὐτοὺς διὰ στερεωτάτου ὑλικοῦ, ἐὰν δὲ ἐκθέτωμεν τοὺς νεκροὺς εἰς ἀνοικτὰ δοχεῖα κείμενα εἰς ὕψος 14 ποδῶν, δὲν πράττομεν τοῦτο ἵνα ἀναγκαιῶς γίνωσι βορρὰ τῶν γυπῶν, ἀλλ' ἵνα τὰ λείψανα διασκορπισθῶσιν ὅσον ἐνεστι ταχύτερον καὶ δίχως ἡ γῆ ἢ ἐν τῶν ταύτην κατοικούντων ζώωντων πλασμάτων μιανθῆ.

« Ὁ Θεὸς, ὄντως στέλλει τοὺς γύπας, καὶ βεβαίως τὰ ὄρνεα ταῦτα κάμνουσι τὸ ἔργον των ταχύτερον ἢ ὅσον θὰ ἔκαμνον αὐτὸ αἱ μυριάδες τῶν ἐντόμων ἂν τὸ σῶμα κατωρῶσσετο. Ὑπὸ ὑγιεινῆν ἔποψιν, οὐδὲν ὑπάρχει ἐντελέστερον τοῦ ἡμετέρου συστήματος τοῦ κηδεῦν τοὺς νεκρούς· καὶ αὐτὸ τὸ ὄμβριον ὕδωρ, ὅπερ πλύνει τοὺς ἡμετέρους σκελετοὺς, διοχετεύεται εἰς ἄνωρακα καθαρτικόν. Ἐνταῦθα, εἰς τοὺς πέντε πύργους, ἀναπαύονται τὰ ὀστά ἀπάντων τῶν Πάρσιων, οἷτινες ἀπὸ δύο αἰῶνων ἔζησαν εἰς Βομβάην. Διατελοῦμεν ἡνωμένοι ἐν τῷ βίῳ καὶ ἐσμὲν τοιοῦτοι ἐν τῷ θανάτῳ. Αὐτὸς ὁ προϊστάμενος ἡμῶν, ὁ σὴρ Τζαμπετζή, εὐφραίνεται ἀναλογιζόμενος ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν του θ' ἀποκατασταθῆ ἢ ἰσότης μετὰ τὸ αὐτοῦ καὶ τῶν πτωχοτέρων καὶ ἀσθενεστέρων Πάρσιων. »

Μετὰ τὴν ἀπολογίαν ταύτην τῶν Πύργων τῆς Σιγῆς δὲν ἐδυνήθην νὰ μὴ ἀναλογισθῶ ὅτι, καὶ τοι τὸ σύστημα τοῦτο ἀντιβαίνει εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἡμῶν ἰδέας καὶ τὰ αἰσθητάματα, ὃ ἡμέτερος τρόπος τοῦ θάπτειν τοὺς νεκροὺς θὰ ἐκίνει τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Πάρσιων.

Ἡ θεὰ σωμάτων ἐν διαλύσει, παραδεδο-

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Ε')

μένων εἰς ἀναριθμήτους σκώληκας δὲν φοβίζει ἡμᾶς, διότι δὲν βλέπομεν αὐτούς· ἀλλ' ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅτι οὐδεὶς Πάρσις παρευρίσκειται εἰς τὸ ἔργον τῶν γυπῶν τῶν θεύθεν στελλομένων. Τότε διατὶ νὰ ἐκπλησώμεθα ἐπὶ τῷ ὅτι προτιμῶσι τὴν ταχύτεραν τῶν δύο μεθόδων; Καὶ λογικῶς δὲν δύνανται τάχα νὰ ἐρωτήσωσι ποῖα τῶν δύο μεθόδων εἶναι ἡ καλλιτέρη ὑπὸ ὑγιεινῆν ἔποψιν;

(Μετὰφρασις Π. Ο. Α.)

ΖΩΥΦΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΣΚΟΠΙΚΑ ΦΥΤΑ ΕΝ Τῇ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΟΥ ΩΚΕΑΝΟΥ.

Εἰς τὰ θαλάσσια ὕδατα ἀπαντῶνται ἀναρίθμητοι ποσότητες μικροσκοπικῶν ὄντων. Ἡ θάλασσα βρῖθει τῶν τοιούτων ὀργανικῶν ὄντων, εἰς τινα δὲ παράλια καθίσταται, ἐνεκεν τούτων, παχεῖα καὶ ἐλαιώδης. Οἱ θαλασσοπόροι εὗρον εἰς τὰς ἀρκτικὰς θαλάσσας, ἐν αἷς ὑπάρχουσιν αἱ φάλαιναι, μικρὰ ὑστρακόδεσμα, ὁμοιάζοντα πρὸς ἐλάχιστα ἔμβρυα καρίδων, τόσον δὲ πολλὰ, ὥστε ἐνίοτε οἱ σωλῆνες, δι' ὧν ἀνεσυρον ὕδωρ διὰ τοὺς λέβητας τῶν ἀτμοπλῶων, ἐνεφράσσοντο καὶ κατήντα ἡ μηχανὴ νὰ σταματήσῃ.

Ἡ ζωὴ ἀναπτύσσεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἀρκτικῶν θαλασσῶν ὅπως καὶ εἰς τὴν τῶν τροπικῶν. Οἱ ναυτικοὶ εἶδον ἐνίοτε εἰς διάφορα μέρη τοῦ Ὠκεανοῦ τόσας πολλὰς συνηθροισμένας μεδούσας, ὥστε ὅλον τὸ ὕδωρ ἐφαίνετο γλαυκόχρουν. Ὑπάρχουσι προσέτι ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιφάνειᾳ τοῦ ὕδατος μυριάδες ἐντόμων ἀροτριώντων αὐτὴν, ὡς αἱ τῶν λιμνῶν μυῖαι, ὧν οἱ κοῦφοι πόδες φαίνεται ὅτι μόλις ψαύουσι τὸ ὕδρον, ἐν ᾧ εὐρίσκουσι στήριγμα.

Μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων οἱ φυσιολόγοι οὐδὲν εἶχον ἐξερρησῆσαι ἐπισταμένως τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Ὠκεανοῦ τελειοποιηθέντων ὅμως πρὸ μικροῦ τῶν ἀναγκαίων ἐργαλείων, ἤρξαντο αἱ παρατηρή-

σεις' σημειωτέον δὲ ὅτι πρῶτοι οἱ Ἄγγλοι ἐπέστησαν τῇ προσοχῇ των εἰς τὰ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν ὑδάτων ζωύφια καὶ φυτά.

Τὸ ἐργαλίον, οὗ χρῆσιν ποιοῦσιν ἐν ταῖς ἐρεῦναις ταύταις, εἶναι κωνική βορβοροφάγος, οὕτως εἰπεῖν, συνισταμένη ἐκ λεπτοῦ πανίου καὶ φέρουσα εἰς τὰ ἔμπροσθεν πλωτήρα ἐκ φελλοῦ. Ὅταν ῥίψωσιν αὐτὴν εἰς τὴν θαλάσσαν τὸ ὕδωρ καταδύεται καὶ διηθεῖ διὰ τοῦ λεπτοῦ πανίου, τὰ δὲ ζωύφια μένουσιν ἐν αὐτῷ. Ἡ βορβοροφάγος, χάρις εἰς τοὺς ἐκ φελλοῦ πλωτήρας, μένει ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς θαλάσσης, διότι δὲν πρέπει νὰ κατέλθῃ βαθύως. Ἐνῶ τὸ πλοῖον πελαγοδρομεῖ, ῥίπτουσι τὸ ἐργαλεῖον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, τὸ ἀνελεύσει καὶ τὸ περιεχόμενον κενούσιν ἐπὶ σινδόνος λευκῆς· τότε δὲ διὰ τοῦ μικροσκοπίου παρατηροῦσι τὰ συλλεχθέντα ἅπειρα ζωύφια, ἅτινα ἀδύνατον νὰ διακρίνωσι διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἐρευνᾶν εἶναι εὐκόλον καὶ δύναται πᾶς τις νὰ ποιῆσῃ· εἶναι δὲ χάριεν τὸ ἔργον καὶ διασκεδαστικόν, μάλιστα κατὰ τοὺς μακροὺς πλοῦς, καθ' οὓς ἡ μονοτονία τῆς θαλάσσης ἐπιφέρει τὴν κόπωσην τοῦ πνεύματος. Ἐὰν ἡ θάλασσα ᾖ γαληνιαία, ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ τροπικοῦ ζώνην, καὶ ἡ βορβοροφάγος ἢ, κάλλιον εἰπεῖν, τὸ δίκτυον διατηρῆται ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐπιφανείαν, ἡ ταχύτης τοῦ πλοίου οὐδὲν εἰς τὸν σκοπὸν παρεμβάλλει πρόσκομμα· ἐὰν ὅμως τὸ δίκτυον δὲν ᾖ ἐν ἰσορροπίᾳ καὶ βυθίζεται εἰς τὸ ὕδωρ, ἡ ἀντίστασις εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε τὸ ἐργαλεῖον συντρίβεται.

Ὅλα τὰ μέρη τοῦ Ὠκεανοῦ δὲν εἶναι ἐξίσου πλούσια εἰς μικροσκοπικὰ ζωύφια καὶ συνεχῶς τὸ δίκτυον ἀνέρχεται κενόν· ἐνίοτε ὅμως ἀπαντᾷ τις ἀληθεῖς σύρτις ὑδρογενῶν, ἀτελῶν ὀστρακοδέρμων, ἐκπλησόντων τὸν ὀφθαλμὸν διὰ τῶν παραδόξων σχημάτων αὐτῶν. Τὰ μικρὰ ζωύφια, ὧν αἱ διαστάσεις καταμετρῶνται, δύναται νὰ διατηρηθῶσιν εἰς φιάλας περιεχούσας οἶνον

πνεύμα ἢ, ἀπλοῦστερον, θαλάσσιον ὕδωρ, εἰς ὃ προστίθεται φοινικὸν ἐξῆ.

Ἀξιωματικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ, ὁ Κ. Φ. I. Πάλμερ, κατὰ τινα ἀπὸ Κίνας εἰς Εὐρώπην πλοῦν διὰ τοῦ τρόπου τούτου συνέλεξε περὶ τὰ ἐξακόσια εἶδη ζωύφίων ἐν τε τῷ Ἰνδικῷ Ὠκεανῷ καὶ ἐν ταῖς θαλάσσαις ταῖς διαβρεγούσαις τὴν Εὐρώπην. Τὰ παραδοξότερα εἶδη συνέλεξεν εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος τῆς Κίνας, τὰ πλεῖστα δὲ τούτων εἰσὶ νέα, καὶ διὰ τῶν ἀλλοκότων σχημάτων αὐτῶν εἴλκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν Ἄγγλων φυσιολόγων.

Ἐὰν ὅλοι οἱ φίλοι τῆς ἐπιστήμης καὶ οἱ θαλασσοποροῦντες φυσιοδίφαι ἐπεδίδοντο εἰς τοιαύτας ἐργασίας, συντόμως θὰ εἴχομεν ἐντελεῖς γνώσεις ἐπὶ ὅλου ζῶντος κόσμου μήπω ἐξερευνηθέντος.

Γινομένων ἐρευνῶν διὰ τοιούτων δικτύων ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς θαλάσσης, θὰ ἐδύνατο πᾶς τις νὰ μελετήσῃ ἀποτελεσματικῶς τὰ φαινόμενα εἰς ἃ δίδει χώραν ἡ συνάθροισις ἐνύγρων καὶ ἀτελῶν φυτῶν. Γνωστὸν τυγχάνει πρὸ πολλοῦ ὅτι τὸ λαμπρὸν θέαμα τοῦ φωσφορισμοῦ τῆς θαλάσσης ὀφείλεται εἰς τὴν συγκόλλησιν ζωύφίων, ἧτοι τῶν Νυκτερινῶν (*Noctiluques*), Βεροῶν (*Beroës*), Πυροσώμων (*Pyrosomes*), Χειροπτερῶν καὶ Πεντατύλων (*Pentatules*). Τὰ πλεῖστα τούτων ἐκκρίνουσι διὰ εἰδικῶν ἀδένων ὕλην πηκτὴν, ἣν νομίζουσι τὴν κυρίαν αἰτίαν τοῦ διαχρωμένου φωτός. Ὅταν ἐρεθίζωσιν αὐτὰ διὰ προστριβῆς ἢ ἐκκρίσις γίνεται ἀφθονωτέρα καὶ τὸ φῶς ζωηρότερον. Ἀναφέρουσι δὲ περὶ περιγητῶν οἷτινες, διατηροῦντες ἐντὸς βαυκαλέως Πυρόσωμά τινα, ἐδυνήθησαν τὴν νύκταν ἀφῆγωσιν εἰς τὸ δωμάτιόν των. Ἰπελογίσθη ὅτι εἰς τριάκοντα κυβικὰ ἑκατοστάμετρα φωσφορίζοντος θαλασσοῦ ὕδατος ὑπῆρχον ὑπὲρ τὰς 25,000 Νυκτερινῶν.

Ἡ ἔκτασις τῶν μικροσκοπικῶν φύκων ὑπερβαίνει πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ φαντασθῆ τις· τὰ ἀτελῆ φυτὰ ταῦτα, τὰ ἐνίοτε συγκείμενα ἀπὸ μίαν μόνην ἴνα, ἔχουσι μεγάλην δύναμιν εἰς τὸ ἀναπτύσσεσθαι, ὅ-

πως καὶ ἄλλα θαλάσσια φυτὰ, ἡ δὲ παρουσία των εἰς τινα τοῦ Ὠκεανοῦ μέρη παρέχει εἰς αὐτὰ ἴδιον χρῶμα, ἐξ' οὗ ἔλαβον τὰ ὀνόματα *Κιτριῆν Θάλασσα*, *Ἐρυθρὰ Θάλασσα*, κτλ. Αἱ ἐκθέσεις τῶν πολυκρίθμων περιγητῶν ἐκ συμφώνου ἀποδίδουσι εἰς φύκος τῆς ἀπροσδιορίστου οἰκογενείας τῶν Πρωτοκόκκων τὸ χρῶμα τῆς θαλάσσης.

Ἡ θαλάσσια φυτὰ, ἐπιφέρει ὁ Μοκὲν Τανδὼν, συνεχῶς ἔχουσιν ὕψος μικροσκοπικόν. Ὁ Φρευσινὲ καὶ ὁ Τόρρελ ἐπὶ τοῦ δρόμονος *Créole* παρετήρησαν περὶ τῆς Τάγιο (ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Λουσσῶν) ἕκτασιν θαλάσσης 60 ἑκατομμυρίων τετραγωνικῶν μέτρων ἔχουσαν χρῶμα ἀλουργόν. Ὁ χρωματισμὸς δ' οὗτος προήρχετο ἐκ τῆς παρουσίας εὐτελοῦς φυτοῦ, οὗ ἀπαιτοῦνται 40,000 ἄτομα ἴνα καταλάβωσι τὸ διάστημα ἐνὸς τετραγωνικοῦ χιλιομέτρου! Ἐπειδὴ ὁ χρωματισμὸς ἐξαιρεῖτο εἰς ἀρκετὸν βάθος, ἀδύνατον νὰ ὑπολογίσῃ τις τὸν ἀριθμὸν τῶν ζῶντων αὐτῶν ὄντων.

Καὶ αὐτὴ ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα παρουσιάζει κατὰ τινας περιστάσεις χρωματισμὸν, ἐξ οὗ ἔλαβε τὸ ὄνομά της· ἐπίσης δὲ καὶ οὗτος ὀφείλεται εἰς μικροσκοπικὸν φύκος.

«Τὴν 10 Δεκεμβρίου, λέγει ὁ Κ. Ἐρεμπέργ, εἶδον εἰς Τὸρ, πλησίον τοῦ ὄρους Σινᾶ, ὅλον τὸν ὄρμον, τὸν ἀποτελοῦντα τὸν λιμένα τῆς πόλεως αὐτῆς, ἐρυθρὸν ὡς τὸ αἷμα, ἐνῶ πέραν τοῦ μέρους, ὅπου εἶναι τὰ κοράλλια, ἡ θάλασσα διετήρει τὸ σῆμα τῆς χρωμᾶ της. Μικρὰ κύματα ἔφερον εἰς τὴν παραλίαν, καθόσον διήρκει ὁ καύσων τῆς ἡμέρας, ὕλην πορφυρᾶν γλοιώδη ὥστε ἐντὸς ἡμισείας ὥρας ὅλος ὁ ὄρμος περιεβλήθη ὑπὸ ἐρυθρᾶς ζώνης... Ἦντλησα μὲ ποτήριον ὕδωρ, ὅπερ ἔφερα εἰς τὴν σκηνήν μου, εὐκόλως δὲ εἶδον ὅτι ὁ χρωματισμὸς οὗτος ὀφείλετο εἰς μικρὰς καὶ μόλις ὄρατὰς τολύπας, συνεχῶς ὑποπρασίνους, ἐνίοτε βαθύως πρασίνας, τὸ πλεῖστον ὅμως ἐρυθρᾶς. Ἐντούτοις, τὸ ὕδωρ εἰς ὃ ἐπέπλεον, ἦν ὅλως ἄχρουν· παρετήρησα τὴν ὕλην

ταύτην διὰ τοῦ μικροσκοπίου· αἱ τολύπαι ἦσαν ἐσχηματισμέναι ἐξ ἀθροισμάτων ἰνῶν. Τὰ ἀθροίσματα ταῦτα σπαρτίως εἶχον μῆκος πλέον τῶν δύο χιλιομέτρων· ἦσαν δ' ἀτρακτόμορφα καὶ συνείχοντο εἰς εἶδος κολεῦ γλοιώδους. Τὴν ἡμέραν διέμειναν εἰς τὴν ἐπιφανείαν τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ τὴν νύκτα κατήλθον εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ποτηρίου, καὶ μετὰ τινα χρόνον ἀνῆλθον πάλιν εἰς τὴν ἐπιφανείαν.»—Τὸ φύκος τοῦτο ἐκλήθη *Ἐρυθρὰ Τριχοδεσμῆς*.

Ὁ Κ. Ἐβενὸ Δυποῦ, δικηγόρος ἐν τῇ νήσῳ Μαυρικίου διηγείται ὅτι τὴν 31⁵ Ἰουλίου 1843 εἶδε τὴν αὐτὴν θάλασσαν ἔχουσαν ἐρυθρὸν χρῶμα ἐπὶ μεγίστης ἀποστάσεως, ἡ δ' ἐπιφάνεια ἦν κεκαλυμμένη ἀπὸ λεπτὴν ἐρυθρόχρουν ὕλην.

Αἱ νεώτεροι ἐρευνᾶι ἀπεκάλυψαν τῶντι πολλὰ καὶ θαυμάσια πράγματα περὶ τῶν ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν ὑδάτων μικροσκοπικῶν ὄντων. Εἰς τὰ ζωύφια ἀπέδωκαν διάφορα ὀνόματα, ἧτοι *Ὀστρακοδέρμων ἀμφίποιν*, *Μυρία ἀκεάριος*, *Ἀστεροειδὲς*, *Ζωή*, *Δακτυλιειδὲς σκόληξ*, *Νύμφη δεκάπους*, κτλ., ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ φυτὰ ὀνόμασαν *Θαλασσίαι*, *Φυκόςχιρον*, *Ποσειδωνίαι*, κτλ.

I. Y. A.

ΔΙΘΘΝΕΙΣ ΜΑΤΑΙΟΦΡΟΣΥΝΑΙ.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΩΝ ΠΡΟΝΟΜΙΑ.

Ἄλλοτε οἱ πρεσβευταὶ ἀπήλαυον περισσότερων προνομίων ἢ ὅσων νῦν ἀντεπροσώπευον πραγματικῶς καὶ ἀτομικῶς τοὺς ἡγεμόνας των καὶ ἔχαιρον πολλὰ δικαιώματα· σήμερον ὅμως σχετικῶς ὀλιγίστας ἀτελείας καὶ ὀλίγα δικαιώματα χαιροῦσι. Διὸ καλὸν νομίζομεν ν' ἀναφέρωμεν ἐν περιλήψει περὶ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων προνομίων, ἐραυζόμενοι τὰ πλεῖστα ἐξ εὐρωπαϊκῶν συγγραμμάτων.

Κυρίως πρώτοι οί Βυζαντινοί ἤρχισαν νὰ στέλλωσι πρεσβευτάς, μετ' αὐτοὺς δὲ οἱ πάπαι. Οἱ τῶν ἀρχαίων ἄγγελοι καὶ κήρυκες δὲν ἦσαν πρεσβευταὶ ἢ διπλωματικοὶ πράκτορες, διότι παρὰ τοῖς πλείστοις ἀρχαίοις ἔθνεσι σχέσεις δὲν ὑπῆρχον ἢ ἐν καιρῷ πολέμου. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης μόνις ἀπὸ τοῦ 1495 ἤρχισαν νὰ διατηρῶσιν ἰδιαιτέρως πράκτορας παρὰ τοῖς γείτοσιν αὐτῶν. Μετ' οὐ πολὺ ἀνεφύησαν διάφοροι διακρίσεις ἐν τοῖς βαθμοῖς τῶν διπλωματικῶν πρακτόρων. Οἱ κυρίως πρεσβευταὶ λεγόμενοι ἦσαν πολυδάπανοι. Αἱ πομπαὶ καὶ ἐπιδείξεις δι' ὧν περιεβάλλοντο, ἢ ἀξία ἦν ἀπέδιδον ἑαυτοῖς, τόσα ἐπέφερον ἔξοδα, ὥστε οἱ ἡγεμόνες ὤρειλον νὰ ἀντικαταστήσωσιν αὐτοὺς διὰ πρακτόρων μικροτέρου βαθμοῦ, μὴ ὑποβαλλομένων εἰς μεγάλας δαπάνας. Καί τοι δὲ ἡ διαίρεσις αὕτη διετάχθη ἀπ' ἀρχῆς, μόνις μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Βεστροφιάς ἐκανονίσθη ἢ τάξις τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων. Ἀπὸ τοῦ 1648 ἀρχεῖται ἡ ὑπὸ τῶν συγγραφέων καλουμένη *μεγάλη διπλωματικὴ ἐποχὴ*, διαρκέσασα περὶ τὰ διακόσια ἔτη καὶ λήξασα κατὰ τὴν Σύνοδον τῆς Βιέννης. Τότε δὲν ὑπῆρχε κοινὴ γνώμη πρὸς ἐξέλεγχσιν τῶν θελήσεων τῶν ἡγεμόνων, οἱ δὲ διπλωμάται ἀντεπροσώπευον πολιτικὴν ἀποκλειστικῶς ἀτομικὴν ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀποστάσεις ἦσαν μεγάλαί καὶ αἱ συγκοινωνίαι δύσκολοι, ἡρμύνευον κατ' ἀρέσκειαν τὰς ὁδηγίας τῶν καὶ ἐνίοτε ἐνήργουν ἄνευ τοιούτων. Ταῦτα, ἐνῶ ἠῤῥξανον τὴν εὐθύνην, παρῆχον τῷ πρεσβευτῇ ἀξίαν πραγματικὴν. Ἡ διπλωματία ἦν τότε ἐπάγγελμα ἀπαιτοῦν μεγάλην κρίσιν, πολὺ προορατικὸν, ταχύτητα ἐν τῷ ἀποφασίζεσθαι καὶ δραστηριότητα οὐ τὴν τυχοῦσαν. Ἄρα οἱ τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο μετερχόμενοι ἐδικαιοῦντο ν' ἀπαιτῶσι προνόμια ὑπερβολικά, ἅπερ καὶ ἀπήλασαν ἡμέτερον ἔμωσι, ὅτε οἱ ὑπουργοὶ τῶν ἐξωτερικῶν διέπουσιν ἀπάσας τὰς διαπραγματεύσεις διὰ τοῦ ηλεκτρικοῦ σύρματος καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι δύνανται νὰ λάβωσιν ἀπάντησιν τῆς κυβερ-

νήσεώς τῶν ἐντὸς ὧρων τινῶν, οἱ πρεσβευταὶ οὐδεμίαν ἔχουσι πρωτοβουλίαν καὶ ἡ εὐθύνη τῶν ἐν μέρει οἴχεται. Φυσικώτατον ὅθεν ἦτο ν' ἀπολέσωσι μέγα μέρος τῶν προνομίων τῶν.

Ἐντούτοις ἀρκετὰς ἔτι χαίρουσιν ἀτελείας δι' ὧν διατηροῦσι τὴν τιμὴν τῆς θέσεώς τῶν καὶ ἀποδεικνύουσιν αὐτὴν ἐξαιρετικὴν. Καὶ νῦν δὲν πληροῦσιν φόρους, οὐδ' ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς χώρας ἐν ἣ πρεσβεύουσιν. Εἰσὶν ἀπαραβίαστοι, αὐτοὶ καὶ ἡ κατοικία τῶν, ὡς καὶ οἱ ταχυδρόμοι. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς νῦν θέσεως τῶν πρεσβευτῶν ἴδωμεν δὲ ὅποια ἦν τὸ πάλαι.

Ἐν πολλαῖς περιστάσεσι τὰ προνόμια τῶν διπλωματικῶν ἀπεσταλμένων ἀπεδείχθησαν ἀνώτερα καὶ αὐτῶν τῶν ἡγεμόνων. Ἐπὶ πολὺ ἐξήσκησαν ἀμέσως τὸ δικαίωμα τοῦ ἀπονέμειν δικαιοσύνην καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου ἐπὶ τῶν περὶ αὐτοῦς. Αἱ οἰκίαι καὶ αἱ ἄμαξαί τῶν, ἀναγνωρίζομεναι ὡς ἄσυλα κατὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐγγχωρίου δικαιοσύνης, συνεχῶς ἐχρησίμευσαν ὡς καταφύγιον εἰς κακούργους πάσης ἐθνικότητος· εἰς τινὰς δὲ πρωτεύουσας ἢ ἀτέλειαν αὕτη ἐξετείνετο ἐφ' ὅλης τῆς συνοικίας, εἰς ἣν ἔκειτο τὸ ἐνδιαίτημα τοῦ πρεσβευτοῦ. Εἶχον φύλακας διὰ τὴν ὑπεράσπισιν ἑαυτῶν καὶ τῶν προνομίων τῶν καὶ συνεχῶς ἐξήρχοντο συνωδευμένοι ὑπὸ φρουρὰς. Τινὲς ἤρουντο καὶ αὐτὰ τὰ χρέη τῶν νὰ πληρώσωσι καὶ μεγίστη ἀληθῶς ἐγένετο κατάχρησις ὡς πρὸς τὴν ἀτέλειαν τῶν δι' αὐτοῦς δῆθεν εἰσαγομένων διαφόρων πραγμάτων. Ἐν γένει ἕκαστος πρεσβευτῆς ἐπεζήτει τὴν εὐκαιρίαν ἵνα ἐπεκτείνῃ, ἐμμέσως ἢ ἀμέσως, τὰ προνόμια του, καὶ τὸν ἥμισυ χρόνον κατέτριβον εἰς σφοδρὰς διαμάχας περὶ ὄνου σκιάς.

Ἡ ἱστορία τῆς διπλωματίας βρῖθει περιέργων δραμάτων, παριστανόντων ὅσας δύναται τις νὰ φαντασθῇ δυσχερείας καὶ ἀμφισβητήσεις, αἱ ἐνίοτε καὶ ἐνόπλιος ὑπεστήριζον, διότι οἱ τοῦ καιροῦ ἐκείνου εὐ-

ργεῖς εἶχον φοβερὰν κλίσιν πρὸς τὸ ἐρίζειν. Τυφλῶς ὤρμων εἰς τὰς διαμάχας καὶ δυσκόλως ἀπεσύροντο ἄρκούμεθα δ' ἐνταῦθα ν' ἀναφέρωμεν ἐκ τῶν πολλῶν τὰ μάλλον ἀξία λόγου παραδείγματα.

Καθ' ἣν ἡμέραν ἔφθασεν εἰς Λονδίνον ὁ Σουλλιῆ (ἐκτακτος ἀπεσταλμένος τῆς Γαλλίας), ἵνα συγχαρῆ τῷ βασιλεῖ Ἰακώβῳ Α' ἐπὶ τῇ ἀναβάσει αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας, οἱ τῆς συνοδίας του εὐγενεῖς ἤρρισαν ἐν τινι οἰνοπωλείῳ πρὸς Ἀγγλους, εἰς δὲ τῶν εὐγενῶν ἐφένευσεν ὑπήκουον τῆς Α. Βρετανικῆς Μεγαλειότητος. Ὁ φόνος οὗτος μεγάλην ἐπέφερε ταραχὴν, ὁ ἔχλος ἐξηγέρθη καὶ οἱ Γάλλοι ἀφεύκτως ἤθελον φονεῦσθαι ἂν δὲν ἐσώζοντο διὰ τῆς ὀπισθίας θύρας· κατέφυγον δὲ εἰς τὸ οἰκησιν, ἐν ᾧ διέμενεν ὁ μαρκήσιος δὲ Μπωμὸν Χάρλαι, τακτικὸς πρεσβευτῆς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας. Γνωστοῦ γενομένου τοῦ φόνου, ὁ Ῥοσνὺ προσεκάλεσε τοὺς κυριωτέρους ἀνδρας τῆς πρεσβείας, διώρισεν αὐτοὺς δικαστὰς καὶ προσήγαγε τὸν φονέα. Τὸ δικαστήριον, ἐπὶ τῇ ἡμολογίᾳ τοῦ ἐνόχου, κατέδικασε τοῦτον εἰς θάνατον καὶ ὁ Ῥοσνὺ εἰδοποιήσεν ἀμέσως τὸν λόρδον δῆμαρχον περὶ τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως, προσθεὶς ὅτι οἱ ἀξιοματικοὶ τῆς δικαιοσύνης δύνανται νὰ λάβωσι τὸν ἔνοχον καὶ νὰ θανατώσωσιν, ἂν θέλωσι· διὸ ὁ λόρδος δῆμαρχος ἐφυλάκισεν αὐτόν.

Ἄλλ' ἐνῶ ἐγένοντο ταῦτα, ὁ Μπωμὸν Χάρλαι, ὅστις οὐδέως ἐπεδοκίμαζε τὴν διαγωγὴν τοῦ Σουλλιῆ, ἐζήτησεν ἀκρόασιν παρὰ τῷ βασιλεῖ Ἰακώβῳ καὶ ἐπέτυχε χάριν ὑπὲρ τοῦ καταδικασθέντος, ὅν ἠτοιμάζοντο νὰ καρατομήσωσιν.

Ἡ πρώτη πράξις τοῦ διπλωματικοῦ τοῦτου δράματος δὲν ἐδύνατο νὰ παράσχῃ ἀφορμὴν εἰς ἀμφισβητήσεις, διότι ὁ πρεσβευτῆς ἐδικαιοῦτο νὰ δικάσῃ. Ἄλλ' ὁ Ἰακώβος Α' εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπέμβῃ· αὐτοῦ ἔκειτο ἡ δυσχέρεια.

Ἄμα ἡ εἰδήσις διεβιβάσθη εἰς Παρισίους, οἱ πάντες ἠγανάκτησαν ἐπὶ τῷ ὅτι ξένος βασιλεὺς ἀνέλαβε νὰ ἀπονεύμῃ χάριν εἰς

Γάλλον ὑπήκουον καταδικασθέντα ὑπὸ ἀρμοδίας ἀρχῆς· τοῦτο ἐθεώρησαν μεγάλην ὕβριν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας. Πάντες ἀπεφάνθησαν ὅτι ὁ φονεὺς ἔπρεπε ν' ἀποκεφαλίσθῃ ἢ ἀπαγχονισθῇ, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ῥοσνὺ, καὶ ὅτι ἡ ἐπέμβασις τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας ἦν προφανὴς παραβίασις τῶν ἀμοιβαίων δικαιωμάτων τῶν δύο βασιλείων. Παράπονα δὲ διεβιβάσθησαν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἀγγλίας καὶ ὁ δὲ Μπωμὸν Χάρλαι ἐπεπλήχθη αὐστηρῶς, διότι ἐπεκαλέσθη τὴν ἐπιεικίαν τοῦ ξένου.

Τὸ δικαίωμα τοῦ πρεσβευτοῦ τοῦ δικάζειν μέλη τῆς ἰδίας πρεσβείας ἦν ἀπεριόριστον, ἀλλὰ τὸ σημαντικώτερον δικαίωμα, τὸ τοῦ ἀσύλου, περιωρίζετο εἰς μόνους τοὺς συνήθεις κακούργους. Εἰς περιστάσιν προδοσίας ἢ συνωμοσίας κατὰ τοῦ κράτους παρεδέχοντο ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐνδώσωσιν οἱ πρεσβευταὶ ἄλλ' ἐνῶ ἀπήτουν τὴν παράδοσιν τῶν προδοτῶν καὶ συνωμοτῶν, τῶν καταφευγόντων εἰς τὸν περίβολον τῶν ξένων πρεσβείων, αἱ κυβερνήσεις πολλὰκις διημφισβήτησαν τοῦτο εἰς τὰς λοιπὰς ἐπικρατείας ὅσας αὐταὶ ἐπεκαλοῦντο αὐτό. Μετέβαλλον συνεχῶς διαγωγὴν καὶ κατέφυγον εἰς ἐπιχειρήματα καὶ ἀρχάς, κατὰ τὰ συμφέροντά των, προβάλλουσαι λόγους πολιτικούς, προνόμια, κτλ. Ἰδοὺ δὲ παράδειγμα τῆς διπροσωπίας, οὕτως εἰπεῖν, ταύτης.

Τῷ 1540, ἡ Βενετία, ἀπαυδήσασα ἐκ τοῦ πρὸς τὴν Τουρκίαν πολέμου, ἔστειλε πληρεξούσιον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα διαπραγματευθῇ συνθήκην εἰρήνης· ἔδωκε δ' αὐτῷ ὁδηγίαν ἵνα παραχωρήσῃ τῇ Πύλῃ δύο ἐν Πελοποννήσῳ πόλεις τῆς δημοκρατίας. Ὁ πληρεξούσιος, ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Τουρκίας, ἔμαθεν ὅτι ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἦν ἄριστα πληροφορημένη περὶ τῶν διαθέσεων τῆς βενετικῆς δημοκρατίας καὶ ὅτι εἶχε μεγαλειτέρας ἀπαιτήσεις. Ἐνήργησεν ὅσον ἐδυνήθη, ἀλλὰ μόνις κατώρθωσε νὰ συνομολογήσῃ συνθήκην, πληρώσας καὶ 300,000 δουκάτα. Ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς Βενετίαν, ὁ πληρεξούσιος οὗτος

κατηγορήθη ὡς ἀνάξιος, ἀπελογήθη ὁμως ἀποδείξας ὅτι ἡ Πύλη ἐγίνωσκε κατὰ βάρους τὰ ἀπόρρητα τῆς βενετικῆς δημοκρατίας καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἐνέδωκεν. Ἡ κυβέρνησις ἐθῆκεν εἰς ἐνέργειαν τοὺς κατασκόπους τῆς καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀνεκάλυψεν ὅτι ὁ Νικόλαος Καβέτσας, γραμματεὺς τῆς Γερουσίας, ὁ Κωνσταντῖνος Καβέτσας, γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα, καὶ γεροισιαστὴς καλούμενος Μαφρέο Λεόνε ἐπληρόνοντο ὑπὸ τῆς Γαλλίας ἴν' ἀποκαλύπτωσιν αὐτῇ τὰ βουλευμάτα τῆς κυβερνήσεως καὶ ὅτι τὰ τρία αὐτὰ ἄτομα ἀνεκρίνουσαν ὅλας τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις τῷ βασιλεῖ τῆς Γαλλίας Φραγκίσκῳ Α', ὅστις διεβίβασε τῷ συμμάχῳ του Σουλεῦμάν, διὰ τοῦ Βαλιέρ καὶ Ἀμπουδίου, ἀποστόλων του ἐν Βενετία. Οἱ ἐνοχοί, ἅμα ἐμαθῆσαν ὅτι ἀπεκαλύφθησαν, ἔσπευσαν νὰ φύγωσι, καὶ ὁ μὲν Κωνσταντῖνος Καβέτσας καὶ ὁ Λεόνε κατώρθωσαν τοῦτο, ἀλλ' οἱ τρεῖς ἄλλοι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἀναχωρήσωσι καὶ ὤφειλον νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν. Τὸ Συμβούλιον τῶν Δέκα, βασιζόμενον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἄστυλον δὲν παρέχεται τοῖς προδόταις, ἐζήτησε τοὺς ἐνόχους, ἀρνηθέντος δὲ τοῦ προξένου, ἔστειλε λόχον μὲ δύο κανόνια, ἴν' ἀπαιτήσῃ διὰ τῆς βίας ὅ,τι οἰκεία βουλή δὲν ἠθελον νὰ παραδώσωσιν. Ἡναγκάσθη ὁ πρεσβευτὴς νὰ ἐνδώσῃ καὶ οἱ τρεῖς προδόται τῆς πατρίδος Βενετοὶ ἀπηγορεύθησαν.

Τὸ πρᾶγμα ἠρέθισε Φραγκίσκον τὸν Α', ὅστις συνεχῶς ἐπανελάμβανεν ὅτι θὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Βενετίαν καὶ ἐπὶ ὀλόκληρον μῆνα δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλινοτάτης Δημοκρατίας ἐπὶ τέλους προσεκάλεσεν αὐτὸν καὶ εἶπε μὲ ὕψος ὀργίλου·

» Τί ἠθέλετε πράξει, Κύριε, ἂν ἦσθε εἰς τὴν θέσιν μου καὶ προσεβάλλεσθε οὕτως; »

Ὁ πανοῦργος πρεσβευτὴς ἀπήντησε :

« Μεγαλειότατε, ἐὰν ἐπαναστάται ὑπήκοοι τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος ἐτόλμων νὰ ζητήσωσιν ἄστυλον ἐν τῷ μεγάρῳ μου, ἤθελον παραδώσει αὐτοὺς εἰς τὴν δικαιοσύνην,

καὶ ἂν ἐπραττον ἄλλως, ἡ δημοκρατία μου ἤθελε μὲ τιμωρήσει αὐστηρῶς. »

Ἡ ὑπόθεσις δὲν ἔλαβεν ἄλλην τροπὴν.

Κυρίως ὁμως ἐν Ῥώμῃ τὸ τοῦ ἀσύλου διακείμενον παρήγαγε πολυαριθμούς καὶ ἀπελευτήτους ἐρίδας Ἡ πρώτη τούτων ἀνεφύη ἐν ἔτει 1655 ἐπὶ τῆς παπωσύνης Ἀλεξάνδρου τοῦ Ζ'. κατ' αὐτὸ τῆς χειροτονίας του τὸ ἔτος.

Ὁ μαρκήσιος δὲ Φοντεναί, πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας, εἶχε χορηγήσει ἄστυλον ἐν τῷ μεγάρῳ του εἰς Νεαπολίτας ἐξορισθέντας τῆς πατρίδος των ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν, οἵτινες ἦσαν κύριοι τῆς χώρας ἐνόμισε δὲ ἀσφαλέστερον νὰ ἀποστείλῃ αὐτοὺς εἰς Σπιταδέκιαν καὶ ἐκείθεν εἰς Γαλλίαν ἀλλ' ἐπειδὴ ἐφοβήθη μὴ συλληφθῶσι καθ' ὁδὸν (διότι ὑπερίσχυεν ἐν Ῥώμῃ ἡ ἰσπανικὴ ἐπιρροή) ἔστειλεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν ἰδίων ἁμαξῶν καὶ διέταξε νὰ τοὺς συνοδεύσωσιν ἄνθρωποι του. Τὰ προφυλακτικὰ ταῦτα μέτρα εἰς οὐδὲν ἴσχυσαν, ἡ δὲ συνοδία μόλις διέβη τὰς πύλας τῆς Ῥώμης προσεβλήθη ὑπὸ Κόρσων φρουρῶν παπικῶν καὶ ἐπῆλθε ῥῆξις, καθ' ἣν συνελήφθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν 17 Νεαπολίται. Ὁ πρεσβευτὴς διεκήρυξεν ὅτι μετὰ τοιαύτην ὑβρίν ἐμελλε νὰ καταλίπῃ τὴν Ῥώμην ἀμέσως συγχρόνως δὲ ἐζήτησεν ἀκρόασιν παρὰ τῷ πάπῳ καὶ ἐξέθεκεν αὐτῷ τοὺς λόγους, ὧν ἕνεκεν ἀνεχώρει. Ὁ Φοντεναί ἦν ἠρεθισμένος, διότι ἤξευρεν ὅτι ἡ παπικὴ κυβερνήσις ἦν ὑπὲρ τῶν Ἰσπανῶν καὶ ὅτι ἡ σύλληψις τῶν Νεαπολιτῶν ἐγένετο κατ' εἰσήγησιν τούτων. Μετὰ δὲ πολλὰς καὶ ζωνρὰς συζητήσεις ὁ πάπας Ἀλέξανδρος Ζ' διέταξε νὰ ἀποδοθῶσιν οἱ πεφυλακισμένοι εἰς τὸν Γάλλον πρεσβευτὴν, ἀλλ' οὗτος ἐζήτησε συγχρόνως ἰκανοποίησιν διὰ τὴν προσγενομένην ὑβρίν καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν Κόρσων, οἵτινες προσέβαλαν τὰς ἁμάξας του καὶ ἐπλήγωσαν πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων του· ἐπειδὴ δὲ ἀπέτυχεν, ἐβαρύνθη καὶ ἔπαυσεν ἀπαιτῶν ἰκανοποίησιν, κτλ. Μετὰ τινὰ ἔτη, 1662, τοῦ δουκὸς Κρεκὴ διατελοῦντος πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας καὶ παρευόντος τοῦ αὐτοῦ Ἀλε-

ξάνδρου Ζ'. νέα ἀνεφύη ἔρις, ἣτις παρ' ὀλίγον νὰ γίνῃ ἀφορμὴ πολέμου, ἡ δὲ ἔρις προεκλήθη ἐκ τῆς παραβιάσεως τοῦ ἀσύλου.

Ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι ἠθέλησαν νὰ συλλάβωσι, διὰ χρέος 40 σκουδῶν, τεχνίτην καταφυγόντα εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν, ἀλλ' ἀπεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων αὐτῆς. Τὴν ἐπιούσαν οἱ ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι, προσλαβόντες ἐπικούρους, ἠθέλησαν νὰ προσβάλωσι καὶ αὐτοὺς τὴν πρεσβείαν, ἣς οἱ ἄνθρωποι ἐδραζαν τὰ ὄπλα καὶ ἔτυχον τῆς συνδρομῆς οὐ μόνον τῶν ἄλλων πρεσβεῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν Ῥωμαίων, τῶν φίλα φρονούντων τῇ Γαλλίᾳ. Ἡ Ῥώμη μετεβλήθη εἰς ἀληθὲς στρατόπεδον καὶ παρ' ὀλίγον νὰ ἐπέλθῃ φοβερὰ καταστροφή. Ἡ θύελλα παρήλθεν ἐντούτοις, ἀλλὰ μετὰ μικρὸν πάλιν ἐξεράγη. Τὸν Αὐγουστον τοῦ 1662 Γάλλοι ἤρισαν ἐν οἰνοπωλείῳ πρὸς παπικοὺς στρατιώτας, Κόρσους τὴν πατρίδα καὶ ἀνθρώπους ἀτιθάσους· ἐπειδὴ δ' οὗτοι ἀφωπλίσθησαν, ἀφηνίασαν πραγματικῶς καὶ διέταξαν τακτικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας, ἵνα ἐκδικηθῶσι δι' ἣν ὑπέστησαν ὑβρίν· μέχρι τότε τὸ μῆκος προέβησαν, ὥστε τὴν νύκτα συναντήσαντες τὴν ἁμάξαν τῆς κυρίας τοῦ πρεσβευτοῦ ἐπυροβόλησαν καὶ ἐφόνευσαν ἕνα τῶν ἀκαλοῦθων τῆς πρεσβείας.

Ὁ δούξ Κρεκὴ δὲν ἔφευγεν εὐκόλως τοιαύτας ὑβρεῖς. Ἀνεχώρησεν ὅθεν ἐκ Ῥώμης, μετέβη εἰς Τοσκάνην μὲ τοὺς καρδινάλιους τοὺς ἀφοσιωμένους τῇ κυβερνήσει του καὶ ἐκείθεν ἀπῆλθεν εἰς Γαλλίαν. Ὁ Λουδοβίκος ΙΔ', ὀργισθεὶς, ἀπέμπεψε διὰ στρατιωτῶν τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ πάπα, ἐζήτησεν ἰκανοποίησιν καὶ κατέλαβε τὸ Ἀβινιῶν. Ὁλόκληρον ἔτος παρήλθεν εἰς διαπραγματεύσεις, τὰ πνεύματα ἐκατέρωθεν ἦσαν ἐξηρεθισμένα καὶ φοβερὰ μέτρα ἀντενδικήσεως ὑπεβάλλοντο ἐν Ῥώμῃ καὶ Παρισίοις. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δύο ἡγεμόνων, συνελθόντες εἰς Πίζαν, ἀπεφάσισαν μετὰ πολλὰ ἵνα ὁ πάπας στείλῃ εἰς Γαλλίαν τὸν καρδινάλιον Κίτζη, ἀνεψιὸν του, ὡς πληρεξούσιον ἵνα ἐκφράσῃ τῷ βασιλεῖ

τὴν λύπην τοῦ πάπα δι' ἣν ὑπέστη ὑβρίν ἡ Γαλλία, ὁ ἕτερος δὲ ἀνεψιὸς τοῦ πάπα, Ἀντώνιος Κίτζης, νὰ μεταβῇ παρὰ τῷ Κρεκῇ, ὅταν ἐπανέλθῃ οὗτος εἰς Ῥώμην, καὶ ἐκφράσῃ τὴν λύπην τῆς Α. ὀγιότητος διὰ τὴν εἰς τὸν πρεσβευτὴν γενομένην προσβολὴν· συγχρόνως δ' ἀπεφάσισθη ὅτι τοῦ λοιποῦ δὲν θὰ ὦσι δεκτοὶ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ παπικοῦ κράτους Κόρσοι καὶ ὅτι θ' ἀνεγερθῇ ἐν Ῥώμῃ πυραμὶς μετ' ἐπιγραφῆς ἀναμνησκούσης τὸ κακοῦργημα καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν Κίρσων. Ὅλα ταῦτα ἐξετελέσθησαν τῶντι καὶ τὸ Ἀβινιῶν ἀπεδόθη τῷ πάπῳ.

Αἱ ἀτέλειαι αἱ ὄφειλε ν' ἀπὸ λαμβάνῃ ἡ συνοικία, ἐν ἣ ἦν τὸ μέγαρον τοῦ πρέσβεως, ἐδίδον χώραν εἰς μεγαλητέρας καταχρήσεις ἢ τὸ κυρίως λεγόμενον δικαίωμα ἀσύλου· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ἀτέλειαι αὐταὶ ὑφίσταντο μόνον ἐν Βενετία, Μαδρίτῃ, Ῥώμῃ καὶ Φραγκοφόρτῃ, τ' ἀποτελέσματα των περιωρίζοντο εἰς τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος πόλεις. Αἱ ἀτέλειαι παρεῖχον ἐκάστῳ πρεσβευτῇ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀποκλείειν τοὺς ἀξιοματικούς τῆς δικαιοσύνης ἀπὸ περιμέτρων τινῶν, ἔχουσαν ὄρισμένα ὄρια, περὶ τὸ μέγαρόν του· τὸ δικαίωμα δὲ τοῦτο διετηρεῖτο τόσον αὐστηρῶς, ὥστε πολλάκις εἶδον ἐν Μαδρίτῃ πρεσβευτὰς συντελοῦντας εἰς τὸν ἀπαγορισμὸν δικαστικῶν ὑπαλλήλων, διότι ὑπερέβησαν τὰ διαγεγραμμένα ὄρια. Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1680, ἐπειδὴ ἀξιοματικὸς τῆς Μαδρίτης μὲ τὴν ἐθοφρουρὰν διέβη τὰς ἐξαρτήσεις τῆς γαλλικῆς πρεσβείας, ὁ πρεσβευτὴς παρεπονήθη ὅπου δεῖ καὶ ὁ ἀξιοματικὸς ὄφειλε νὰ ζητήσῃ συγγνώμην, ἀλλ' ἐπειδὴ μετὰ 10 ἡμέρας εἰς τὸ αὐτὸ ὑπέκυψε σφάλμα, ὁ πρεσβευτὴς ἐζήτησεν ἐντόνως ἰκανοποίησιν. Τῷ ἀπήντησαν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας πρὸ 9 ἔτων ἀνήγγειλεν ὅτι πρυτίθεται νὰ καταργήσῃ τὰς προνομίας τῶν συνοικίων καὶ διέκηρυξαν ὅτι ὁ πρεσβευτὴς ἐκάστης δυνάμει θέλει τυγχάνει τῶν αὐτῶν περιποιήσεων παρ' αὐτῷ, οἷων τυγχάνει καὶ ὁ πρέ-

σβυς του ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος, ὅτι δὲ, κατ' ἀκολουθίαν, ἐπειδὴ ὁ ἐν Βερσαλλίαις Ἰσπανὸς ἀπεσταλμένος δὲν ἀπέλαμβανε τὸ αὐτὸ προνόμιον, ὁ βασιλεὺς ἀπεφάσισε νὰ μὴ τὸ παραχωρήσῃ εἰς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας. Ὁ Βιλλιάρ (ὁ Γάλλος δηλ. πρεσβευτῆς) ἀνταπαντῶν εἶπεν ὅτι ὁ βασιλεὺς καὶ κύριός του προθύμως θὰ δεχθῆ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμοιβαιότητος ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ περιποιῆσθαι τοὺς πρεσβευτὰς τῶν δύο ἐθνῶν, καὶ ἀνέφερε τὰ προνόμια ἅπερ ἀπέλαμβανεν ὁ πρεσβευτῆς τῆς Α. Καθολικῆς Μεγαλειότητος (τῆς Ἰσπανίας) παρὰ τῷ Χριστιανικωτάτῳ βασιλεῖ (τῆς Γαλλίας), ἤτοι: νὰ εἰσέρχεται παρὰ τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ βασιλείᾳ δίχως νὰ ζητήσῃ προηγουμένως συνέντευξιν, ν' ἀκολουθῆ εἰς τὸ κυνήγιον αὐτόκλητος τὴν Α. Μεγαλειότητα, νὰ περιφέρηται ἐν Παρισίοις ἐφ' ἀμάξης συρομένης ὑπὸ βξ ἵππων, κτλ., προνόμια ἅτινα δὲν χαίρει ὁ παρὰ τῇ αὐτῇ τοῦ Ἑσκουριάλ πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας. Διὰ ταῦτα ἐπέμενεν ἐν τῇ ἀποφάσει του τοῦ νὰ διατηρήσῃ τὰς ἀτελείας τῆς συνοικίας. Ἡ αὐτὴ τῆς Γαλλίας ὤργισθη διὰ τὴν ἄρνησιν τῆς Ἰσπανίας καὶ διέταξε τὸν Βιλλιάρ νὰ ζητήσῃ δημοσίαν ἱκανοποίησιν. Καὶ πάλιν ἠρνήθη τῆς Ἰσπανίας ἡ αὐτὴ, ἣτις διεκήρυξε, πρὸς τούτους, ὅτι καὶ τῶν λοιπῶν πρεσβευτῶν τὰ προνόμια θὰ περιορισθῶσιν· ἀλλὰ, τῶν πραγμάτων ὁσημέραι λαμβανόντων σοβαρωτέραν τροπὴν, ἡ Ἰσπανία ἐνέδωκεν.

Ἐν Ῥώμῃ μέγιστον, ὑπερβολικὸν μᾶλλον ἦν τὸ δικαίωμα τῶν ἀτελειῶν καὶ ἄξιον μέρος τῆς πόλεως πλησίον τοῦ μεγάρου τοῦ πρεσβευτοῦ ἦν ἀπηλλαγμένον πάσης δικαστικῆς δικαιοδοσίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐχρησίμευεν ὡς καταφύγιον εἰς τοὺς κλέπτας καὶ τοὺς φονεῖς. Τὸ πρόνομιον τοῦτο διήρκεσεν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη· ἐπὶ δὲ τῆς παπασύντης Ἰννοκεντίου Θ'. ἐθεωρήθη ἀπᾶδον πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς παπικῆς κυβερνήσεως καὶ πρὸς τὸ σέβας τὸ θεμιτόν εἰς τὴν δικαιοσύνην. Ὁ πάπας οὗτος ἀπεφάσισεν ὅθεν νὰ καταργήσῃ

αὐτὸ καὶ δικαίως παρετήρησεν ὅτι αἱ ἀτέλειαι αὗται παραχωρήθησαν καθ' ὃν χρόνον ἡ πρωτεύουσα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἐσπαράσσετο ὑπὸ τῶν κομμῶτων, οἱ δὲ παρὰ τούτοις πρεσβευταὶ ὄφειλον νὰ προσέρχωνται μετ' ἐνόπλων συνοδιῶν. Ἐνήργουν τότε ὡς ἐπὶ πολέμου καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ προστατευόμενας οἰκίας ἐσημείουν πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ ἀνάμιξις πάσης ἄλλης ἐξουσίας. Οἱ γρόνοι ὅμως ἐκεῖνοι, ἔλεγεν ὁ πάπας, παρήλθον καὶ ἤδη ὑπῆρχε νόμιμος καὶ ἀνεγνωρισμένος ἡγεμόν· ὅθεν ἡ ἀτέλεια τοῦ λοιποῦ ἔδει νὰ περιορισθῆ μόνον εἰς τὸ μέγαρον τοῦ πρεσβευτοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὰς παρακειμένας οἰκίας. Ἰννοκέντιος ὁ Θ'. διεκήρυξε πρὸς τούτους ὅτι δὲν θέλει δεχθῆ εἰς τὴν αὐτὴν του τοὺς πρεσβευτὰς ὅσοι δὲν παραιτηθῶσι τοῦ προνομίου τοῦ ἐκτείνειν τὴν δικαιοδοσίαν τῶν εἰς τὰς πέριξ οἰκίας, καὶ ὅτι συναινέει μόνον ἵνα οἱ ὑπάρχοντες πρεσβευταὶ διατηρήσωσι τὸ πρόνομιον μέχρι οὗ λήξῃ ἡ ἀποστολή των· καὶ οἱ μὲν ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας, Ἰσπανίας καὶ Πολωνίας προθύμως ἐδέχθησαν, ἀλλ' ὁ τῆς Γαλλίας (Λουδοβίκος ΙΔ') δὲν ἐδέχθη, καὶ ἀγερῶχος ἀπήντησεν ὅτι οὗτος συνειθίζει νὰ δίδῃ ἄλλοις τὰ παραδείγματα καὶ ὄχι νὰ μιμῆται. Ἀποθανόντος δὲ τῷ 1687 τοῦ ἐν Ῥώμῃ πρεσβευτοῦ, ὁ Λουδοβίκος ΙΔ'. ἔστειλεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Λαβάρδεν.

Οὗτος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην ὡς εἰς κατακτηθεῖσαν πόλιν, συνοδευόμενος ἀπὸ πλῆθος εὐγενῶν καὶ ἀπὸ τετρακοσίους στρατιώτας ὀπλισμένους ὡς εἰς πόλεμον, ἔθηκε φύλακας περὶ τὴν πρεσβείαν καὶ συναγαγὼν μετ' οὐ πολλὸν 1200 ἄνδρας ἤρξατο προστατεύων τὸ μέρος εἰς ὃ ἤξίου ὅτι ἐκτείνεται ἡ δικαιοδοσία του, μηδενὶ Ῥωμαίῳ ὑπαλλήλῳ ἐπιτρέπων νὰ προσέρχεται.

Αἱ προπαρασκευαὶ καὶ ἀπειλαὶ αὗται οὐδόπως ἐφόβισαν τὸν πάπαν ἀρνηθέντα μάλιστα νὰ δεχθῆ τὸν πρεσβευτὴν, ὅστις οὕτω δὲν ἀνεγνωρίζετο, καὶ δὴ καὶ ἀφώρισεν αὐτόν. Ὁ Λαβάρδεν διεμαρτυρήθη κατὰ

τοῦ ἀφορισμοῦ καὶ ἐκήρυξεν αὐτὸν ἀνίσχυρον, ἡ δὲ γαλλικὴ κυβέρνησις τόσον ἐρεθίσθη, ὥστε διέταξε τὸν στρατὸν νὰ καταλάβῃ τὸ Ἀβινιὼν. Ὁ Λουδοβίκος ΙΔ'. προσεπάθησεν ὅλαις δυνάμεισι νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ δῆθεν δικαίωμάτα του, ἀλλ' ὁ πάπας ἦν ἐκ τῶν χαρακτῆρων ἐκείνων οἵτινες οὐδέποτε ἐνδίδουσι. Τέλος ἡ Γαλλία ἐπὶ τῆς παπασύντης Ἰννοκεντίου τοῦ ΙΒ'. (1663) παρητήθη τῶν προνομίων της.

Ὁ Λουδοβίκος ΙΔ'. ἐνέδωκεν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἵσως διότι εἶχεν ἀντίπαλον ἰσχυρόν· κατ' ἄλλας ὅμως περιστάσεις ἐφάνη ἄσπλαχνος· ἀπόδειξις δὲ τούτου ἡ ἔρις του πρὸς τὴν δημοκρατίαν τῆς Γενούης. Κατ' ἀρχὰς ἡ ἔρις δὲν ἦτο διπλωματικὴ, ἀλλὰ βαθμηδὸν ἀπεδείχθη τριαύτη. Ἰδοὺ δὲ πόθεν ἐπήγαγεν.

Οἱ Γενουήνσιοι εἶχον λάβει παραγγελίαν νὰ ναυπηγήσωσι διὰ τὸ ἰσπανικὸν ναυτικὸν τέσσαρα πλοῖα· ἐπειδὴ δὲ ἡ Γαλλία διέτελει τότε εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ἰσπανίαν, ὁ Λουδοβίκος ΙΔ'. εἰδοποίησε τὴν γενουησίαν κυβέρνησιν ὅτι θὰ θεωρήσῃ ὡς ἐχθροπραξίαν τὴν εἰς τοὺς Ἰσπανοὺς παράδοσιν τῶν πλοίων τούτων καὶ θὰ συλλάβῃ αὐτὰ ἄμ' ἀποπλευσῶσι τοῦ λιμένος. Οἱ Γενουήνσιοι ἠγανάκτησαν καὶ ἐν τῇ παραφορᾷ των ἐποπηλάκισαν τὸν Γάλλον πρεσβευτὴν, προσέβαλαν καὶ κακομετεχειρίσθησαν τοὺς ἀνθρώπους του καὶ ἀπέπεμψαν τῆς πόλεως τὸν ἰατρόν του, ὡς καὶ τὸν πνευματικὸν τῆς συζύγου του· συγχρόνως δὲ τὰ 4 διὰ τοὺς Ἰσπανοὺς πλοῖα ἀπέπλευσαν τοῦ λιμένος. Ἡ Γαλλία διέταξε τότε τὸν στόλον της νὰ κανονοβολήσῃ τὴν Γένουαν καὶ τὸ ἥμισυ τῆς πόλεως ἐπυρπολήθη. Οἱ Γενουήνσιοι, ἵνα ἐπιτύχωσιν εἰρήνην, ὑπεβλήθησαν εἰς ἐξευτελιστικούς ὄρους, ἐδέχθη δὲ νὰ μεταβῆ αὐτὸς ὁ δόγης Λάσκαρις μετὰ τεσσάρων γερουσιαστῶν εἰς Βερσαλλίας ἵνα ζητήσῃ συγγνώμην ἐξ ὀνόματος τῆς δημοκρατίας. Ἡ ἱστορία διέτηρξε τὸ κείμενον τοῦ λόγου ὃν ὁ δόγης ἀπήγγειλε πρὸς τοῦ ὁρόνου Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. εἶναι δ' οὗτος μνημεῖον

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Ε').

ταπεινώσεως, ἕμοιον τοῦ ὁποῦ ἄλλο δὲν ἀπαντᾶται εἰς τ' ἀρχεῖα τῶν διπλωματικῶν σχέσεων. Κατὰ τὴν περίστασιν δὲ ταύτην ὁ δόγης ἐξέφερον ἀπάντησιν καταστάσαν περίφημον. Ἐρωτηθεὶς ὑπὸ αὐλικῶν τοῦ μεγάλου βασιλέως τί τῶν ἐν Βερσαλλίαις ἐξέπληξεν αὐτὸν περισσότερο.—Τὸ ὅτι εἶδον ἐμαυτὸν ἐκεῖ, εἶπεν.

Ἐπὶ πολὺ εἶχε συζητηθῆ ἂν ὁ πρεσβευτῆς δύναται νὰ ἐκβιασθῆ εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ χρέους του. Ὁ Γρότιος καὶ ἄλλοι ἀπήντησαν καταφατικῶς· οὐχ ἦττον ὅμως ἐπὶ πολὺ διημισηθη τὸ πρᾶγμα καὶ οὐκ ὀλίγα συνέβησαν παρατράγωδα.

Ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου πρεσβευτῆς τῆς Ῥωσσίας ἐν Λονδίνῳ διέτελει ὁ Ματθαῖος τούτου δ' ἡ κυβέρνησις ἀνεκάλεσε τῷ 1708. Εἶχε παρουσιάσει τὰ ἀνακλητήριά του τῇ βασιλείᾳ Ἄννη καὶ ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσῃ· ἀλλ' ἐν τῇ ὁδῷ συνελήφθη δυνάμει ἐντάλατος καὶ ἐφυλακίσθη διὰ χρέος 300 λιρῶν στερλινῶν, ὀφειλομένων εἰς ἔμπορον. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλ' ἤρπασαν τὸν πῖλον καὶ τὴν ράβδον του, ὡς καὶ τὴν σπάθην, ἣν εἶχε σύρει ἵνα ὑπερασπίσῃ ἑαυτόν. Τοιοῦτο πάθημα καὶ εἰς ἰδιώτην θὰ ἦτο δυσάρεστον, πολλῶ μᾶλλον εἰς εὐρέθιστον πρεσβευτὴν· διὸ ἄμα ἡ βασιλισσα ἔμαθε τὰ διατρέξαντα, ἔστειλε τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν ἵνα ἐκφράσῃ εἰς τὸν εὐθὺς ἀποφυλακισθέντα Ματθαῖον τὴν λύπην της καὶ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ὅλοι οἱ ἔνοχοι τιμωρηθήσονται αὐστηρῶς. Τοῦτο δὲν ἤρκεσεν εἰς τὸν εὐγενῆ Ῥώσον, ὅστις ἔσπευσε νὰ διαμαρτυρηθῆ ἐντόνως. Ὁ ὑπουργὸς ἀπήντησεν ὅτι τὸ ἰδιαιτέρον συμβούλιον εἶχε συνέλθει ἐπιτηδες ἵνα ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι δεκαεπτὰ ἄτομα συνελήφθησαν, ὅτι ἡ δικαστικὴ ἀρχὴ διετάχθη νὰ καταδιώξῃ αὐστηρῶς τοὺς ἐνόχους καὶ ὅτι πᾶσα ἱκανοποίησις θὰ δοθῇ αὐτῷ. Ὁ προσβληθεὶς πάλιν δὲν νύχαριστήθη εἰς τὰς διαβεβαίωσεις ταύτας καὶ ἀνεχώρησε δι' Ὀλλανδίαν (ἡ ἱστορία δὲν ἀναφέρει ἂν ἐπλήρως τὰ χρέη του ἢ ὄχι), μὴ δεχθεὶς τὸ τοῦ ἀ-

ποχαιρετισμού δῶρον, ὅπερ συνείθιζον τότε νὰ δίδωσι τοῖς πρεσβευταῖς, καὶ ἀρνηθεῖς νὰ ἐπιβῆ τοῦ πλοίου ὅπερ ἡ κυβέρνησις ἐθῆκεν εἰς τὴν διάθεσίν του ἵνα διαπλευσῆ τὴν Μάγχην. Τὸ μετ' οὐ πολὺ συνελθὼν Κοινοβούλιον ἐξέφρασε διὰ σημαντικῆς πλειοψηφίας τὴν γνώμην του ἐπὶ τῇ γενομένῃ τῷ πρεσβευτῇ προσβολῇ, θεσπίσαν νὰ μὴ δοθῆ ἀμνηστία τοῖς δικαστικοῖς ὑπαλλήλοις, οἵτινες εἶχον ἐνεργήσει τὴν σύλληψιν, καὶ ἠθέλησε διὰ νομοσχεδίου νὰ κανονίσῃ τὰ τῶν προνομίων καὶ ἀτελειῶν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος. Ἐν τούτοις ἀπέβη ἀδύνατον νὰ ἐπιβάλωσι τιμωρίαν εἰς τοὺς 17 ἐνόχους, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ δικαστὴς τοῦ Μίδδλεσεξ. Οἱ ἔνοχοι ἀπεφάνθησαν ὅτι ἦσαν ἔνοχοι, ἀλλ' ὁ νόμος οὐδ' ἄλλως προέβλεπε τὸ πρᾶγμα, καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδεμίαν ἐδυνήθησαν νὰ ἐκδώσωσιν ἀπόφασιν. Ἡ βασίλισσα Ἄννα, καιρίως λυπηθεῖσα διὰ τὴν ἐκβασίν τῆς δίκης, ἔστειλεν εἰδικὸν ἀπεσταλμένον εἰς τὸν τζάρρον ἵνα ἐξηγήσῃ τὸ πρᾶγμα καὶ ἐκφράσῃ τὴν λύπην τῆς ὅτι ἔνεκεν τῆς ἐλλείψεως νόμων δὲν ἐδύνατο, κατὰ τ' ἀγγλικὰ ἔθιμα, νὰ πράξῃ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὡς ἐπεθύμει· πρὸς τούτοις ἔστειλεν εἰς Πετρούπολιν ἀντίγραφον τῆς πράξεως τοῦ Κοινοβουλίου ὡς διαβεβαίωσιν τοῦ ὅτι αἱ κατὰ τῶν πρεσβευτῶν προσβολαὶ τοῦ λοιποῦ θὰ τιμωρῶνται αὐστηρῶς. Συγχρόνως ὁ ἐν Πετρούπολει πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας λόρδος Οὐίττουορθ ἐξήτησεν ὑπὸ τοῦ τζάρρου συγγνώμην ἐν ὀνόματι τῆς βασίλισσας ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς αὐτῆς καὶ ἔλου τοῦ διπλωματικοῦ σώματος. Παρατηρητέον ὅτι ὅλα τὰ ληφθέντα μέτρα πρὸς λύσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἀνάγονται εἰς τὴν γενομένην προσβολὴν εἰς τὸν πρεσβευτὴν καὶ ὄχι εἰς τὰ καθήκοντά του, ὥστε αἱ κυβερνήσεις ἠσυχολοῦντο μᾶλλον ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν προνομίων ἢ τῆς δικαιοσύνης.

Μετὰ ἐξήκοντα ἔτη ἀνεφύη περίπτωσις σχεδὸν ὁμοία, καθ' ἣν ὅμως τῶν προνομίων ὑπερίσχυσε ἡ δικαιοσύνη. Ὁ βαρῶνος Βρίχ, πρεσβευτὴς (ἰδίως ὑπουργὸς πρὸς-

δρος) τοῦ τοπάρχου τῆς Ἀσίας Κασσέλης ἐφημίζετο ὡς κακοπληρωτὴς, οἱ δὲ δανεισταὶ του ἐφρόνουν ὅτι ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Γαλλίας δίχως νὰ πληρώσῃ αὐτοῦς· διὸ ὀλίγας πρὸ τῆς ἀπελεύσεώς του ἡμέρας διεβίβασαν ἀναφορὰν πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν, παρακαλοῦντες νὰ μὴ δώσῃ τῷ Ἀσσίῳ διπλωμάτῃ τὰ διαβατήριά του, πρὶν οὗτος πληρώσῃ τὰ χρεῖα του. Ὁ Γερμανὸς ὠργίσθη, ἀνεφέρθη εἰς τοὺς συναδέλφους του καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν των, ἰσχυρίζομενος ὅτι ἐνδιέφερε καὶ αὐτοὺς ἡ ὑπόθεσις. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀπήντησε διὰ διακοινώσεως, ἣν δύναται τις νὰ θεωρήσῃ ὡς ἀπόφασιν αὐθεντικὴν εἰς πᾶν ἀναγόμενον εἰς τὰς διπλωματικὰς ἀτελείας καὶ προνομίας· πρὸ παντῶν ἔλεγεν ἐν τῇ διακοινώσει ὅτι οἱ πρεσβευταὶ δὲν δύνανται ν' ἀπολαμβάνωσι προνόμια ἀνώτερα τῶν ἡγεμόνων οὐδ' ἀντιπροσωπεύουσιν· ὅτι ἐπειδὴ ὑπόκειται εἰς κατάσχασιν ἡ περιουσία ἣν οἱ ἡγεμόνες κέκτηνται ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ἵνα δι' αὐτῆς πληρωθῶσι τὰ χρεῖα ἃ συνωμολόγησαν εἰς τὰς χώρας ἐν αἷς εὐρῆται ἡ περιουσία (ἢ τὰ κτήματα), οἱ πρεσβευταὶ κατ' ἀκολουθίαν ὑποχρεοῦνται νὰ πληρώσωσι τὰ χρεῖα ἃπερ συνωμολόγησαν ἐν τῷ τόπῳ τῆς διαμονῆς των. Ἡ διακοινώσις ἔφερε πολλὰ παραδείγματα πρὸς ἀπόδειξιν, μάλιστα τὸ ἐν ἔτει 1764 ἐν Λονδίνῳ συμβάν, ὅπου ἰδιοκτησία ἀνήκουσα εἰς τὸν Ῥώσσον πρεσβευτὴν Τσερνισέφ κατεσχέθη ἕως οὗ ὁ πρίγκηψ Λιχτενστάιν ἔδωκεν ἐγγύησιν. Κατὰ τὴν διακοινώσιν, ἐν Ῥωσσίᾳ ἐπεκράτει συνήθεια ὁ πρεσβευτὴς νὰ ἀγγέλλῃ εἰς τὸ δημόσιον διὰ τριῶν εἰδοποιήσεων ὅτι ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ, καὶ ὅτι ἐν Πετρούπολει κατεσχέθησαν τὰ πράγματα τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ Μπωσέ, ἕως οὗ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἐπλήρωσε τὰ χρεῖα του, ὅτι ὁ Σουηδὸς πρεσβευτὴς βαρῶνος δὲ Πρὸσε ἐφυλακίσθη ἐν Βερολίνῳ διότι ἠρνήθη νὰ πληρώσῃ ἐπιπλοιοῦντινα, ὅτι ἐν Τουρίνῳ κατεσχέθη ἡ ἄμαξα τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἰσπανίας, κτλ. Ὁ Βρὲχ δὲν ἔλαβε

τῶντι τὰ διαβατήριά του, εἰμὴ ὅτε ὁ ἡγεμόνων του ἀπέτισε τὰ χρεῖα του.

Ἐν ἐποχῇ μεταγενεστέρᾳ (τῷ 1839) ὅμοιον ζήτημα ἀνεφύη ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Πρωσσίας καὶ ἐλύθη καθ' ὅμοιον τρόπον. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν Wheaton, μέλλων νὰ μετακινήσῃ, διέταξε νὰ μεταφέρωσι τὰ ἐπιπλά του τοῦτο μαθὼν ὁ πρόην οἰκοδεσπότης ἐκράτησε μέρος τῶν ἐπιπλῶν ἵνα ἀποζημιωθῇ διὰ βλάβην ἣν ὑπέστη ἡ οἰκία του. Ὁ Κ. Wheaton παρεπονέθη εὐθὺς εἰς τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργόν, ὅστις ὅμως ἐδικαίωσε τὸν ἰδιοκτήτην. Ἡ ὑπόθεσις συνειδήσθη μὲν, ἀλλ' ἐγένοντο παρατεταμένα συζητήσεσι περὶ τῆς ἀρχῆς, διαρκέσασαι μέχρι τοῦ 1844. Τὰ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην διαμεριζθέντα μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων ὑπομνήματα εἰσὶ περιεργότατα. Τὸ ἀρχαῖον προνόμιον ὑπερήσπιζεν ἡ ἀμερικανικὴ δημοκρατία, ἐνῶ ἡ τιμαριωτικὴ καὶ ἀριστοκρατικὴ Πρωσσία ἀνεδείχθη ὑπέρμαχος τῶν νεωτέρων ἰδεῶν. Ἐπὶ πέντε ἔτη συνεζητήθη τὸ πρᾶγμα καὶ ἐπὶ τέλους δὲν συνεφώνησαν αἱ δύο κυβερνήσεις.

Καὶ ἄλλοι τύποι προνομίων προεκάλεσαν παρὰ τοῖς πρὸ ἡμῶν πολλὰς καὶ λυσώδεις διαμάχας, ἥτοι τὸ δικαίωμα δικαιοδοσίας ἐπὶ τῶν ὑπηρετῶν (οἰαδήποτε καὶ ἂν ἦτον ἡ ἐθνικότης των), τὸ δικαίωμα τῆς διαβάσεως διὰ τινῶν ὁδῶν καὶ πυλῶν, τὸ δικαίωμα τῆς ἀτελοῦς εἰσαγωγῆς πραγμάτων ἀπηγορευμένων. Ἄπαντα τὰ ζητήματα ταῦτα ἐπέφεραν μεταξὺ τῶν κυβερνήσεων καὶ τῶν πρεσβευτῶν ἀτελευτήτους ἐριδας, ἐκάστου ἀξιούντος νὰ λαμβάνῃ πολλὰ καὶ νὰ παραχωρῇ ὀλίγα.

Τὰ παραδείγματα, ἅτινα ἀνεφέραμεν, ἀποδεικνύουσιν ἀρκούντως τὴν φύσιν τῶν προνομίων, ἅτινα ἀπελάμβανον ἄλλοτε οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀντιπρόσωποι τῶν ἡγεμόνων καὶ τὰ μέσα ὧν χρῆσιν ἐποιοῦντο πρὸς διατήρησιν ἐκείνων. Ἰδόμεν δὲ πῶς ἔχουσιν ἤδη τὰ πράγματα.

Ὁ Φίλλιμορ, ὅστις, ἐκτὸς τοῦ Κάλβου,

εἶναι ὁ μεταγενέστερος καὶ ὁ κάλλιον παντὸς ἄλλου διαπραγματευθεὶς τὰ ζητήματα ταῦτα συγγραφεὺς, διακρίβει τὰ διπλωματικὰ προνόμια εἰς δύο κατηγορίας· 1ον εἰς τὰ τοῦ ἀκριβοδικαίου, ἅτινα βασίζονται ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ νόμου καὶ εἰσὶν ὡς ἐκ τοῦτου ἀμετάθετα· 2ον εἰς τὰ γενικῶς καθιερωθέντα ὑπὸ τῆς συνήθειας, καὶ τοῖς μὴ ἔχοντα χαρακτῆρα ἀμετάθετον. Τὰ πρῶτα συγκεφαλαιοῦνται εἰς τὸ τοῦ ἀπαραβίαστου δικαίωμα, τὰ δευτέρω δρίζονται διὰ τοῦ ὅρου ἐτεροδικία (exterritorialité).

Τὸ ἀπαραβίαστον εἶναι τὸ ἀκριβοδικαῖον ὑπὲρ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἡγεμόνου, οἷοι δῆποτε καὶ ἂν ἦναι οἱ τίτλοι των, οὐ· χαρακτηριστικῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα πρεσβευτῶν, ἐπιτετραμμένων ἢ ὑπουργῶν. Τὸ προνόμιον τοῦτο ἀποδίδεται εἰς ὅλους τοὺς ἀποτελοῦντας μέρος τῆς πρεσβείας. Δὲν δύναται νὰ καταδιώξωσιν αὐτοὺς ἐπὶ ἐγκλήματι ἢ νὰ φυλακίσωσιν ἐπὶ πολιτικῆς διαφορᾶς. Τὰ ἴδια πράγματα καὶ ἡ ἀλληλογραφία των εἰσὶν ἀπαραβίαστα.

Ὁ Φίλλιμορ ὑποστηρίζει ὅτι εἰς πρεσβευτῆς δὲν δύναται νὰ συλληφθῇ δι' οὐδὲν ἐγκλημα κατὰ τῆς ζωῆς ἢ περιουσίας, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ φόνου, καὶ ὅτι, καὶ εἰς περίπτωσιν συνωμοσίας κατὰ τῆς κυβερνήσεως, παρ' ἣν διατελεῖ διαπεπιστευμένος, ἡ κυβέρνησις αὐτὴ δὲν δικαιούται νὰ τὸν καταδιώξῃ, εἰμὴ ν' ἀποπέμψῃ μέχρι τῶν μεθόρων (1) καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν τιμωρίαν του ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ τόπου του. Τῆς γνώμης ὅμως ταύτης δὲν εἶναι πολλοὶ συγγραφεῖς, ἀρχαῖοι καὶ μεταγενέστεροι, οἵτινες διαβεβαίωσιν ὅτι κυβερνήσεις τις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ δικάσῃ πρεσβευτὴν διὰ φόνον ἢ συνωμοσίαν. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιφατικῶν γνώμων δύσκολον ν' ἀποφανθῇ τις ὁποῖα εἶναι ἡ ὁρθή, διότι ἐν

(1) Τοιοῦτο συνέβη τῷ 1718 ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἰσπανίας Σελλαμάρε (Cellamare), ἀποδείχθεις ὅτι συνώμοσε μετὰ τῆς δουκίσσης Μαῖν κατὰ τοῦ ἀντιβασιλέως, συνελήφθη καὶ ἀπῆλθε εἰς τὰ μεθόρια τῆς Ἰσπανίας.

τοιαύτη περιπτώσει ἡ κυβέρνησις ἐνεργεῖ κατὰ τὰς ἰδίαις ἰδέαις, ὅπερ δὲν ἀποτελεῖ προηγουμένον, οὔτε ὑποχρέωσι διὰ τοὺς ἄλλους. Θεωρητικῶς τὸ ἀπαραβίαστον τῶν διπλωματικῶν εἶναι ἀπεριόριστον, ἀλλ' ἀγνοοῦμεν ἂν καὶ πρακτικῶς εἶναι ἀπεριόριστον. Ἡ ἀβεβαιότης αὕτη ἀποδίδεται εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον, ἐφ' οὗ βασιζονται αἱ διπλωματικαὶ ἀτέλειαι ἢ ἀσυνδίκατοι. Οὐδὲν κατὰ βῆθος κενώτερον καὶ ἐλαστικώτερον τοῦ διεθνοῦς δικαίου, διότι ἐπ' οὐδεμιᾶς ποινικῆς θεσμοθεσίας στηρίζεται.

Ὡς πρὸς τὴν δευτέραν τῶν προνομίων κατηγορίαν, τὴν ὑπὸ τοῦ Φίλλιμορ ὀρίζομένην ὑπὸ τὸ ὄνομα ἑτεροδικία, ἰδοὺ πῶς ἀπραινέται ὁ Κ. Μπλόκ ἐν τῷ *Λεξικῶν τῆς πολιτικῆς*. Ἡ ἑτεροδικία εἶναι τὸ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ξένων δυνάμεων κατεχόμενον δικαίωμα τοῦ νὰ ζῶσιν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐν ἣ ἡ πρεσβεύουσι, ὑπὸ τοὺς νόμους τῆς ἰδίας αὐτῶν χώρας. Διὸ δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ τόπου ἐν ᾧ εἰσίν. Ὁ ἡγεμὼν, ὁ εὐρισκόμενος ἔξω τῆς χώρας του, φέρει μεθ' ἑαυτοῦ τὴν χώραν ταύτην, δυνάμει ἐπινοήσεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Τὸ προνόμιον τοῦτο δὲν ἐπεκτείνεται μὲν εἰς τοὺς πρίγκιπας καὶ τὰς πρίγκιπέσσας τῶν βασιλευόντων οἰκῶν, ἀλλὰ παραχωρεῖται εἰς τοὺς πρεσβευτὰς καὶ λοιποὺς διπλωματικοὺς πράκτορας, διότι ἀντιπροσωπεύουσι τὸ ἄτομον τοῦ ἡγεμόνος τῶν καὶ ὑποτίθενται, ἐνώσω διαρκεῖ ἡ ἀποστολὴ των, ὅτι δὲν κατέλιπον τὸ κράτος, ὅπερ ἔστειλεν αὐτούς. Ἡ ἐπινόησις αὕτη ἐκτείνεται εἰς τὰς οἰκογενεῖαι των, εἰς τοὺς τῆς ἀκολουθίας των καὶ εἰς τοὺς ἀτομικῶς αὐταῖς ἀνήκοντας. Οἱ πλείστοι τῶν νομομαθῶν τῆς ἡπείρου παραδέχονται τὴν ἐπινόησιν ταύτην ὡς πραγματικὴν πηγὴν τοῦ ἀπαραβίαστου καὶ ὅλων τῶν ἄλλων προνομίων.

Καὶ ἄλλα τινὰ προνόμια, ἥττον σημαντικὰ, ἀναφέρει ὁ Φίλλιμορ ὡς ἀποτελοῦντα μέρος τῆς ἑτεροδικίας. Τὰ προνόμια ταῦτα ἀπαλλάττουσι τὸν διπλωματικὸν πράκτορα πάσης ἀστικῆς εὐθύνης. Οὗτος, ἢ οἰκογένειά του, οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀ-

κόλουθοί του δὲν δύνανται νὰ καταδιώχθωσι πολιτικῶς, τῆς ἀτελείας δὲ ταύτης μετέχουσιν ὅπως οὖν καὶ οἱ ὑπηρεταί του. Ἡ οἰκία καὶ αἱ ἀμαξίαι του εἰσὶν ἀπαραβίαστοι, τὸ οἶκμά του δὲν δύναται νὰ κατασχεθῆ, ἐξαιρεῖται παντὸς φόρου, ἐθνικοῦ ἢ δημοτικοῦ, καὶ ἐν τισὶ χώραις εἶναι ἀπληλαγμένος τελωνιακοῦ ἢ ἄλλου δασμοῦ δι' ὅσα εἰσάγει πράγματα. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ ἐξαιρέσεις, διότι τὰ προνόμια δὲν ἐκτείνονται ἐπὶ τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας, οὔτε ἐπὶ πραγματικῶν ἢ ἀντικειμένων, ἅτινα ὁ πρεσβευτὴς κατέχει ὡς ἔμπορος· προσέτι δὲ ὁ διπλωματικὸς πράκτωρ ἀποβάλλει τὸ προνόμιόν του ἅμα παρουσιασθῆ εἰς τὸ δικαστήριον ὡς ἐνάγων ἢ ἐναγόμενος, διότι παραδέχεται οὕτω τὴν τοπικὴν δικαιοδοσίαν, ὑπόκειται εἰς ἀξιώσεις ἀνταγωνιστικὰς καὶ ὑποβάλλεται εἰς τὰ τῆς δίκης ἔξοδα, ἂν χάσῃ.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ γενικὸς νόμος. Εἰς τινὰς δὲ χώρας τὰ προνόμια ταῦτα διέπυσι τοπικαὶ διατάξεις. Ἐν Ῥωσίᾳ, λ. χ., ὁ πρεσβευτὴς δύναται νὰ εἰσαγάγῃ ἀτελῶς πράγματα πρὸς ἰδίαν ἢ τῆς πρεσβείας χρῆσιν μόνον κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος. Ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Τουρκίᾳ, Ἑλλάδι καὶ ἄλλαχοῦ τὸ δικαίωμα τοῦτο εἶναι ἀπεριόριστον καὶ ὑπόκειται εἰς τὴν ἀπλὴν διατάξιν τοῦ νὰ ζητηθῆ ἢ ἄδεια τῆς κυβερνήσεως.

A. F. I.

ΚΛΙΜΑ ΚΑΙ ΒΛΑΣΤΗΣΙΣ ΕΝ ΓΡΟΕΛΛΑΝΔΙΑ.

Ἀπὸ πολλοῦ οἱ γεωγράφοι ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν των εἰς τὸν βόρειον Πόλον μᾶλλον ἢ εἰς ἄλλα μῆπω ἐξερωνθέντα μέρη τῆς ὑδρογείου σφαίρας. Μετὰ τὰς ἀνακαλύψεις τῶν Ἀμερικανῶν καὶ Αὐστριακῶν εἰς τὰ βόρεια τῆς Γροελλανδίας καὶ τῆς Νοβόγια Σόμλγια, ἢ Ἀγγλία, ἢ Σουηδία, αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι καὶ ἡ Ῥωσία

διωργάνισαν νέας ἐκδρομὰς, ἐνῶ οἱ ἐνεργήσαντες καὶ εἰς πέρας ἀγαγόντες τὰς τελευταίας γερμανικὰς συνέστησαν ἐν Βρέμη διαρκῆ ἐπιτροπὴν ἵνα ἐξερωνθῶσι καὶ αὐτὸς τὸν βόρειον Πόλον. Τὸν προσεχῆ Ἰουνίον οἱ Ἀγγλοὶ καὶ Σουηδοὶ ἐπιστήμονες θὰ ἐκπλεύσωσι τῆς πατρίδος των, οἱ δὲ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἀσχολοῦνται ἵνα πορισθῶσι τὰ ἀναγκαῖα χρήματα (ἐν καὶ ἡμισυ ἑκατομμύριον δολλάρων) καὶ οὕτω νὰ πραγματοποιήσωσι τὸν σκοπὸν των. Ἡ σουηδικὴ ἐκδρομὴ, ἣν θέλει διευθύνει ὁ καθηγητὴς Νορδενσκιέلد, ὁ ἐξερωνθῆσας τὰς νήσους Σπίτσμπεργ καὶ τὴν δυτικὴν Γροελλανδίαν, πρόκειται νὰ μεταβῆ εἰς τὰς βορείους ἐσχατίας τῆς Νοβόγια Σόμλγια, ὅπου θὰ διαιρεθῆ εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν θὰ προχωρήσῃ εἰς τὰς μὴ ἐξερωνθῆσας βορειανατολικὰς θαλάσσας, τὸ δὲ πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ἰενισέη καὶ Ὀμπη καὶ θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ ξηρᾶς, ὅπως καὶ πέρυσιν ἐπραξεν. Οἱ Ἀγγλοὶ, ἀπ' ἐναντίου, θὰ πλεύσωσιν εἰς τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς πορθμοὺς τοὺς πρὸς βορρᾶν τῆς διώρυχος τοῦ Σμῆθ, ὅπου ὁ Χάλ εὖρε τὰ ὕδατα ἐλεύθερα ἢ πλωτὰ πέραν τῶν 72 βαθμῶν πλάτους. Τὴν ἐκδρομὴν τούτων θ' ἀποτελῶσι δύο ἀτμόπλοια, τὸ *Alert* καὶ τὸ *Discovery*, ἅτινα θὰ ἔχωσι τ' ἀπαιτούμενα ἐφόδια διὰ πλοῦν τριῶν ἐτῶν· θέλουσι δὲ διοικεῖ οἱ Κύριοι Νάρ καὶ Μάρχαμ, ἀμφοτέρωι πλεύσαντες εἰς τὰς πολιτικὰς θαλάσσας. Πρὸς τούτοις θὰ λάβωσι μέρος 23 ἀξιωματικοί, ἀντιπροσωπεύοντες ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης, καὶ ὁ πλοίαρχος Ἀλλεν Γιούγκ, ὁ συνοδεύσας τὸν Μάκ Κλίντοκ εἰς τὴν κατὰ τὸ 1858 πελαγοδρομίαν ἐν ταῖς πολιτικαῖς θαλάσσαις. Ὁ πλοίαρχος Ἀλλεν ἐπιβαίνει πλοίου ἐξοπλισθέντος ἰδίαις διατάξιν, τῇ συνδρομῇ τῆς χήρας Φραγκλίνου καὶ ἐφημερίδος τῆς Νέας Ἰόρκης. Οἱ Ῥωσοὶ ἐπίσης θὰ ἐξερωνθῶσι τὰ διάφορα μέρη, πρὸς τοῦτο δὲ ἄνδρες φιλοπάτριδες καὶ βέλται κατέβαλαν ἱκανὰ χρήματα.

Ἡ ἐν Βρέμη ἐπιτροπὴ τῶν ἐπιστημόνων

τῆς Γερμανίας πρὸ μικροῦ ἐδημοσίευσεν ἔκθεσιν ἐπιστημονικὴν τῆς δευτέρας γερμανικῆς ἐκδρομῆς εἰς τὰς παγωμένας θαλάσσας. Ἡ ἐκδρομὴ αὕτη ἐποίησε σπουδαιοτάτας παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς γεωγραφίας καὶ φυσικῆς ἱστορίας τῶν μερῶν ἐκείνων, τὸ δὲ σύγγραμμα σύγκεται ἀπὸ δύο τόμους, ὧν ὁ δεύτερος πραγματεύεται περὶ βοτανικῆς, ζωολογίας, γεωλογίας, ὄρυκτολογίας, ὑδρογραφίας, ἀστρονομίας, κτλ. κτλ· τὰ διάφορα ταῦτα ὑπομνήματα συνετάχθησαν ὑπὸ ἐδικῶν ἐπιστημόνων, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ἔχουσι μεγίστην ἐπιστημονικὴν ἀξίαν. Ἐνταῦθα ἀναφέρονται μόνον τὰ περὶ βλαστήσεως ἐν Γροελλανδίᾳ, ἐραυζόμενοι τὰ οὐσιωδέστερα.

Πρὸ τῆς ἐκδρομῆς τῶν Γερμανῶν, οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης ἀγελεῖς εἶχον γνώσεις περὶ τῆς βλαστήσεως εἰς τὰ ἀνατολικά τῆς Γροελλανδίας· μόλις ἐγίνωσκον, ἐκ τῶν συλλογῶν τοῦ στρατηγοῦ Σαμπίν καὶ τοῦ Σκορέμπσκη, 61 εἶδη φυτῶν. Ὁ διδάκτωρ Πάντς καὶ ὁ Κ. Κόπελανδ ἠσυχολήθησαν μετ' ἄκρου ζήλου εἰς τὴν ἐξερωνθῆσιν τοῦ φυτικοῦ βασιλείου τοῦ μέρους ἐκείνου καὶ κατὰ τὸ 1870 ἐκόμισαν ἐντελεῖς συλλογὰς, ἄριστα διατηρηθείσας, οὐ μόνον τῶν ἀγγειῶδων λεγομένων φυτῶν, ἀλλὰ καὶ φυκῶν, βρύων καὶ μυκήτων. Τὰ ἀγγειῶδη φυτὰ ἦσαν 89 εἰδῶν, τὰ βρύα 71, οἱ λειχήνες 52, τὰ φύκη 17, οἱ μύκητες 48, ὧν τὰ 43 ἐνδόφυτα—τὸ ὅλον 242. Τὸ ποσὸν αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὸν, διὰ χώραν μάλιστα τόσον ψυχρὰν, κειμένην πλησιέστατα τοῦ πόλου καὶ κεκαλυμμένην κατὰ μέγιστον μέρος ὑπὸ πάγων.

Χάρις εἰς τὴν διαρκῆ ἢ παρατεταμένην παρουσίαν τοῦ ἡλίου ἄνω τοῦ ὀρίζοντος κατὰ τὸ θέρος, αἱ χιόνες ταχέως ἀναλύονται καὶ ἐπὶ τρεῖς καὶ ἐπέκεινα μῆνας δὲν ὑφίστανται ἐν ταῖς κοιλάσι τοῦ ἐσωτερικοῦ· μόνον εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη ὑπάρχουσι χιόνες καὶ πάγοι, ἐπὶ κλιτύων, καθ' ὅλα ἐκτεθειμένων εἰς τὸν ἀέρα, καὶ εἰς τὸ βάθος τῶν στενῶν. Ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου ἔ. ν. ἡ χιών χάνεται, διαλυομένη σχεδὸν ἅπασα ὑπὸ

σφιδρών λαιλάπων δρωμένων εκ βορρά· αντί δε να καλύψη ομοιομόρφως την γην, επισωρεύεται εν είδει κυμάτων εκτεταμένων, κατά τον σχηματισμόν της γης. Καί αυτή ή πίπτουσα εν καιρῷ γαληνιαῷ σαρνέται υπό τῶν ἀνέμων, διασκορπίζεται εν μέρει καί μιγνύεται πρὸς τὸ χῶμα καί τὴν ἄμμον, ἅπερ ὁ ἀνεμος ἐξεγείρει εκ της ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Οὕτως ἐξηγεῖται διατί ή γερμανική ἐκδρομή εἶδεν ἄπαξ, κατά τὰ τέλη Ἰουλίου ἔ. ν., μέρος ὀλόκληρον κεκαλυμμένον ἀπὸ χιόνα, ἥτις ὁμοιω μετὰ δύο ἡμέρας διελύθη. Οὐ μόνον δὲ κατά τὸ θέρος, ἀλλὰ καί κατ' αὐτὸν τὸν χειμῶνα τὰ λίαν καταφερῆ καί τ' ἀνοικτὰ μέρη εἰσὶν ὅλως ἀπηλλαγμένα χιόνων, ὥστε ὁ τάρανδος καί ὁ μοσχοφόρος βοῦς εὐρίσκουσι προχείρως τροφήν. Ὅπως εἰς τὰ μέρη ἡμῶν ή χιὼν ἀναλύεται ἐπὶ τῶν στεγῶν αἰτινες θερμαίνονται υπό τὴν ἄμεσον ἐπενέργειαν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, πρὶν γενικῶς ὑψωθῆ ή θερμοκρασία τῆς ἀτμοσφαιρας, οὕτω καί τὸ ἐδαφος τῶν πολικῶν μερῶν θερμαίνεται μετὰ τὴν ἀνάλυσιν της χιόνος. Ἡ διαφάνεια καί ή ζηρασία τοῦ ἀέρος ἐπισπεύδουσι πολὺ τὴν ἐξάλειψιν της χιόνος, ἐξ ἧς ή γῆ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου. Ἡ διαρκῆς παρουσία τοῦ ἡλίου ἄνω τοῦ ὀρίζοντος αὐξάνει διὰ τρόπον καταπληκτικῶ τὴν ποσότητα της θερμότητος ἐν τῷ πετρώδει καί βαθυχρόῳ ἐδάφει.

Κατὰ τὰς ἐκθέσεις τοῦ Κ. Πάντς καί τὰς τακτικὰς παρατηρήσεις της ἐκδρομῆς, ή θερμοκρασία τοῦ ἀέρος μένει κάτω τοῦ 0 εἰς τὴν νῆσον Σαβίνην καί εἰς τὴν παραλίαν της Γροελλανδίας μέχρι τέλους Μαΐου ἔ. ν. Ἐντούτοις εκ της ἐποχῆς ἐκείνης ή θερμοκρασία τοῦ ἀέρος σημειοῖ ἱκανοῦς βαθμοῦς εἰς βάθος δακτύλων τινῶν. Εἰς τὰ πολικὰ μέρη ή θερμοκρασία τοῦ ἀέρος ὀλίγον ἐλαττοῦται τὸ ἑσπέρας κατά τὸ θέρος. Οἱ Ἐσκιμῶοι ἀγνοοῦσι τί ἐστὶ δρόσος, ὅπως οἱ κάτοικοι τῶν τροπικῶν ἀγνοοῦσι τί ἐστὶ χιὼν. Ἄν κατὰ τὸ θέρος ὁ συνεχῶς ὑπὸ της ὀμίχλης ή τῶν νεφῶν καλυπτόμενος ἥλιος μετριάξῃ ὀλίγον τὴν θέρμανσιν της

γῆς, ἐλαττοῦται τότε καί ή ἀκτινοβολία. Τὸ ἐδαφος τήκεται εἰς βάθος ἑνὸς μέχρις ἑνὸς καί ἡμίσεως ποδῶς, ἔχει δὲ ἀρκούσαν θερμότητα ἵνα ἐρεθίσῃ τὰς ρίζας τῶν φυτῶν. Καί ὅταν τὰ ἀτμοσφαιρικὰ βέματα ἀποψύχωνται, ὁ ἀήρ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ ἐδάφους διατηρεῖ, ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν της γῆνου ἀκτινοβολίας καί της διαρκούς παρουσίας τοῦ ἡλίου ἄνω τοῦ ὀρίζοντος, θερμοκρασίαν σχετικῶς καλήν. Ἡ θέρμανσις δὲ τοῦ ἐδάφους εἶναι τόσον λόγου ἀξία, ὥστε κατὰ τὴν ἡμέραν, ἔνεκεν τῶν ἐγερομένων βευμάτων θερμοῦ ἀέρος, ή ἀτμόσφαιρα εἶναι εἰς κίνησιν καί διατελεῖ τεταραγμένη, ὅλαι δὲ αἱ ἀκριβεῖς τριγωνομετρικαὶ καταμετρήσεις ὀφείλουσι νὰ γίνωνται τὴν νύκτα, τῶν ἄκρων τῶν ὄξειῶν παρεχουσῶν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν κατὰ τινὰς στιγμὰς περιμέτρους ἀορίστους· φυσικῶ τῷ λόγῳ ὁ ἐπικρατῶν χλιαρὸς ἀνεμος ἀκολουθεῖ τὰ πλευρὰ τῶν ὄρέων μέχρι τῶν ὑψηλοτάτων κορυφῶν, ὅπου αἱ μάλλον ἄμεσοι ἀκτίνες τοῦ ἡλίου θερμαίνουσιν αὐτὸν περισσότερον. Ἐπειδὴ κατὰ τὰς ὀμίχλας εἰς τὰ χαμηλὰ μέρη αἱ κορυφαὶ ἀναδύουσι πάντοτε, κατανοεῖ πᾶς τις διατί εἰς τὰ ὄρη, εἰς ὕψος 1000 ποδῶν, ή βλάστησις εἶναι ή αὐτή, οἷα καί εἰς τὴν πεδιάδα. Δὲν ὑπάρχουσι λοιπὸν ἐκεῖ ὄρια βλαστήσεως ὡς εἰς τὰ λοιπὰ ὄρη. Ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρέων ἀπαντῶνται τικολίθια (*saxifragas*), ὠκιμοειδῆ, δρύαντες, καλλίτερον ἀνεπτυγμένοι ή ἐν τῇ πεδιάδι. Εἰς ὕψος ἐπέκεινα τῶν 2000 μέτρων εὐρηται ὠραιὸι θύσσανοι μνίων, ἐχόντων μῆκος ἱκανῶν δακτύλων.

Ἐν τῷ πόλῳ καί περίξ αὐτοῦ ἐλλείπουσι κατὰ τὸ θέρος αἱ ἡμερησῖαι μεταβολαὶ τοῦ φωτὸς καί τοῦ σκότους, τοῦ ψύχους καί της θερμότητος, διότι ἕκαστος τῶν ἀντιθέτων τούτων παραγόντων ἐπικρατεῖ κατὰ τινὰ περίοδον τοῦ ἔτους καί ἀντί αἱ μεταβολαὶ αὐταὶ νὰ ἐκδηλωθῶσιν αἰφνιδίως, ἐπέρχονται βαθμηδόν. Ἡ θερμοκρασία τοῦ θεροῦ της Γροελλανδίας, καί τοι μετρία, ἀλλὰ τακτικῆ καί διαρκῆς, ἀρκεῖ ἵνα ἀνα-

πτύξῃ, κατὰ τὴν μικρὰν διάρκειαν της ἀναλύσεως τοῦ πάγου, βλάστουσιν ἰσχυρὰν ἐπιτρέπει δὲ εἰς τὰ ἐγχώρια φυτὰ νὰ ριψώσι βαθείας ρίζας νὰ ὑψώσωσι τοὺς κλάδους τῶν ἑνα πῶδα ἄνω τοῦ ἐδάφους, νὰ βλαστήσωσι μεγάλα φύλλα, νὰ δώσωσιν εἰς τὰ ἄνθη ζωηρὰ χρώματα καί νὰ ὀρμάσωσι τὰ ἄνθη τῶν. Οὐ μόνον ή διανομή της θερμότητος, ἀλλὰ καί ή ὑγρασία παρουσιάζει εἰς τὸ κλίμα της Γροελλανδίας χαρακτηριστῆρα διάφορον ή παρ' ἡμῖν. Κατὰ τὸ θέρος σπάνια εἰσὶν αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ μεταβολαὶ καί τὰ φυτὰ ζῶσι σχεδὸν εκ μόνης της ὑγρασίας τοῦ ἐδάφους. Τὸ ὕδωρ, τὸ παραγόμενον εκ της ἀναλύσεως τῶν χιόνων ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν ὄρέων, χύνεται ἐπὶ βαθειῶν ἐπιφανειῶν, πανταχοῦ οὐσῶν ἴσων, δίχως ν' ἀποτελέσῃ ρυάκια, διότι τὸ συνεχῶς παγωμένο ἐδαφος εἰς μικρὰν ἀπὸ της ἐπιφανείας ἀπόστασιν δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸ ὕδωρ νὰ εἰσδύσῃ εἰς μέγα βάθος, οὔτε νὰ συναχθῆ εἰς ἐν. Ὅταν ἀληθῆ βέματα ὕδατος δύνανται νὰ σχηματισθῶσιν, αἱ ὄχθαι τῶν συνήθως εἶναι γυμναί, διότι κατὰ τὴν βλάστησιν τοῦ ἔκρου οἱ ἐξωγχοῦμενοι χεῖμαρροι σαρόνουσι τὰς ὄχθας καί ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τὴν γην τὸ χῶμα, ὅπερ θὰ παραγάγῃ τὴν βλάστησιν, καί τὰ φυτὰ ὅσα ἤρχισαν ν' ἀναπτύσσωνται. Ὑψηλά τινὰ καί κατὰξῆρα μέρη οὐδεμίαν ἔχουσι βλάστησιν ή μόλις ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν βλέπει τις χόρτα τινὰ, ὠκιμοειδῆ ή λυχνίδα. Ἀπορεῖ τις βλέπων τὴν βλάστησιν ἐλλείπουσαν σχεδὸν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῶν χιόνων, ὅχι εκ τοῦ ψύχους ή της ὑγρασίας, ἀλλ' εκ της ζηρασίας καί τοῦ καύσωνος. Οὐδὲν καταπληκτικὸν ἄρα ἂν, οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, τὰ μνία καί οἱ λειχῆνες σπανίζουσιν.

Εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὅπου ή θερμότης τυγχάνει μεγαλητέρα, ή βλάστησις εἶναι ὠραιότερα ή εἰς τὰ παράλια· ὑπάρχει χόρτος εἰς εὐρείας ἐκτάσεις, εἰς ἄς βόσκουσι ποίμνια τάρανδων καί μοσχοφόρων βοῶν, οὐ μόνον εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὄρέων, ἀλλὰ καί εἰς τὰ πρηνῆ μέρη, τὰ κείμενα εἰς

ὕψος ἄνω τῶν 100 ποδῶν. Εὐρηται δὲ κίτρινοι ἡδυπνεῖδες, ὠραιὰ σταχυοειδῆ με ὑψηλοῦς καυλοῦς, ἀνδρομέδαι καί μιντρίδαναι. Ἐν τῷ βάθει τῶν ὑγρῶν ῥωγμῶν φύονται πτέριδες καί ὄξαλιδες (ζυνίθραι), τρωχάλια, κτλ. Εἰς τὴν ἄμμον τῶν ποταμῶν φύεται τὸ Ἐπιλόβιον με τὰ λαμπρὰ ἐρυθρὰ φύλλα του καί ἐν ἀφθονίᾳ ἀπαντᾶται μετὰ τῶν βράχων τὸ Πολυμόριον με τὰ μεγάλα ἄνθη καί εὐώδη φύλλα του. Ἄπαντα τὰ φυτὰ ταῦτα, ὧν ή ὄψις ὑπενθυμίζει τὰ ἡμέτερα κλίματα, φαίνονται ὡς ζένα ἐν μέσῳ της ἀρκτώας φύσεως. Εἰς τὰ πλευρὰ ὄρέων τινῶν φύονται μικροὶ μὲν, ἀλλὰ καλοὶ βᾶτοι, ὧν ὁ καρπὸς ὠριμάζει κατ' ἔτος· οἱ δὲ μετὰ τῶν βᾶτων φύόμενοι μιντρίδαναι παρέχουσι καρποῦς ἐξαιρετικῶς νοστήτους. Τὸ ροδόδενδρον δὲν εἶναι μὲν ἀφθονον, ἀλλ' οὐχ ἥττον εὐρηται εἰς πολλὰ μέρη. Ὅτε ἐν τῷ ἐσωτερικῷ της Γροελλανδίας φύονται φυτὰ προστατεῶμενα τὸν χειμῶνα κατὰ δριμυτάτου ψύχους ὑπὸ της χιόνος καί ζωογονούμενα κατὰ τὸ βραχὺ θέρος ὑπὸ τοῦ διαρκούς ἡλίου καί ὑπὸ της θερμότητος ἣν τὸ ἐδαφος μεταδίδει ἀδιαλείπτως, ἀνοθοῦσιν ὠραιότατα, ὅσον δὲν προσεδόκει τις ἐν ταῖς πολικαῖς χώραις, καί ἐτησίως ὠριμάζουσι τοὺς καρποῦς τῶν.

Τοιαύτης οὐσης της βλαστήσεως, βεβαίως δὲν δύνανται νὰ λείπωσι τὰ χορτοφάγα ζῶα. Ὁ περιηγητῆς ἐν πρώτοις ἀπαντᾶ τάρανδους καί λευκοῦς λαγωοῦς, ζῶα ζῶντα ἐν τῇ πολικῇ ζώνῃ. Ἐκτὸς τῶν τάρανδων οἱ Γερμανοὶ ἐπιστήμονες ἀπῆντησαν ποίμνια μοσχοφόρων βοῶν, μακροτρίχων καί στρογγύλων· τοιοῦτους βόας εἶδον οἱ Ἀγγλοὶ ναῦται καί εἰς τὰς νήσους της ἀρκτώας Ἀμερικῆς. Ζῆ πρὸς τούτοις ὁ λέμιος ή λέμιος μῦς, ὅστις κυρίως τρώγει ρίζας, καί εκ τῶν σαρκοφάγων ή λευκοκίτις καί ή ἀλώπηξ. Πολλὰ εἶδη χηνῶν καί νησῶν, ὁ χαρίεις λαγόπους, ὁ κόσσυφος τῶν χιόνων, οὐ τὸ χάρειν ἄσμα ἀντηχεῖ ἡδὺ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ παγετοῦ τοῦ ἔαρος, ὁ χαραδριὸς καί ὁ θαλασσιος σχοίνικλος ζωογονοῦσι τὰ μέρη ὅπου βόσκουσι τὰ ζῶα, ἐνῶ ὁ ἱέραξ καί ή

γλαυξ ἐνεδρεύουσιν αὐτὰ ἐκ τοῦ ὕψους τῶν ἀέρων. Προσθετέα εἰς ταῦτα πολλά θαλάσσια πτηνά, ὧν ἡ τροφή εἰς τὰ παράλια εἶναι ἀφθονωτέρα ἢ τῶν πτηνῶν τῆς ξηρᾶς.

Φαίνεται ὅτι ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μεγάλη ἀπομάκρυνσις τῆς γραμμῆς τοῦ πάγου ἀπὸ τῆς παραλίας ἐπενεργεῖ ἰσχυρῶς ἐπὶ τῆς διανομῆς τῶν φυτῶν ἐν τῇ ἀνατολικῇ Γροελλανδίᾳ· ἄλλως δὲν θὰ ἐξηγεῖτο ἡ πλουσία βλάστησις τοῦ ἐσωτερικοῦ. Οἱ πάγοι τῆς θαλάσσης ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τῶν παραλίων ἐνέργειαν καταφυκτικὴν, ἐνῶ ἡ μεγάλη ἀπορρόφησις θερμότητος εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους διεγείρει τὴν ζωὴν τῶν φυτῶν. Ἡ κατάσταση τοῦ κλίματος ἀποδεικνύεται κατὰ τὸ θέρος τοσοῦτον ὠφελιμωτέρα εἰς τοὺς διαφόρους σταθμοὺς, καθόσον ἡ ἀνευ χιόνος ἐπιφάνεια εἶναι μεγαλύτερα, ἢ δὲ ἐξωτερικὴ γραμμὴ τῶν θαλασσιῶν πάγων εἶναι ἀπωτέρα. Ἡ ἐπιβλαθὴς ἐπενέργεια τῶν πλησίον θαλασσῶν ἐπὶ τὴν βλάστησιν τῆς πολιτικῆς ζώνης ἀποδεικνύεται πανταχοῦ ἐν τοῖς ἀπωτάτοις ὄρειοις τῶν δένδρων. Ἐν Σβηρία, μ' ὄλην τὴν κατὰ μέσον ὄρον θερμοκρασίαν τῶν βαθμῶν ἑκατοβάθμων, τὸ ἕριον τῶν δένδρων ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Λένα καὶ τοῦ Σατάγκα ὑψοῦται εἰς 72 1)2 βαθμοὺς πλάτους, ἐνῶ ἡ Ἰσλανδία, ἢ ἔχουσα μᾶλλον συγκερασμένον κλίμα, ὑπὸ τὸ πλάτος 65 βαθμῶν καὶ μετὰ τὸ ἰσόθερμον † 1 βαθμοῦ, δὲν παρουσιάζει πλέον δένδρα. Καὶ εἰς τὴν μεσημβρινὴν ἐσχατιάν τῆς, εἰς 60 βαθμῶν πλάτος, ἢ Γροελλανδία μόνις δεικνύει ἴχνη δενδροειδοῦς βλαστῆσεως. Ἐννέα εἶδη ξυλωδῶν ἐσημείωσαν οἱ Γερμανοὶ, ἤτοι τὴν *Οκταπέταλλον Ἀρνάδα*, τὴν *Ἀρετοστάφυλον*, τὸ *Λαπωνικόν Ροδόδετρον*, τὴν *Τετράγωνον Ἀρθρομέδαρ*, τὴν *Ἀρκτικὴν Salix*, τὴν *Vaccinium uliginosum*, τὴν *Mélainar Ἐμπετρον*, τὴν *Betula nana*.

Τὰ πλείστα τῶν γροελλανδικῶν φυτῶν ὑπάρχουσι καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ, πλὴν περισσώτερα εἶναι τὰ εὐρωπαϊκά. Μ' ὄλην τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς, ἢ Γροελλανδία ὡς πρὸς τὴν βλάστησιν προσεγγί-

ζει ἰδίως τὴν Εὐρώπην, διότι μόνις ἀπαντῶνται 6 ἀμερικανικὰ φυτὰ, μὴ παρατηρηθέντα ἔτι ἐν Εὐρώπῃ ἢ ἐν Ἀσίᾳ.

Ἡ ἐκθεσις τῶν σοφῶν Γερμανῶν εἶναι ἀληθῆς θησαυρὸς γνώσεων καὶ παρατηρήσεων ἐπιστημονικῶν, διότι, ὡς εἴπομεν, περὶ πάντων διαπραγματεύεται.

G. E. P.

Τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν τοῦ ἀξιοτίμου διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς, Κ. Ἀλβέρτου Δυμῶν, ἐθεωρήσαμεν ἀξίαν δημοσιεύσεως ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Συλλόγου πρῶτον ὡς περιέχουσαν ἐμβριθεῖς σκέψεις περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ δεύτερον ὡς ἀναγγέλλουσαν τὴν ὑπ' αὐτοῦ προσεχῆ ἐκδοσιν σπουδαίου ἔργου, ἐνδιαφέροντος τὸν ἑλλητισμὸν ἐν γένει, ὅπερ προθύμως συνιστῶμεν ἀπὸ τοῦδε τοῖς ἀπανταχοῦ ὁμιγεμένοις ἐπὶ τέλους δὲ ὡς ἐκφέρουσαν κρίσεις ἀξίας μελέτης ἐπὶ τῆς δημοσιεύσεως τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἀρχαιοτήτων καὶ ἄλλων ὁμοίων ἔργων.

Πρὸς τὸν ἀξιότιμον Πρόεδρον τοῦ
Φιλολογ. Συλλόγου Ὁμήρου.

Ἀθήνησι τῇ 23 Ἀπριλ. 1876.
Γαλλικὴ Σχολή.

Κύριε Πρόεδρε,

Τὴν ἐπιστολὴν, ἣν ἀπὸ τῆς 3ης Ἀπριλίου εὐπρεστῆσθε νὰ μοὶ πέμψητε, ἔλαβον μεθ' ὀλοκλήρου τοῦ σώματος τοῦ περιοδικοῦ Ὁμήρου, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστήσεις μου διαβιβάζοντες αὐτὰς καὶ πρὸς τὸ σωματεῖον οὗτινος προέστασθε. Ἡ διακαεστέρᾳ ἐπιθυμία μου εἶναι νὰ διατελῶ ἐν γνώσει τῶν ἐνεργειῶν, αἵτινες καταβάλλονται πρὸς διάδοσιν τῶν φώτων, καὶ πέποιθα ὅτι ἡ πρὸς τοῦτο ὄθησις ὁσημέραι ἐπιτεινομένη θέλει ἀναντιρρήτως ἀποφέρει ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ καρποῦς ἀγλαοῦς, ἱκανοῦς νὰ κινή-

σωσι τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν.

Τὰ πολυάριθμα συγγράμματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ δημοσιευθέντα ἐν τῇ Ὁθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ Ἑλλάδι, εἰσι δυστυχῶς ὀλίγον γνωστά. Ἡ Εὐρώπη ἀγνοοῦσα αὐτὰ στερεῖται εἰδήσεων πολυτίμων, δυναμένων νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν καθ' ὅλα πρόοδον τῆς ἐπιστήμης· οὐχ ἥττον ὅμως ἐκτιμᾷ τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων. Ἴνα συμπληρώσω δὲ τὸ κενὸν τοῦτο, ὅπερ πρὸ πολλοῦ παρετήρησα, προτίθεμαι νὰ δημοσιεύσω ἀπὸ τῆς 1ης τοῦ προσεχοῦς Ἰανουαρίου *Ἐπιθεώρησιν Ἑλληνικῆς Ἀλλογραφίας (Revue de Correspondance hellénique)*, περιέχουσαν ὅσον ἐνεστιν ἀκριβεστέρως εἰδήσεις περὶ τῶν ἔργων πάντων τῶν Ἑλλήνων τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας, τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς φιλοσοφίας. Ἐπὶ τῷ αὐτῷ δὲ τέλει συνίστησα ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ παρόντος μηνὸς σύλλογον, οὗ τινος σκοπὸς θέλει εἶσθαι ἡ μελέτη τοιοῦτων συγγραμμάτων. Τὸ πρόγραμμα, ἐν ᾧ θέλω ἐκθέσει τὰς ἀπλουστάτας ταῦτας ἰδέας, θέλει προσεχῶς δημοσιευθῆ, καὶ θέλω σπεύσει νὰ ἐξαποστείλω αὐτὸ μετὰ τῆς *Ἐπιθεωρήσεως* πρὸς τὸν σύλλογον Ὁμήρου.

Συμφωνῶ καθ' ὀλοκλήριαν πρὸς τὴν γνώμην ἣν ἔδωκεν ὑμῖν ἐν ἔτει 1874 ὁ Κ. Φουκάρ, ὅτι ὁ καταλλήλοτατος τρόπος τοῦ νὰ καταστήσῃ τις γνωστὴν ἐπιγραφὴν τινα εἶναι τὸ νὰ λάβῃ τὸ ὁμοίωτόν αὐτῆς. Καὶ ἂν ἀκόμη δυναθῆ νὰ τὴν ἐξηγήσῃ ἐντελῶς, ἢ ἐκτόπως αὐτῆς δὲν εἶναι ἀνωφελές. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς δύναται νὰ σχηματίσῃ πλουσιωτάτην συλλογὴν τοιοῦτων ὁμοιοτύπων διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν πλησιοχώρων μερῶν. Ἐστὲ δὲ βέβαιοι ὅτι ἤθελον χρεωστῆ πρὸς ὑμᾶς μεγίστην εὐγνωμοσύνην, ἂν εὐπρεστῆσθε ἐνίοτε νὰ μοὶ πέμψητε ἀντίτυπα τῶν ὁμοιοτύπων τῶν νεωστὶ ἀνακαλυπτομένων ἐπιγραφῶν, ἃς θέλω δημοσιεύει ἐν περιπτώσει μόνον καθ'

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Ε')

ἣν τὰ περὶ τὰς τοιαύτας μελέτας ἐντριβῆ μέλη τοῦ συλλόγου εὐαρεστηθῶσι νὰ μοὶ ἐπιτρέψωσι.

Πρὸς τὸν ἐν Περσίοις ἐκδότην μου ἔγραψα νὰ πέμψῃ πρὸς ὑμᾶς διάφορα συγγράμματα καὶ ὑπομνήματά μου, ἅτινα ἐλπίζω ὅτι ὁ Σύλλογος θέλει εὐαρεστηθῆ νὰ δεχθῆ ὡς δεῖγμα τῆς συμπαθείας μου πρὸς τὸν σκοπὸν ὃν ἐπιδιώκει, καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης μου διὰ τὰς πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐκδουλεύσεις του.

Δέχθητε, Κύριε Πρόεδρε, τὴν εὐκρινῆ ἐκφρασίαν τῆς πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου.

Albert Dumont.

ΒΟΙΚΙΑΑ.

Ἀρσενικοφάγοι.—Ὁ διδάκτωρ Κνάπ πρὸ μικροῦ παρουσίασεν εἰς σύνοδον ἐπιστημῶν ἐν Γράτς (Στυρία) δύο Στυρίους τρώγοντας ἀρσενικὸν καὶ ἔδωκε περιέργους περὶ αὐτῶν πληροφορίας. «Δυσχερὲς, εἶπε, νὰ ὀρίσῃ τις τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀρσενικοφάγων, ἀλλ' εἰμι πεπεισμένος ὅτι πλείστοι τοιοῦτοι ὑπάρχουσιν ἐν Στυρίᾳ· εἰσὶ δὲ πρὸ πάντων ἰπποκόμοι, ὑπηρέται κροσπολῶν καὶ ὑλοτόμοι· εὐρηται προσέτι καὶ γυναῖκες. Πολλοὶ τούτων δεκαεπταετείς ἢ δεκαοκταετείς ἤρχισαν νὰ τρώγωσιν ἀρσενικὸν καὶ ἐξηκολούθησαν πρᾶττοντες τοῦτο μέχρι γήρατος· δι' ἰσχυρίζονται δὲ ὅτι τὸ ἀρσενικὸν προφυλάττει τὸν λαμβάνοντα κατὰ πάσης ἀσθενείας καὶ καθιστᾷ αὐτὸν ὑγιῆ, ὅτι εἶναι ἰατρικὸν κατὰ τῆς δυσπνοίας καὶ ὅτι βοηθεῖ τὴν πέψιν. Κυνηγός τις (ἐκ τῶν παρανόμως θηρευόντων), τρώγων ἐνώπιόν μου ἀρσενικὸν, μ' εἶπεν ὅτι ὡς ἐκ τῆς ἔξως ἀπέκτισσε τὸ θάρρος τοῦ ἄνανεόνητᾶ πειράματά του. Πραγματικῶς δὲ οἱ ἀρσενικοφάγοι φαίνονται ἀπολαμβάνοντες καλὴν ὑγιείαν καὶ εἰσὶν εὐρωστοὶ τινὲς φθάνοσιν εἰς ἔσχατον γῆρας. Εἰς Τσαίρουγ εἶδον ἀνδρακέα ἐβδομήκοντα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν, εὐρωστότατον καὶ εὐφυῆ, ὅστις,

ὡς μ' εἶπεν, ἀπὸ 40 ἐτῶν ἔτρωγον ἀρσενικόν. Μοὶ ἀνέφεραν περὶ κυνηγοῦ 81 ἐτῶν, ὅστις ἐπὶ πολὺ ἐποίει χρῆσιν τοῦ δηλητηρίου αὐτοῦ. Δὲν παρετήρησαν καχεξίαν εἰς τοὺς ἀρσενικοφάγους, προσερχομένην ἐκ τοῦ δηλητηρίου. Εἰς τῶν ἀρσενικοφάγων, μεθυσμένος ὢν, κατὰ τὸ 1865, ἔλαβε μεγάλην δόσιν ἐπεγεγοῦσαν σφοδρὰν δηλητηρίασιν· καθ' ἃ δὲ ὁ ἴδιος εἶπεν, εἶχε καταπίει τεμάχιον ἔχον ὄγκον κυάμου· ἐν τούτοις ἰάθη καὶ ἐξηκολούθησε τρώγων ἀρσενικόν, καὶ τοι μετρίως. Κατὰ τὰς παρατηρήσεις μου, τὸ λευκὸν καὶ τὸ κίτρινον ἀρσενικὸν λαμβάνονται ξηρὰ φυσικῶ τῷ λόγῳ δὲ ἡ δόσις κατ' ἀρχὰς εἶναι μικρὰ, ἔπειτα ὅμως βαθμηδὸν αὐξάνει. Ἡ μεγαλύτερα δόσις καταντᾷ μέχρι 14 γραμμαρίων. Ὁ Ματθαῖος Σίμπερ, εἰς Λίγιστ, κατέπιεν ἐνώπιόν μου 7 1/2 γραμμάρια τὴν 17 Ἀπριλίου 1865. Ἡ δόσις λαμβάνεται ὅτε μὲν κατὰ δεκαπενθημερίαν, ὅτε δὲ καθ' ἑβδομάδα καὶ ὅτε δις ἢ καὶ τρις τῆς ἑβδομάδος.»

—o—

Αὐτοκτονία σκορπίου.—Τὰ ἐπόμενα ἐρριζόμεθα ἐκ τῆς ἀγγλικῆς ἐφημερίδος *Φύσις*.

«Ἡμέραν τινα, λέγει περιηγητῆς τῶν Ἰνδιῶν, ὁ Κ. Γ. Μπιμπιέ, εἰς τῶν ὑπηρετῶν μου, μ' ἔφερε μέγαν μέλανα σκορπίον τῆς μεσημβρινῆς Ἰνδικῆς. Ὁ σκορπίος οὗτος, παρατείναι, φαίνεται, ἐπὶ πολὺ τὸν νυκτερινὸν περίπατόν του, εἶχε πιθανῶς ἀποπλανηθῆ καὶ τὴν αὐγὴν δὲν ἐδυνήθη νὰ εὔρη τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν κατοικίαν του. Πρὸς διατήρησιν τοῦ ζώου ἐκλείσαν αὐτὸ εἰς ὑελοφρακτὸν ἐντομολογικὸν κιβωτίδιον. Μετὰ μεσημβρίαν, εὐρῶν καιρὸν, ἠθέλησα νὰ ἴδω πῶς εἶχεν ὁ αἰχμαλώτος μου, καὶ, ἵνα παρατηρήσω καλῶς, μετέφερα τὸ κιβωτίδιον πρὸ παραθύρου, ἐκτεθειμένου εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Τὸ φῶς καὶ ὁ ἥλιος ἐφαίνοντο ὅτι ἠρέθιζον αὐτὸ πολὺ καὶ τοῦτο μ' ἀνεκάλεσεν εἰς

τὴν μνήμην τὰς ἱστορίας ἃς εἶχον ἀναγνώσει ποτὲ περὶ σκορπίων, οἵτινες, περικυκλωθέντες ὑπὸ τοῦ πυρός, κητοκτόνησαν. Ἐδίσταζον κατ' ἀρχὰς ν' ἀναγκάσω τὸν αἰχμαλώτόν μου νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ σκληρὸν τοῦτο μέσον, ἀλλ' ἡ περιέργεια ὑπερίσχυσε καὶ λαθὼν κοινὸν φακὸν ἐπέκνωσα τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ἐπὶ τῆς ῥάχεώς του. Ἐν ᾧ χρόνῳ ἐπῆλθε τὸ ἀποτέλεσμα, ὁ σκορπίος ἤρχισε νὰ τρέχῃ εἰς τὸ κιβωτίον συρίζων καὶ πύων ὡς μανιακός. Ἐπανάλαβον ἐπανειλημμένως τὸ πείραμα, ὅπερ τὰ αὐτὰ παρήγαγεν ἀποτελέσματα, καὶ ἐπὶ τέλους ὁ σκορπίος ἤγειρε τὴν οὐρὰν του ταχύτατα καὶ ἐβύθισε τὸ κέντρον του (*dard*) εἰς τὴν ῥάχιν· τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πληγῆς ἦν ἄμεσον, φίλος δὲ, ἰστάμενος πλησίον μου, ἀνεφώνησε: «Παρατηρήσετε, ἐκέντησεν αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ ἀπεβίωσε.» Καὶ βεβαίως ἡ ζωὴ ἐσβέσθη εἰς διάστημα ἑλαττον τοῦ ἡμίσεος λεπτοῦ. Ἀναγράφω τὸ ἀπλοῦν αὐτὸ πρᾶγμα, ἵν' ἀποδείξω ὅτι τὰ ζῶα δύνανται ν' αὐτοκτονήσωσι καὶ ὅτι τὸ δηλητηριῶδες ζῶον τινῶν δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὸν θάνατον τούτων.»

—o—

Χελιδόνων νοσημοσύνη.—Τὸ γαλλικὸν περιοδικὸν «Φύσις» ἐδημοσίευσεν τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν ἐνὸς τῶν συνδρομητῶν:

«Πέρουσι κατὰ τὸ θέρος, ὅτε ἤμην εἰς τὴν ἐξοχὴν, φίλος μου ἐδοκίμαζε τὴν εὐστοχίαν του εἰς τὸ σκοποβολεῖν πυροβολῶν καθ' ἵπταμένων χελιδόνων· βληθείσης μιᾶς τούτων, εὐθὺς περὶ τὰς εἰκασίαις συνήχθησαν περὶ αὐτὴν καὶ ἐνθ' ἑνὶ τινὲς ἐκτείνουσαι τὰς πτέρυγας τῶν ὑπεστήριζον τὴν δυστυχῆ πληγωμένην, ἀλλὰ ἵπταντο πῆριξ ἐκφέρουσαι κραυγὰς παραπόνων. Τὸ περιεργὸν αὐτὸ θέαμα, ὅπερ καὶ αὐτὸν τὸν βάρβαρον αὐτουργὸν τοῦ φόνου συνεκίνησε, διήρκεσε λεπτά τινα, ἔπειτα δὲ τὰ νοήμονα ζῶα ἅμα εἶδον ὅτι ἡ σύντροφός των ἀπέθανε, ἀφῆκαν αὐτὴν νὰ πέσῃ καὶ τὴν ἐγκατέλιπον. Ἄγγω ἂν καὶ ἀλλαγῶ συνέβη ὅ-

μοῖόν τι καὶ ἂν αἱ χελιδόνες ὑποστηρίζουσαι οὕτω τὰς κεκμηκυίας συντρόφους των κατορθῶσι νὰ διαβῶσι τὰς θαλάσσας· ὀπωσδήποτε ἔμως τὸ παράδειγμα τοῦτο τοῦ ἐνστικτοῦ τῶν πτηνῶν εἶναι λίαν χαρακτηριστικόν.»

—o—

Βιβλιοθήκαι ἐν Εὐρώπῃ.—Τὰς πλείστας τῶν βιβλιοθηκῶν ἔχει ἡ Γαλλία, μόνον δ' ἐν Παρισίοις ὑπάρχουσιν ἐξ μεγάλαι, ἀνοικταὶ εἰς τὸ δημόσιον, ἤτοι ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη (900,000 τόμοι), ἡ Βιβλιοθήκη Μαζαρίνου, ἡ τοῦ Ὀπλοστασίου, ἡ τῆς ἁγίας Γενεθιέθης καὶ ἡ τῆς Σορβόννης. Εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Γαλλίας ἀριθμοῦνται 338 δημόσιαι βιβλιοθήκαι, ἔχουσαι περὶ τὰ 4 ἑκατομμύρια τόμων. Ἡ Μεγάλη Βρετανία ἔχει 1,771,493 τόμους, ἡ Αὐστρία 2,488,000, ἡ Πρωσσία 2,040,450, ἡ Ρωσσία 852,000, ἡ Βελγικὴ 509,100, κτλ.

—o—

Ὑπελογίσθη ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν ἐνεργείᾳ εἰς ὅλους τοὺς σιδηροδρόμους τῆς ὑψηλῆς 50 χιλιάδες ἀτμομηχαναί, ἀξίας δύο καὶ ἡμίσεος δισεκατομμυρίων φράγκων. Τὰς πλείστας ἔχουσιν αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς (14000), ἡ Ἀγγλία ἔχει 10,900, ἡ Γερμανία 5,900 ἡ Γαλλία 4,900, ἡ Ρωσσία 2,600, ἡ Αὐστρουγγαρία 2,900, ἡ Ἰταλία 4200, κτλ.

—o—

Νέον ἠγαλστέιον.—Ἐφημερίς τῶν Ἰνδιῶν, καθ' ἃ ἀναφέρουσι γαλλικὰ περιοδικὰ (*L'Explorateur* καὶ *La Nature*), διδεδει τὰς ἐπομένας πληροφορίας περὶ ἠφαιστείου, ἀνακαλυφθέντος ἐν τῇ μικρᾷ νήσῳ Καμιγιούν (*Camiguin*) πλησίον τῆς παραλίας τοῦ Μινδανάου (νήσου τῶν Φιλιππινῶν), ἐν ταῖς θαλάσσαις τῆς Κίνας. Ἡ νῆσος αὕτη πρὸ τινῶν ἐτῶν ἦτον εὐφορος καὶ καλῶς κατοικημένη, περιέχουσα 25,000

ἀνθρώπων, ὧν 11,000 κατοικοῦν εἰς τὴν πόλιν Κάταρμαν· παρήγαγε δὲ κάρναβιν, ζάχαριν καὶ καπνὸν πρώτης ποιότητος. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1871 ἐγένοντο ἐκεῖ, ὡς καὶ εἰς τὰς πέριξ νήσους, σφοδροὶ σεισμοί, τὴν δὲ 19 Ἀπριλίου καθ' ἡμᾶς ἐξῆλθε τῆς γῆς ὄρος, ὅπερ βαθμηδὸν κῆσαν καὶ μετὰ 4 μῆνας ἐφθασεν εἰς ὕψος 400 ποδῶν, ἔχον διάμετρον ἐνὸς τρίτου τοῦ μιλλίου. Τὸ ὕψος τοῦ ὄρους ἤδη εἶναι 5338 πόδες καὶ ἐν τῷ κέντρῳ ὑπάρχει ἀνώμαλος κῶνος 1950 ποδῶν καὶ ἀπορροῇ 4700 ποδῶν. Τὰ πλευρὰ εἰσι κεκαλυμμένα ἀπὸ λάβαν φαϊάν, ὁ δὲ κεντρικὸς κῶνος ἀποτελεῖται ὀλόκληρος σχεδὸν ἀπὸ τραχίτην λευκόφαιον. Ἐκ τῶν πέριξ τοῦ κρατῆρος ὄπων ἐξέρχεται συνήθως καπνὸς κυανόχρους. Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἠφαιστείου τούτου ἡ νῆσος κατέστη ἄγονος καὶ ἔρημος.

—o—

Ἀφορισμὸς κατὰ τῶν ἐπιβλαβῶν ἐντόμων.—Ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ ἐπιστήμονες ἀσχολοῦνται εἰς τὸ νὰ ἐρεῦρωσιν ἀλάνθαστον φάρμακον πρὸς καταστροφὴν τῶν ἐπιβλαβῶν ἐντόμων, ἰδίως τοῦ φιλλοξέρου, νομίζομεν καλὸν νὰ ἀναφέρωμεν εἰς ποῖα οἱ Εὐρωπαῖοι κατὰ τὸν μεσαιῶνα κατέφευγον μετὰ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθομένου προσθέτομεν δὲ ὅτι αἱ παρατιθέμεναι ἀποφάσεις καὶ καταδίκαι εἰσὶν ἀθηντικά καὶ ὅτι αἱ διαταξὲς τούτων εὐρηναὶ εἰς πολλὰ χειρόγραφα ὑπάρχοντα ἐν τῇ Ἐθνικῇ τῶν Παρισίων βιβλιοθήκῃ. Ὁ Σασανὲ, περίφημος νομαθῆς τοῦ 16 αἰῶνος, πολλὰ περὶ τοῦ πράγματος συνεκάλεσε συμβούλια καὶ σπουδαίως ὁμιλεῖ περὶ τῶν μέσων τῆς κατηγορίας κατὰ τῶν ἐπιβλαβῶν ζώων. Ἴδου δὲ αἱ ἀθηντικώτεροι δίκαι καὶ ἀποφάσεις.

1120. — Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ *Laon* ἀφώρισε τοὺς ἀρουραίους μῦς καὶ τὰς κάμπας.

1488. — Οἱ μεγάλοι ἐκκλησιαστικοὶ τοποτηρηταὶ τοῦ *Aulun* ἐντέλλονται ταῖς ἐφημερίαις τῶν πλησιοχώρων κωμῶν νὰ δια-

τάξωσι τοὺς τρώγας νὰ παύσωσιν ἐπιφέρειν τες φθορὰν καὶ νὰ τοὺς ἀφορίσωσι.

1535 — Ὁ μέγας (ἐκκλησιαστικὸς) τοποτηρητὴς τῆς Βαλεντίας προσάγει παρ' αὐτῷ τὰς κάμπας, χορηγεῖ αὐταῖς δικηγόρον ἵνα τὰς ὑπερασπισθῆ, καὶ ἐπὶ τέλους τὰς καταδικάζει νὰ φύγωσιν ἐκ τῆς ἐπαρχίας.

Κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα τριακονταεπτὰ ὅμοιοι ἀποφάσεις ἐξεδόθησαν, κατὰ δὲ τὸν 18ον μία μόνη (1741) κατὰ βούλ. Μόνον δὲ τὰ ἔντομα δὲν κατεδιώκοντο οὕτως, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ζῶα, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων, καὶ ποῦ ἐκρεμάσθη, δυνάμει δικαστικῆς ἀποφάσεως, διότι ἐσπάρζε καὶ ἐφόνευσε παῖδα.

—o—

Εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς κατασκευάζουσιν ἤδη προῖόν τι βιομηχανικὸν ἐκ μιγματος βυβακοπυρίτιδος καὶ κάφουρας, ἧτις ὅταν ἀποθλιβῆ καὶ ἀποξηρανθῆ, ἀποτελεῖ ὕλην σκληρὰν, ἐλαστικὴν καὶ ὀμοιάζουσαν, ἅμα καθαρὴν, πρὸς ἐλέφαντα. Τὸ νέον τοῦτο προῖόν εἶναι λίαν εὐπλεκτον καὶ ἀνάπτει ταχύτερον τοῦ κηροῦ· ἐγένοντο δὲ δοκιμαί ἵνα κατασκευάσωσι δι' αὐτοῦ γυναικεῖα κοσμημάτων καὶ ἐπέτυχον κατ' ἀρχάς νὰ πωλώσιν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους δὲν εὐδοκίμησε τὸ ἔργον, διότι εὐκόλως κατανοεῖ τις πόσον ἐπικίνδυνος εἶναι ἡ χρῆσις τοιοῦτων κοσμημάτων, ἀφοῦ μάλιστα συνέβη καὶ ἔκκρηξις εἰς τὸ ἐργοστάσιον.

—o—

Κατ' ἔτος μυῖαι ἰσοβόλοι μεγάλην ἐπιφέρουσι θραῦσιν εἰς τὰ ζῶα ἐν τισι τῶν δήμων τῆς Κάτω Οὐγγαρίας. Τὸ δῆγμα τῶν μυῶν τούτων, *Columbaeser Fliege* καλουμένων, εἶναι ὀδονηρὸν καὶ συνεχῶς ἐπιφέρει ἀμέσως τὸν θάνατον εἰς τὰ ζῶα. Ἡ παρουσία τῶν ἐντόμων αὐτῶν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα δικαίως θεωρεῖται ὑπὸ τῶν κτηνοτρόφων ὡς μάλιστα, ἐφέτος δὲ τὰ ἐκ τῶν δηγμάτων ἀποτελέσματα εἶναι φοβε-

ρώτερα ἢ ἄλλοτε. Περί τούτου ἰδοὺ τί ἔγραφον ἐκ Τεμεσβάρ: Τὴν 11)23 Ἀπριλίου πανικὸς φόβος κατέλαβεν αἴφνης τὰ ζῶα, ἅτινα ἔβοσκον εἰς τοὺς ἀγρούς· τὰ ζῶα δὲ ταῦτα ὤρμησαν μόνον πρὸς τὰ μέρη τὰ ἄγοντα εἰς τοὺς σταύλους τῶν. Ἴπποι, βόες καὶ χοῖροι, προσβληθέντες ὑπὸ τῶν *Columbaeser Fliege*, ἀπεβίωσαν. Τῶν ἐπικινδύνων τούτων ἐντόμων, ἅτινα γεννῶνται εἰς τὰ τετραπόδη μέρη τῶν μεθωρίων, ἐνέσκηψαν πολλὰ σμήνη πρὸς τὰ μέρη τοῦ Τεμεσβάρ καὶ σχεδὸν πανταχοῦ ἔκαμαν θύματα, ἐπὶ τε τῶν ὀδῶν καὶ ἐπὶ τῶν νομῶν. Εἰς τὸν δήμον Λίμπλιγ ἀπώλοντο 60 Ἴπποι, εἰς τὴν περίχωρον Βουζίας ἀπώλοντο ἑκατοντάδες ζῶων κερασφύρων καὶ πανταχοῦ ἀπαντᾷ τις πτώματα Ἴππων. Ἐνταῦθα ἐλήφθησαν δραστήρια μέτρα καὶ ἀπὸ τῆς Κυριακῆς ἀπηγόρευσαν διὰ τυμπανοκρουσίας νὰ ὀδηγῶσι τὰ ζῶα εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐκατοντάδες τῶν φοβερῶν μυῶν εἰσδύουσιν εἰς τοὺς μυκτῆρας, εἰς τὰ ὄνα καὶ εἰς τὰ γλοιώδη μέρη καὶ δὲν παραιτοῦσι τὸ θῆμά των ἢ ὅταν ἐκπνεύσῃ. Ἡ μάλιστα αὕτη χθὲς καὶ προχθὲς μεγάλην ἐπέφερε θραῦσιν εἰς τὰ μέρη μας. »

—o—

Ἴδου, κατὰ τὸν διδάκτορα Μάρμων, τὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα παρήγαγεν ἐν Ἀμερικῇ ἐντὸς δεκαετίας ἡ χοῆσις πνευματωδῶν ποτῶν· 1ον ταῦτα ἐπέβαλαν εἰς τὸ κράτος δαπάνην 600 ἑκατομμυρίων δολλαρίων· 2ον ἐπέφεραν ἔμμεσον δαπάνην 700 ἑκατομμυρίων· 3ον κατέστρεψαν 300,000 ψυχάς· 4ον ἠνάγκασαν τὸ κράτος νὰ διαθρέψῃ 100,000 παῖδια· 5ον ἔστειλαν εἰς τὰς φυλακὰς ἢ εἰς τὰ πτωχοκομεία σχεδὸν 150,000 ἄτομα· 6ον συνετέλεσαν εἰς ἐπέκεινα τῶν 10000 αὐτοκτονιῶν ἐπὶ ἕνεγκαν ζημίαν εἰς κτήματα καὶ ἄλλα πράγματα ἐπέκεινα τῶν 100,000 δολλαρίων· κατέστησαν 200,000 χήρας καὶ 4 ἑκατομμύριον ὄρφανά.

* *